

અહીં રૂપીઆમાં ખારસો પાનાનું વાંચન.

ધીરજનાં કાવ્યો.

૧૦૦૦

[સન ૧૯૨૩]

ધીરજ

પ્રકાશક:—

સાહિત્યકુંજ ગ્રંથમાળા આશ્રમ,
નડીઆદ-ગુજરાત.

સ્વદેશી ધર્મ માન

તેમને ખાતર

સારા ગુજરાતનું ધ્યાન ખેંચતા

૧	ગુજરાત પુરાતત્વ મન્દિર	અમદાવાદ
૨	ગુજરાત વિદ્યાપીઠનાં પુસ્તકો	"
૩	રાષ્ટ્રીય સાહિત્ય કાર્યાલય	"
૪	પ્રવર્તક પબ્લિકેશીંગ હાઉસ (શ્રી અરવિન્દ ધોપનું) નવસારી	
૫	રાષ્ટ્રીય સાહિત્ય અન્યમાળા	સુરત
૬	ગાંધિય સાહિત્ય મન્દિર	"
૭	ગૌરાષ્ટ્ર કાર્યાલય	રાણપુર
૮	પ્રજાકીય સાહિત્ય મન્દિર	અમદાવાદ

એ સર્વેની પ્રસિદ્ધિનાં પુસ્તકો

રાષ્ટ્રીય ભાવનાનાં પોષક અને કોઈ પણ પુસ્તક કે માસિક માટે

લખો:— **વર્ધમાન એન્ડ સન્સ.**

પાયધુની ટ્રામજંકશન, મુંબાઈ નં. ૩

સ્વદેશ પ્રેમથી ઉભરાતા રાષ્ટ્રીય સાહિત્યનું સંપૂર્ણ સૂચીપત્ર
એક આનાની ટીકીટ મોકલી મંગાવો.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૦૪૧-૫ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ દા.રૂ.નાં કાવ્યો

વિષય ૬-૧૧૪

સાહિત્યકુંજ ગ્રંથમાળાનું આઠમું પુસ્તક

ધીરજનાં કાવ્યો.

લેખક
ધીરજ.

તંત્રી-શ્રી ૦ પટેલ.

પ્રકાશક:—

અંબાઈદાસ બાબરભાઈ, રામીલકર.
સાહિત્યકુંજ ગ્રંથમાળા આશ્રમ.
નહીઆદ.

અપનાર:—સોમાલાલ મંગળદાસ રાહ.

ધી મુજરાત પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ પાંચકુવા
અમદાવાદ.

હવે પછી બહાર પડનારા પુસ્તકો

ગૌરિ—ગરીબો ઉપર સમાજનો ભયંકર અત્યાચાર, કુળની મિથ્યા મોટાઇ અને મિથ્યાડંબજવાળા ગ્રેન્ડ્યુએટો અને વકીલો ઉપર સર્વોદ્ધ અને માર્મિક પ્રહાર કરતી આ નવલકથામાં વરવિક્રમની રૂઢિ સામે બંડ ઉઠાવનાર એક આર્ય રમણીના ઝવન પ્રસંગને અચ્છી રીતે ગુંથવામાં આવ્યા છે.

બેગમ કે બલા?—નવી રચના, નવિન રસ ચાતુરી અને રહસ્યથી ભરપૂર આ નવી નવલકથા નવાળી જનાનખાનાના રહસ્યો ઉઠેલીને તમને દેખાડી આપે છે કે ડિટેક્ટીવ પણ કોઇકવાર સજડ થાપ ખાય છે.

હૃદયેશ્વરી—પૂર્ણિમા અને દેશબંધુદાસના લેખકની તરફનું આ નહું પુસ્તક તમારા હૈયાનું હાર બનશે કારણકે પ્રેમપંથે નવિન પ્રકાશ પાડતી હૃદયેશ્વરી પ્રિયતમાના દર્શન કરાવતી પૂર્વ અને પશ્ચિમના સંસારની આ રસભરી કથા ગુજરાતમાં પોતાની ઢાળની ઓઠલી જ છે.

પ્રકુલ નાટક—ધર સંસારના રમડા ઝગડાનું ચિત્ર ચિતરવામાં આ પુસ્તકે કમાલ કરી છે.

ડિટેક્ટીવ કથાકુંજ—જુપી પોલીસના પરાક્રમને લગતી નવી વાર્તાઓનો સંગ્રહ બહુ કાળજીથી તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે,

કચ્છના હલપ્રિય કવિ અને ગુજરાતી ભાષાના જાણીતા લેખક
 પંડિત નરહરિ બી. શર્મા (પરિમલ)
 ના તત્ત્વોપજ્ઞા નીચે પ્રગટ થનારી અત્યુત્તમ આકર્ષક અને
 સસ્તામાં સસ્તી સચિત્ર માસિકપત્રિકા

બંસરી.

બંસરીમાં શું આવશે ?

૬૨ પૃષ્ઠે આજ્ઞામાં આશુ' ૫૦૦ થી ૬૦૦ પૃષ્ઠનું વાંચન.

કુદ નવા બાળકોની બાલવાડીથી વૃદ્ધોના વિશાળ અનુભવના શ્રેષ્ઠ
 સુધાની બોલ કથાઓ.

રમણીઓના રસમન્દિરથી—માંડીને વિભુતિવિપુલ પ્રકૃતિના વિરાટ
 સામાન્ય પયન્તની સકથાઓ.

ઉદ્ધાસ, વિદાસ અને આમોઘપ્રમોદથી ઉભરાઈ જતી રનેહજીવનની
 રસસન્નિતાઓથી છેક વિરાગમય તિ:સીમ બ્રહ્મસાગર પર્યન્તની
 જ્ઞાન કથાઓ.

કંઠનાગર કંઠધારી ભુવનમોહિની મધુબંસરીનો મીઠો રજુકર
 કંઈક કાળના રસકલા વિહોણા તમારા જીવનમાં અજબ નવ-
 જોતન રેડી દેડ તમને સાવ ઘેલાંતુર કરી મુકશે । બંસરી સદેવ
 શ્રુતીઓનાં અશ્રૂતપૂર્વ અપૂર્વ રસજાન છાંડી, આર્ય સંસ્કૃતિને પુનઃ-
 તેજિત કરશે અને છેવટે રસ એજ બ્રહ્મ સનાતનની ભાવનામાં તમારી
 સંસ્કારી માનસસૃષ્ટિને તક્ષીન બનાવી મુકશે.

બંસરીની ભાષા સાદી સરળ અને મોઠી રહેશે.

ભેટનું પુસ્તક.

તમારા મનોરંજનની ભાવનાને દ્રષ્ટિમાં રાખી તમારી લાયબ્રેરીને શણગારનારી
 સારા કાળેના ઉપર સફાઈદાર રીતે છાપેલી અને તમારા લવાજમનો
 પૂરેપૂરો બદલો વાળી આપનારી રસપૂર્ણ નવલકથા પ્રગટ થશે.

માત્ર રૂ. ૩૫. પચ્ચેસ માટે ૪૫ છુદ્દક નકલના આકે આના.

શ્રી “મહારાજી” સાહિત્ય કાર્યાલય. રેડેશન રોડ—સુરત.

અગત્યની સૂચનાઓ.

(૧) આ વર્ષમાં દરેક ગ્રાહકે થોડા થોડા ગ્રાહક વધારી આપવા મહેરબાની કરવી. તમારી થોડી મહેનતથી માળાના ધણી ગ્રાહક વધી શકશે. ગ્રાહકો વધારવા માટે જેમને હેન્ડબીક ઇ. ની જરૂર હોય તેમને અમારા ખર્ચે મોકલવામાં આવશે. સસ્તા પુસ્તકો તો ફેલાવો કરવામાં તમે જોડતી મદદ કરશો તેટલી દેશસેવા બનવી મનાશે. ગ્રાહકો વધારનારા સગજનોના નામ માળાન. પુસ્તકોમાં જાહેર કરવામાં આવશે.

(૨) પ્રથમ વર્ષના પુસ્તકોના સેટની માત્ર ગણીમાંડી નકલો તૈયાર છે ઇચ્છા હોય તેણે પત્ર વ્યવહાર ચલાવવો. પૃષ્ઠ લગભગ ૧૩૦૦ કિંમત રૂ. ૨-૮-૦ પોષ્ટેજ જુદું.

(૩) કેટલાક ગ્રાહકોની ઇચ્છાથી આ વર્ષે સારા હિંચા કાગળ ઉપર પણ પુસ્તકો છપાવવા માંડ્યા છે, તેનું લવાજમ રૂ. ૩-૮-૦ રાખેલું છે. ચાલુ એડીશનના ગ્રાહકો એક રૂ. વધુ મોકલી આપશે તો હિંચા કાગળવાળા પુસ્તકો મોકલાશે.

(૪) એજન્ટો જોઈએ છે, એજન્ટી રાખવા ઇચ્છનારે પત્ર-વ્યવહાર ચલાવવો.

(૫) જવાબ માટે રિજાઇ કાર્ડ કે ટિકિટ ખીડી નીચે સડી કરનારને નામે પત્રવ્યવહાર કરવો.

અમંબાઈદાસ બાબરભાઈ પટેલ.

મેનેજર,

સાહિત્યકુંજ મંથનમાળા આગમ
નડીઆદ.

પ્રથમ વર્ષના પુસ્તકોનો સેટ.

માહુરજી—મોગલ રંગમહેલના બેઠલરમની નવલકથા

ગુલબહાર—અંગ્રેજ સત્તા હિંદમાં કેવી ગીતે જતી તે બતાવનારી બંગાળના ઇતિહાસની દિલજીત નવલકથા.

સીતા વનવાસ—શ્રીઓપયોગી પુસ્તક વડોદરા સ્ટેટની લાયબ્રેરીઓ માટે મંજૂર થયું છે,

પૂર્ણિમા—શુદ્ધ ગૃહજીવનમાં નવચેતનનો સંચાર કરનારી રાષ્ટ્રિય ભાવનાથી ભરપૂર પંદર વાર્તાઓનો વિદ્વાનોએ એકેકે અવાજે વખાણેલો અને વડોદરા સ્ટેટની લાયબ્રેરીઓ માટે મંજૂર થએલો સંગ્રહ.

દેશબંધુ દાસ—હિંદના દાસના મહાન નેતાના જીવનના પ્રસંગો ઉપર અજવાળું ફેંકનાર આખા હિંદની કોઇ પણ ભાષામાં નથી તેવું મહાન પુસ્તક.

નુરજહાં નાટક—સત્તરમી સદીની શહેનશાહ બાનુના જીવનનો તાદરશ ચિતાર રજૂ કરતો રસિક નાટ્ય ગ્રંથ.

નવવલ્લરી—અલંકાર શાસ્ત્રની ગુજરાતી સાહિત્યમાંની ખોટ પૂરી પા તું પુસ્તક.

આજેજ મંગાવો થોડીજ નકલો છે પાછળથી નહિ મળે.

મેતેજર.

સાહિત્યકુંજ ગ્રંથમાળા આશ્રમ
નડીઆદ.-ગુજરાત

ગ્રંથમાળાના મુખાધના એજન્ટસ
મેસર્સ વર્ધમાન એન્ડ સન્સ. પાલધોણી-મુખાધ.

નિવેદન.

ભાષા ગુર્જરી આર્યાવત અખિલે, ફેલાય ફાલી ઘણી,
સર્વે દેશ વિદેશ ગુર્જરગિરા, સોહાય સોહામણી;
વાણી સંસ્કૃત મૃતપ્રાય થઈ છે, આ થાય શિરોમણિ,
અર્પો તો વિભુ એજ અર્પણ કરો એ આશ પ્રેમીતણી.

ગુજરાતી ભાષા-સાહિત્યના ઉદય માટે જીવન સમર્પણ કરનાર
ગુરુ ગુરુ શ્રી ૦ પ્રેમાનંદે કરેલી પ્રાર્થના પાર પાડવા સાહિ-
ત્યના અંગઉપાંગ ખીલવવા જે પ્રયાસો થયા છે, થાય છે અને થઈ
રહ્યા છે તેમાં અમારી ફરજ અદા કરવા અમે સાદી સરજ અને
ધરમથુ ભાષામાં સસ્તું પણ ઉપયોગી વાંચન પુરું પાડવા સંકલ્પ
કરી જુદા જુદા વિષયો ઉપર નવલકથા, નાટકો, વાર્તાઓ, જીવન-
ચરિત્રો, કાવ્યો, નિબંધો વગેરેના પુસ્તકો એકજ અને જુજ લવા-
જમે પૂરાં પાડે તેવી અંચમાળાની ઉચ્છુપ જોઈ શ્રી સાહિત્યકુંજ અંચ-
માળાની શરૂઆત કરી અને તેના પહેલા વર્ષમાં જે નવલકથા, એક
ટુંકીવાર્તાઓનો સંગ્રહ એક સ્ત્રીઓપયોગી પુસ્તક, એક ઐતિ-
હાસિક નાટક, એક મહાન દેશનેતાનું વિસ્તૃત જીવનચરિત્ર અને અલં-
કાર શાસ્ત્રને સમજાવનારું એક પુસ્તક આપ્યું.

અમે રજુ કરેલી યોજનામાંથી અમે ફેટલું કરી શક્યા તેનું
માપ અમારા સહૃદયી વાંચકો અને ગ્રાહકો કાઠી લેશે ચાલુવર્ષમાં
ગુજરાતના પ્રતિષ્ઠિત લખનારાઓએ આ માળા માટે ખાસ તૈયાર
કરેલા પુસ્તકો આપવાનું નક્કી કરેલું છે. અને આ પુસ્તક ગુજરાતના
ભગ વીસથી વધારે અઠવડિકો, માસિકો વગેરેમાં વર્ષો થયાં

નયમિત લખતા રહી હિંદુ, મુસલમાન, પારસી વાંચકોનો સારો
આહ મેળવી લોકપ્રિય થએલા કવિ શ્રી. ધીરજના કાવ્યોનો સંગ્રહ
આપના કરકમળમાં સમર્પણ કરીએ છીએ. એ વિદ્વાન બ્રહ્મના
વાર્તાઓ, નવલકથાઓ, જીવનચરિત્રો ઇ. ના પુસ્તકો જેમ લોકાદારને
પાત્ર નીવડ્યા છે તેમ આ પુસ્તક પણ લોકપ્રિય થશે એવો અમને
વિશ્વાસ છે.

અમારા પુસ્તકોના સરતાપણા વિષે એમત નથી, એટલુંજ
નહિ પણ તેની હરિદાસ પણ કાઢ કરી શક તેમ નથી. હાલમાં પણ
અંધમાળાઓ નીકળવા માંડી છે તેથી અમારા વાંચનારાઓને તેના
વાંચન, લવાજમ ઇ સાથે આ અંધમાળાની તુલના કરી ખાતરી
કરવાની બજામણ કરીએ છીએ. પોતાના નિર્વાહ માટે પુસ્તકો પ્રચલ
કરનારા પ્રકાશકોના પુસ્તકો સાથે અમારા પુસ્તકો કેમજ સરખાવી
શકાય ?

હાલમાં ચાલતી બચાંકર મોંઝારીમાં આ લવાજમે ખારસો
પાતાનું વાંચન પૂરું પાડવું એ કેટલું મુશ્કેલ કામ છે તે તરફ
ધ્યાન આપી અમારા વાંચનારાઓ અમને નુકસાનમાં બહુ નુકસાનમાં
નહિ ઉતરવા દે એમ અમે માનીએ છીએ. અમારા દરેકે દરેક
વાંચનારાએ જલ્દે આહક તરીકે નામ નોંધાવી ઓછામાં ઓછા એ-
વધુ આહકોને મેળવી આપી આ ગંરથાને મદદ કરવી પડે છે.
અમારા ભવ પત્રકારો કહે છે કે ગુજરાત વાણીજી છે, તે છતાં
મહાત્મા ગાંધીજીના વચનમાં પૂર્ણ વિશ્વાસ અને શ્રદ્ધા રાખી
અમારું કામ આગળ ચલાવીએ છીએ.

આ સંસ્થા સાથે પત્રવ્યવહાર ચલાવનારાઓને આથી જાણા-
વવામાં આવે છે કે હવેથી પત્રવ્યવહાર સાહિત્યકુળ ગ્રંથમાળા
આશ્રમ નડીઆદ ગુજરાત એ સિરનામે કરવો.

મેનેજર.

લવાજમ સંબંધી ખબર.

ચાલુ આવૃત્તિ
હિંદમાં રૂ. ૨-૮-૦
પરદેશ રૂ. ૩-૮-૦

ઉંચા કાગળની આવૃત્તિ.
હિંદમાં રૂ. ૩-૮-૦
પરદેશ રૂ. ૫-૮-૦

પાસપોર્ટ અને ટિકિટો.

ઇસ્ટ અને સાઉથ આફ્રિકા, પર્શીયન ગલ્ફ-એ-
રન, મોરીશીયસ વગેરે દુનીયાના ગમે તે બંદરોના
પાસપોર્ટ કઢાવવા તથા સ્ટીમરોને લગતી ટિકિટો મેળ-
વવા માટે મળો અથવા લખો:—

જીવાભાઈ બી. પટેલ.

પેસેન્જર એજન્ટ,

અમૃતવાહીના નાકે, ગીરગામબેકશાહ

મુંબઈ નં. ૪

તારનું સરનામું;—“આગબોટ” બોબ.

મફત

અમારા અમૃતમય ઔષધી

વ્યાધીહર પ્રયોગ.

મફત

અજાયબ અમતકાર રા. ૧૦૧) નું ઇનામ.

હીસ્ટ્રીઆની રામખાણુ દવા.

અમારી નસ્ય, પંચામૃત ગોળીયો હીસ્ટ્રીઆ વાછ, આંચકો, તાણુ, રજસ્વલા નીમીત રીતે ન આવવુ વીગેરે દરદોને નાણુદ કરી શરીરમાં ફોવત વધારે છે ગમે તેટલા વર્ષનું જુનું દરદ હોય બધું વેલો ડોક્ટરોની દવા કરવાથી નહી મટેલ દરદને આ દવાએ તદન નાણુદ કરીને અનેક સર્ટીફિકેટો મેળવ્યા છે. કાષ્ઠ સખસ એમ સાખીત કરી આપશે કે અમારી નસ્ય, દવાથી હીસ્ટ્રીઆનો રોગ નથી મટતો તેને રા. ૧૦૧) નું ઇનામ આપવામાં આવશે દવાની કીમત રા. ૧૦—૦—૦ દવા વાપરવાની વાગત દવા સાથે હોય છે.

વૈદ્ય રવીશંકર જટારાંકર.—મુ. ધોલકા—૭. અમદાવાદ.

(પુષ્કીવૃધક ચાટણુ.)

આ દવાના સેવનથી મગજ શક્તી વધે છે સ્કુલોમાં અભ્યાસ કરતા વીધાર્થીઓને તેમજ દરેક મગજમારીના ધંના કરનાર માણસોને આ દવા અમૃત તુલ્ય નીવડી છે ગણીત જેવા અધરા વીધયો સહેલથી શીખી શકાય છે શરીરમાં ધાતુનો વધારો કરી શરીર તંદુરસ્ત બનાવે છે આ દવા ખાવામાં બણીજ સ્વાદીષ્ટ છે.

રતલ ૧) ના ડાખાની કીમત રા. ૨—૦—૦

અમારા ઔષધાલયમાં દરેક દરદોની અનુભવસીદ્ધ દવાઓ તૈયાર મળે છે એક પોસ્ટ ક્યાર્ડ લખી મોકલનારને અમારું વ્યાધીહર પ્રયોગ નામનું પુસ્તક તદન મફત મોકલવામાં આવે છે.

વૈદ્ય રવીશંકર જટારાંકર દિવેલી,
મુ. ધોલકા—૭. અમદાવાદ.

મુંબાઈ, મદ્રાસ, પુના તથા લાહોરના પ્રદર્શનામાંથી આંક
તથા સરઠીફીકેટો મેળવી લોકપ્રિય થએલી,

ઊંઝા આયુર્વેદિક ફાર્મસી રીચીરોડ-અમદાવાદ.

તમામ જાતની દેશી શાસ્ત્રોક્ત દવાઓ બનાવનાર
લલતા નામથી ઠગાશો નહિ. લેખલ તપાસી દવા ખરીદવી.

શક્તિ. શક્તિ. Shakti.

શક્તિ—આ દવા આયુર્વેદિક તથા યુનાનિ વનસ્પતિઓ તથા ખરાબ
કરતુરી, મોતી, પાના, પ્રવાહ, સોનું, ચાંદી, લોહ, અબ્રક, બંગ, પૂર્ણચં-
દ્રોદય, રસથોંદુર, વીગેરે કીમતી ચીજો નાખી ખાસ શીખાળામાં વાપરવા
માટે તૈયાર કરવામાં આવી છે. ગમે તે કારણથી ગુમાવેલી તાકાદને પાછી
લાવે છે. વીર્યને વધારવામાં ખીન હરીફ છે. સાત ધાતુઓને વધારી નવું
બળ, નવો ઉત્સાહ આપે છે બળવાન, બુદ્ધિમાન તંદુરસ્ત યવાની ઇચ્છા
વાળાએ જરૂર સેવન કરવું જોઈએ. પાક વીગેરે ખાવા કરતાં આ દવા ખાઈ
ઉપર દુધ પીવાથી શરીર કાંતિવાન અને પહેલવાન થાય છે, તમામ જાતની
બાધિઓનો નાશ કરવામાં આ દવા એકો હોવાથી રોગી નિરોગી, વૃદ્ધ,
બાળક, જુવાન, સર્વને વાપરવાને મનજીવન લલામણુ છે.

કી. તોલા ૫ ના રૂ. ૧૫) ખીલકૂલ પરેજ નથી.

ધાતુપૌષ્ટિક આટણુ. અમર તથા અવ-
જીવન, હિતપાસીને સલાહથી દ્રાક્ષાસવ,
રતલ ૧ના રૂ. ૨-૮-૦ હિમકૃત આપવામાં રતલ ૧ના રૂ. ૨-૭-૦
આવે છે.

ઊંઝા આયુર્વેદિક ફાર્મસી રીચીરોડ-અમદાવાદ } કારખાનું
ઊંઝા.

આજેજ તાકીદે નામ નોંધાવે.

ધી ભારત મેરેજ એન્ડ ગ્રેડ યેનીફરીસીયલ કંપની લીમીટેડ
નવસારી.

(નામદાર વડોદરા સરકારના કુંપની નિયંત્રણ બીજા પ્રમાણે નોંધાયેલી.)

લગ્ન, ઉપવિત, નવજોડ, બીસમીલાહ અને બેપ્ટીઝમની ધાર્મિક ક્રિયા કરનારને રૂ. ૧૫૦૦ સુધી આપવામાં આવશે. દાખલ થતી વખતે દરેક સભાસદ રૂ. ૧૦ ભરે લગ્ન કરનાર સભાસદ લગ્ન કરી કુંપનીમાંથી રૂ. ૧૫૦૦ સુધી મેળવી જતાં દરેક લગ્ન પ્રસંગે રૂ. ૧ ચાંદાનો ભરે. ગ્રેડ સેરેમની. (ઉપવિત, નવજોડ, બીસમીલાહ બેપ્ટીઝમ) નાં સભાસદમાંથી કોઈ પણ સભાસદ ધાર્મિક ક્રિયા કરે તો રૂ. ૧૫૦૦ સુધી મેળવી જતાં દરેક પ્રસંગે રૂ. ૨ ચાંદો ભરે.

કોઈ પણ સભાસદને એકંદર રૂ. ૫૦૧ સુધી ચાંદો ભરવો પડશે.

કંપની કમી સભાસદોની સંખ્યાથી પણ દાવા ચૂકવશે અને તે સભાસદોનાં આવેલા ચાંદામાંથી પણ ૬૦ ટકા આપી ૪૦ ટકા કંપનીના રીઝર્વ ફંડ વગેરેમાં આવશે.

વધુ ખુલાસા માટે રૂ. ૧ એકની પોષ્ટ ટીકોટો મોકલવાથી નિયમની બુક મોકલી આપવામાં આવશે.

જોઈએ છે—સભાસદો મેળવી આપનારા ચાંદાક તથા આમર દાર એજન્ટો.

કમીશન તથા ખુલાસા માટે કુંપનીમાં મળો યા લખો.

મેસર્સ દેશાઈ. નાયક એન્ડ કો. મેનેજીંગ એજન્ટસ.

ધી ભા. મે. એન્ડ ગ્રે. બે. કુ. લી.—નવસારી.

ધરૂને છો કેમ ?

વિજય ચૂર્ણ

યાને

તાવનો દુષ્મન.

હંનો, તાઢીઓ, એકાંતરીઓ, ચોથીઓ. વિગેરે ગમે તે પ્રકારનો તાવ એક પડીકી ખાતાની સાથે વિદાય થાય છે. પડીકીનો એક આનો વીસ પડીકીના પેકેટનો રૂ. ૧-૦-૦ પોસ્ટેજ જુદું. એજન્ટો જોઈએ છીએ. કમીશન સારૂ મળશે. વધુ માટે લખો:—

વિજય ચૂર્ણ કાર્યાલય.

મુ. નાર—વાયા આણંદ

મગજના તંતુઓને શાંત રાખવા, માથાના વાળ સુંવાળા અને મજબૂત કરવા તમો નીચકળજ નીવડયા હો તો

સ્વદેશી હેર ટોનીક ઓઈલ

એકજ વખત વાપરી જુવો દારણુ હમો એનાં વખાણુ કરીએ તેના કરતાં આપજ ખુશ થઈ વખાણુ કરવા મંડી જશો.

ખાટલી ૧ ની કીંમત રૂ. ૧ છે ત્રણ ખાટલીના રૂ. ૨૫૦ પોસ્ટેજ જુદું.

ડો. સ્વદેશી ઓઈલ અને પરફ્યુમરી મેન્યુ. રૂ. ૬.
માલાડ—ખી. ખી. રેલવે.

મહનંવટી.

આ ગોળી નંગ ૨ દરરોજ સવારમાં લઈ ઉપર ધલાવચી, સાકર નાખેલું દૂધ પીવાથી અગ્રમ શક્તિ આપે છે. તેમજ આ “ મહનંવટી ” ના સેવનથી શક્તિ, પુષ્ટી બળ, વધે છે તેથીજ બીજા રોગો જેવાકે જવર, સળેખમ, વાયુ, ખાંસી, શ્વાસ, હમ, ક્ષય, અમુગ્ધતા, ખેંચતાણ, મૂર્છા, ધનુરવાત, લકવો, જીજ્ઞાસ, દિસ્ત્રીઆ વિગેરેનો જડમૂળમાંથી નાશ કરે છે.

આ ગોળીની બનાવટ સુવર્ણ, મોતી, ચાંદી, કસ્તૂરી, અમ્બર, બરાસ વિગેરે કિંમતી વસાણાથી તૈયાર કરવામાં આવી છે. એક વખત અજમાવી ખાત્રી કરવા અમારી મજબુત ભલામણ છે.

કિંમત ૪૦ ગોળીની ડબ્બીના રૂ. ૧૦) હસ વી. પી. પોસ્ટેજ જુડું.

મફત! મફત!! મફત!!!

૦-૮-૦ પોસ્ટ સ્ટેમ્પ બીડી નમુંનો મફત મંગાવી જુઓ ખાત્રી થાય ત્યાર બાદ ડબ્બીનો ઓર્ડર કરજો.

મંગાવા લખો:—

મેનેજર,

નડીઆદ આયુર્વેદ ફાર્મસી.

નડીઆદ—(ગુજરાત).

દેશલાભ અને આત્મકલ્યાણ.

મહુવા ગૌરક્ષક સભા

(સ્થાપન થઈ સં. ૧૯૪૭.)

આ સંસ્થા હજી વૃદ્ધ, અશક્ત, બીમાર વીગેરે કાયમ સેંકડો નિરાધાર ગાયો રક્ષણ-પોષણ પામે છે. તેના નિભાવ માટે કાયમી આવકનાં સાધન નહી હોવાથી મદની જરૂર છે. પુન્ય કરનારને પરમ શ્રેષ્ઠ સ્થાન છે.

વધુ માહિતી માટે ક્વિપોર્ટ મંગાવો.

લખો—

સેક્રેટરી ગૌરક્ષક સભા.

મહુવા—(કાઠિયાવાડ).

MAHUVA.

B. S. Ry.

બાળહત્યા પ્રતિબંધક ગૃહ-પંઠરપુર

પંઠરપૂર-શ્રી વિઠ્ઠલનાથજીનું ધામ છે.

ભાવિક વૈષ્ણવો, દયાળુ શ્રાવકો અને અન્ય સખી જનો તમાં બાળહત્યાનું ઘોર પાપ થાય છે તે તમોને ખબર છે ?

આ પવિત્ર ધામને આ કલંકમાંથી મુક્ત કરવાનું કામ આ આશ્રમ કરે છે.

તુરતનાં જન્મેલાં બાળકોને દુધ ઉપર ઉછેરવાને ભાસીક ખર્ચ બાળક દીઠ રૂ. ૨૦) વાર્ષિક રૂ. ૨૫૦) આપનારનું નામ પારણા ઉપર રાખવામાં આવે છે.

આશ્રમનો વાર્ષિક ખર્ચ રૂ. ૩૦ હજાર, સારે નરસે પ્રસંગે અન્ન, વસ્ત્ર, ધનનું દાન યથાશક્તિ મોકલાવી પુન્યલાભ કરે.

સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ ઓરફનેજ

પંઠરપૂર

ભવિષ્ય જાણવાનું સાધન જ્યોતિષજ છે !

જન્મોત્તિ, પ્રશ્નોત્તિ, વર્ષફળ વિગેરે બનાવનાર-

ભૃગુસંહિતા પરથી ફળ કહેનાર અને લખી મોકલનાર-

જન્મોત્તિ પરથીજ જીવંતોનું ભવિષ્ય કહેનાર-

દરરોજની તેજમંદીનો રૂપ કહાડનાર-

તથા જ્યોતિષનું સર્વે કામ કરનાર-

જેશી રામચંદ્ર રવિશંકર.

શ્રી જ્યોતિષ કાર્યાલય.

ઓસપાડ-(જીલ્લા મુસ્ત).

તા. ૬. ખાત્રી પાડવા આઠ આનાની ટીકીટ સાથે કમળ લખવાનો દાખમ લખી મોકલી માસ એકનું માસફળ મંગાવે. અન્ય ભાવે માટે એક આનાની ટીકીટ ખીટી પત્ર લખવે.

શું તમારે કાંઈપણ દુખાવા વાસ્તે હાકતરના બર પદસાથી ભરવાં પડે છે ?

જો તેમ હોય તો **હીમોટીક ખામ** વાપરો.

કારણ તે કોઈ પણ ખામ કરતા ચડીઆતો છે અને તરતજ શુભ કરે છે જેવું કે શરીરમાં સાંધાનો, જાતીનો, માથાનો અથવા કોઈ પણ દુખાવો શરદી વીગેરે તરતજ મટાડે છે જતા કીમત ખા. ૧ ના આના ૮ છે.

ડૉ. સ્વદેશી ઓધલ અને પરફ્યુમરી મેન્યુ. ફે. કં.
માસાડ-ખી. ખી. રેલવે.

અનુક્રમણિકા.

નં.	લેખ.	પૃષ્ઠ.
૧	બ્રહ્મ સ્તવન ...	૧
૨	બંદગી ...	૧
૩	ભાષા દેવીને ...	૨
૪	માતૃ ભૂમિ ...	૫
૫	દેશ ગીત ...	૬
૬	આશ્વાસન ...	૭
૭	વેલોનું સ્મરણ ...	૯
૮	ગૃહિણીને ...	૧૧
૯	સંપ ...	૧૨
૧૦	તપસિવ્ર ...	૧૩
૧૧	પરમ પિતાને... ..	૧૪
૧૨	ભામની ...	૧૫
૧૩	સત્તારી સ્મરણ ...	૧૮
૧૪	પિયુની ધૃતર્મા ...	૨૧
૧૫	કાળબળ ...	૨૨
૧૬	એકરાર ...	૨૩
૧૭	સ્વભાવ વૈચિત્ર્ય ...	૨૪
૧૮	પ્રજ્ઞને પેગામ... ..	૨૫
૧૯	ભાવિ ...	૨૬

૨૦	‘કલામી’ ને...	૨૭
૨૧	ત્યાગ	૨૯
૨૨	ઠંપતિ પ્રભોધ	૩૩
૨૩	પત્ની	૩૪
૨૪	રાખડી	૩૫
૨૫	પ્રભુને! રાહ	૩૬
૨૬	પાદકૃતિ	૩૭
૨૭	સ્નેહ દિલ્લુશી	૩૯
૨૮	પ્રાર્થના	૪૦
૨૯	મન પંખીને:...	૪૦
૩૦	સુકાલીને	૪૧
૩૧	પ્રેમધેલી બહેનડી	૪૨
૩૨	કુટુંબ વતસલતા	૪૩
૩૩	અનાદિને અરજી	૪૪
૩૪	નવું વર્ષ	૪૬
૩૫	નવલ પ્રભાતે પ્રભુ ચરણે !	૪૭
૩૬	સિતમગરને !...	૪૯
૩૭	મહાશિલ !	૫૦
૩૮	ગયા તે શું સદા માટે !...	૫૨
૩૯	એક મહાત્માનું સ્મરણ...	૫૩
૪૦	કર માળીને	૫૪
૪૧	કરમાએલા પુષ્પ	૫૬
૪૨	સખીઓનું સંમેલન	૫૭

૪૩	પ્રારબ્ધ	૫૮
૪૪	જનની, ગીત...	૫૯
૪૫	હિન્દ દેવીને	૬૦
૪૬	ગોવાક્ષણી	૬૩
૪૭	સાધ્ય કરનારાં	૬૫
૪૮	ઉપા	૬૬
૪*	સગ્ન મંડપ	૬૭
૫૦	ગૃહિણી	૬૯
૫૧	વર્ષાની એક રાત	૭૦
૫૨	સનમ શાને સતાવે ?	૭૨
૫૩	મોહાન્ધ મૃગને	૭૩
૫૪	જુદાઈનો અખમ	૭૫
૫૫	મનને	૭૬
૫૬	સતિવન	૭૭
૫૭	રજુજીતરામભાઈ	૭૮
૫૮	નિરહવાણી	૮૧
૫૯	વિભુને વિશ્વસિ	૮૨
૬૦	અનુવાદ પચ્ચીસી	૮૩
૬૧	અભિનન્દન	૮૬
૬૨	પ્રાતઃ સ્તવન	૮૯
૬૩	શારદા સ્તવન	૯૦
૬૪	પ્રભો ! હું બાળ તારો છું	૯૦
૬૫	ખીસતી કળીને	૯૨

૬૬	અમે !	૬૩
૬૭	અંદાર હું રટનાર છું	૬૪
૬૮	પતંગને	૬૫
૬૯	પશ્ચાતાપ	૬૧૭
૭૦	ગુજરાતીઓ	૬૮
૭૧	કાઠીઆવાડ	૬૯
૭૨	પ્રભુને પ્રશ્ન	૧૦૦
૭૩	પંચ-શલ્ય	૧૦૧
૭૪	વર્ષાની વાદળોને	૧૦૨
૭૫	દેશ પ્રેમ	૧૦૩
૭૬	કરમાઈ જતા કુસુમને	૧૦૪
૭૭	બાળકોને વંદીએ ?	૧૦૬
૭૮	પ્રાસ્તાવિક, દશાનુવાદ	૧૦૭
૭૯	બોધપાઠ	૧૧૦
૮૦	મન ભ્રમરને	૧૧૧
૮૧	પુણ્યભૂમિ	૧૧૨
૮૨	વિદાય	૧૧૩

॥ ૪૪ ॥

ધીરજનાં કાવ્યો.

અક્ષ સ્તવન.

અસ્તિત્વ જોયી સહુ સૃષ્ટિતણું કરે છે,
જેના પ્રકાશથી પ્રકાશિત સૌ બને છે;
નિર્દોષ, નિષ્કલ, સુમંગલરૂપ જો છે,
મેવું મદા પરમ વ્યાપક બ્રહ્મને જો.

બંદગી.

દાદાર ! જગ દુઃખ સર્વ કરે !
માગું વળી રખ ! રહેમ કરે !
અહોં ખલ્લુમાં ઇન્સાન પર,
મીઠી નજર કરે ! દાદમર !
સુખ દાન કરે ! સ્તુતિ કાન ધરે !
સહુ વાંકે જનના માથે કરે !
આખાદ કરે ! વિશુ, બહાલપર !
નાપાક દિલ પશુ પાક કરે ! !

(૨)

દહ રિક્કિ પ્રભુ ધન ધાન્ય ભર !
 પરિતાપ જનના સર્વ હર !
 વિભુ, બહેમનો સંહાર કર !
 દહ શાંતિ સુખ દે નામવર !
 આ ખલકપર, બક્ષિસ કર !
 તારાં કદમ જય દાદગર !
 તકસીર પર ! પ્રભુ, મહેર ધર !
 રાખી મુખારક નામવર !!

ભાષાદેવીને—

દેવી ! અહો ! પુનિત તું ગુજરાતી ભાષા !
 હું શી કરું અબુધ તારો અરે, પ્રશંસા ?
 તારું સ્વરૂપ પ્રિય માત ! મુદપ્રદા છે.
 તું પુત્રની પરમ શાશ્વત સૌખ્યદા છે.

મીઠાશ મા ! તુજ તણી અહ ! શું વખાણું
 ગંભીરતા અમિત તારી જરા ન જાણું !
 આહવાદિની, સુભગ તું મુજ માતૃભાષા,
 સેવું સદા તુજ દૃષા તણી રાખો આશા.

નિસ્ત્રીમ ને અતુલ ગૌરવ માડા ! તારું,
કવી રીતે હૃદયમાં જનની, ઉતારું ?
શું ચેતનત્વ જડમાં નિજ ભાવ સ્ફુરે ?
શું સદ્મરૂપ સ્થુલમાં કદી રંગ પૂરે ?

માતા અનેક કવિરત્ન બનાવી રાચી,
અઘાપિ તે કરી રહ્યા તુજ ભક્તિ સાચી;
સેવે નહિ તનુજ જે નિજ માત હોશિ,
લશ્કાર એ અધમને જન પાપી ફેરો !

સેવા કરી પરમ ભક્ત નૃસિંહ મહેતે,
રીઝ્યા મોરંપર પ્રભુ પશુ એ કવિત્વે !
માતા ! ખરે તુજ સહાયથી એ તર્યાં એ,
સાક્ષી સદા જગતને ઇતિહાસ આપે.

હે દિવ્ય માત ! વિશ્વસે તુજ નૂતનશ્રી !
તારી પ્રભા જગતમાં અહ, શું પ્રકાશી !
પૂજા કરી પ્રખર શામળ, પ્રેમ વિપ્રે,
તે માત ! વહસલ, દયાહિ કવીશ્વરોએ.

ધીર સમા કવિ ગયા તુજ પાદ સેવી,
તે નમંદ પશુ કર્યું તુજ ગાન દેવી !
મીઠી રસિક વળી છે ક. દ. ડા ની વાણી
સેવા કરી મહિપતે પશુ પ્રેમ આણી.

સ્વર્ગે ગયા નવલરામ તને વખાણી,
 છે ધન્ય બાલ, મણિની પણ મિષ્ટ વાણી;
 તેં ઉદ્ધલવ્યા સપુત જે મનસુખ જેવા,
 તે તો ગયા; પણ કરે હજી સર્વ સેવા.

ઘઞ્છા તણી અતુલ સેવ સ્વીકારનારી !
 વાસો કલાપા ઉરમાં પણ ધારનારી !
 ગાવર્ધને સદય માત, તને દોંપાવી;
 સદ્ભાગી માધવ દિલે પણ તું રહી'તી.

સોહેની, કાન્ત, ક્રુપ ને મકરન્દ સેવે,
 મુખન્ત, વેદ, નરસિંહ સદા બળે છે,
 ઉડે ઉંચે ગગનમાં વળી પ્રેમભક્તિ,
 છે માત ! એ કવિ વિષે તુજ દિવ્ય શક્તિ.

પૂજે સદા લલિત જે નવી આશ ધારી,
 સેવા કરી સુમતિએ પણ માત ! તારી;
 વિદ્યા અને ભગિની શારદા ભાવ રાખે,
 ખીન્ન વળી તનય જે તુજ પ્રેમ ચાખે.

ગાથા અનેક કરીને કવિઓ પૂજે મા !
 સૌ સાક્ષરો સ્તવનથી રીઝવે જનેતા !
 તોયે નહિ તુજ દશા સુધરી સુમાતા !
 પ્રત્નો કુટીલ હજી જે કરતા ઉપેક્ષા !!

સાહિત્યમાં બળ રજૂ થુભ પ્રેરણાનું,
 ત્યાં કાર્ય થું કહીં બટે અવહેલનાનું ? !
 તું સ્વર્ગશી સુખદ છે ગુજરાતીં ભાષા !
 ઉત્કર્ષ પૂજન વડે અમ રાષ્ટ્રનો મા ! !

માતૃભૂમિ.

અમારી આ ભરતભૂમિ, ખરેખર દેવભૂમિ છે;
 અહીંથી ધર્મ સૌ જન્મ્યા, સનાતન આર્યભૂમિ છે.
 પુરાતન કાળથી વિદ્યે મહિમા શ્રેષ્ઠ છે એનો,
 જગતના સર્વ દેશોમાં મળે જોડો નહિ જેનો.

અહીં ગીર્વાણના ઘોષે, નિનાદિત સૌ જગત્ કીધું.
 શ્રુતિ-સ્મૃતિએ પ્રકટ થઈને સનાતન જ્ઞાનધન દીધું.
 અલૌકિક આજની પ્રગતિ થઈ સહુ રાષ્ટ્રની જહીંથી,
 પ્રજાની લાડિલી ભૂમિ, પ્રસવ ઇતિહાસનો અહીંથી.

વિમર્શન કલેશનું કરીને, અનેરી સાંતિ દેનારી,
 અમારી આર્યની વિદ્યા અયળ સર્વત્ર રહેનારી.

ઋષિવર વ્યાસ-વાલ્મિકે કવન કથી આર્ય પૂર્વજનાં,
 વધાર્યાં માન આ વિશ્વે, ભરત જનની-નરુજીનેનાં.

કવિવર કે' થયા આંહી, દીપાવી આર્પમાતાને,
અહીના દિવ્ય આદરે', અપાળ્યો યશ વિધાતાને.

ગિરિવર અહીં હિમાલયમાં વનસ્પતિઓ અઢારે છે,
પુનિત ગંગા સમી નદીઓ મનુજનાં પાપ બાળે છે.

સુલટ પીરો ઝડુમ્યા છે ભૂમિના શ્રેયને કાળે,
યુગેયુગથી ભરત માતા અલૌકિક કાંતિથી રાળે.

સીતા સમ નારીઓ આહાં અડગ ધર્મે સદા રહી છે,
વિહિતવ્રતમાં નિડર થઇને વિપદ જોશે ધણી સહી છે.

થયા છે રામકૃષ્ણાદિ પ્રભુ-અવતાર આ ભૂમાં,
પ્રભુની પ્યારી ભૂમિ છે, સનાતન સત્ય છે એમાં.

દશા દીન થઇ બલે આજે; છતાં જનની અમારી છે,
ચિરાયુ કીર્તિ હો તેની સદા આશીષ દેશું એ.

દેશ ખીત.

હિન્દુ, મુસલમાન, પારસી સૌ હિન્દના પુત્રો અમે !

માતા અમારી એજ એના પ્રેમમાં મનકું રમે !

હરી ઐક્ય સહુ આત્માતણું દીપાવીએ દુધ માતનાં,

તણ સ્વાર્થ, સજી શુભ સંપત્તે હરીએ દુઃખો સહુ જાતનાં.

(૨)

હિમ્મત ધરી, આળસ હરી, હુનર વધારી દેશના,
દૂળ પ્રાપ્તિ માટે પછી અમે ગુણ ગાથું અમ પરમેશના.
એતી સમય ઉત્તર થયું ! નિજ વીર્યથી સહુ હિન્દીઓ.
બહાદુર બની નિજ ધર્મમાં આનંદ કરશું સૌ અમે.

(૩)

જૂલો પરસ્પર દ્વેષ, છાપ્યા દેશ અમ ઉદ્ધારશું !
સંતાન સધળાં હિન્દનાં જય દેશનો ઉચ્ચારશું !
ટાળા તિમિર અજ્ઞાનનું, જ્યોતિ અજ્ઞ અપ્રકટાવશું !
વળી દેશની પ્રીતિતાણું ઝરણું અધે પ્રસરાવશું !

(૪)

માતાતાણું દુઃખ જોઇ જન જે દેશદાઝ ન કે' ધરે !
જીભથી વળી કદી 'માતાદારી' એમ પણ જે નવ કહે !
ધીક્કાર છે અસ એહને, પશુ તુલ્ય ગણવો માનવી !
પ્રીતિ ન પ્રકટી દેશપર તો વ્યર્થ ઝીદગી જાણવી ! !

આશ્વાસન.

શાને વહાલા ! દુઃખિત થઇ તું દીર્ઘ નિશ્વાસ નાંખે !
ભાવી ભુંડું અરર ! ન ફરે કનેશથી ડાઘ વાતે !
વ્યક્તિના જ્યાં પક્ષદો પગમાં પ્રાપ્તી યત્નો ફરે છે;
ખાળી ત્યાં તું હૃદય કુમળું શોક શાને રે

ઉર્મિ દેખી સુખ-દુઃખ તણી ખદ્ધના આ કિનારે,
કંટાળી શું ઉદયતલમાં શોક-સંતાપ ધારે ?
શોભે છે ને મણિમય રવિ નિત્ય મધ્યાહન કાળે,
રે ! તેનીએ પડતી પળમાં થાય કેવી અકાળે ?

વ્હાલા ! કેવો કનક કકડો અમિમાં શુદ્ધ થાય ?
ખાળે ઝાઝું ત્યમ કનકનું મૂલ્ય મોંધું ગણાય !
ઇક્ષુ દંડો અધિક પોલતાં મિષ્ટતા શું તને છે ?
મોટા આત્મા દુઃખદ સમયે ઉચ્ચતા મેળવે છે.

પ્રાતઃકાળે ઉદય સમયે સૂર્ય રાતો દોસે છે;
ને અસ્તાદ્રિ ગમન કરતાં રૂપ તેવું ધરે છે.
સંપત્તિ ને વિપદમહિં છે સ્થનું રૂપ રાતું !
સાધુઓનું જીવન દુઃખથી રે, નહિ ફેરવાતું !

કીર્તિમાં છે અભિરુચિ અને શાસ્ત્રમાં પૂર્ણ પ્રીતિ,
આપતકાળે ધૌરજ ધરવી સાધુની એ સુનીતિ.
જોને વ્હાલા ! અધિક ધસતાં ચંદને ગંધ મ્હોકે;
પીડા પામે સલિલ પથુ શું અગ્નિનો પંથ ચૂકે ?

સંકષ્ટોમાં જીવન સરિતા શુદ્ધ વહેતી દોસે છે,
ચ્છાવું-ચ્છેવું શોખવો જનને કાંઈ ઉચ્ચત્વ દે છે.
ઝેરી શ્વાસો સકળ જગના શોક-સંતાપ કારી,
કિન્તુ આપે જરૂર જનને કાંઈ શિક્ષા અનેરી.

અનંતઃશોકે હૃદય કુમળું થાય તે દુઃખ નહાસે;
 અશ્રુરનાને જિગર સખળું મેલ છોડી પ્રકાશે.
 આપસિતે જરૂર હણવા આજ મેં જે વિચાર્યું;
 વ્હાલા ! વ્હાલા ! ' ધીરજ ધરવી ' એજ છે સૂત્ર સારું.

વેલીનું સ્મરણ.

શીળા કુંજે તરે સહ અધિ વલ્લરી ! તું સુહાતી,
 મોઢિયું તેને અમિત મધુરું પ્રેમ પિયૂષ પાતી;
 સ્વર્ગગાના ઝરણુ સમ એ પ્રીતનું શીત વારી,
 સૌંચી નિત્યે વિટપ દિલડે તું, સદા મ્હાલતી'તી.

શીળા ઠંડો વ્યજન કરતો વાયુ દહેરી પ્રસારી,
 વાડીમાં કે' વિશ્વદ સુરખી રેલતો એ અનેરી.
 રનેહ તેને વિમળ સુરભી આપીને તું સુહાતી;
 વેલી ! તારી પ્રણય ઝરણી કુંજમાં ના સુહાતી.

આખા ન્હાની વિતત તરને બેટીને હજ થાતી,
 ફાઢિલા ફા તુજપર સદા મિષ્ટ સંગીત ગાતી;
 વર્ષાકાળે હરિત કુમળાં પત્રથી તું છવાતી,
 ને રંગેલાં પ્રણય-કુસુમો ફાણલાં નિલ દેતી.

સૌજન્યે તેં વશ સહુ કાઢ્યાં શાંતિ આપી અમૂલી,
 મેઘાં ગાઢાં ત્રિવિધ દહનો શાંતિની રેલ રેલી,
 તારા એવા વશિકરણશા ગુણનું મિષ્ટ સ્હાણું,
 રે ! મૃત્યુથી હૃદયપટમાં હોય શું ભૂલવાનું ?

નિર્મ્યુ આંહી મરણ વિધિએ દેહધારી ઊંઘોનું;
 રે ! મારે તે જન સકળને આખરે ખાક યાતું.
 બેઠું બેઠું સલિલ નદીનું સિન્ધુ અંકે સમાય,
 માત્રા પૂરી ત્યમ યમ પછી ઊંઘી નષ્ટ થાય !

લ્હાવા મીઠા જગત સુખના લેશ ના પૂરું થાતા,
 રે ! રે ! ત્યાં તો મરણ રમતું આવતું દુઃખદાતા.
 કિન્તુ જેના અવિરત ગુણો મૃત્યુ સાથે ન જાય,
 મોઢું તેનું ઊંઘત જગમાં સર્વદા રે ! સુહામ.

ચંદ્રિકાની સુરખ અમૂલી અસ્ત પામે, તથાપિ;
 ચક્ષુર્મા તે અસર વિરલી લેશ ના નષ્ટ થાતી.
 પુષ્પોનું તો નિધન વિધિએ સઘ નિર્મ્યુ દૌસે છે,
 કિન્તુ તેનો પરિમલ નહિ અંતરેથી ખસે છે.

આલેખાયું ધનુષ ગગને યદ્યપિ આથમે છે,
 રજો તેના સ્મરણ પટમાં સર્વદા હા, વસે છે !
 કાકિલા છે ગિરિકુહરમાં જાય હડી લપાતી,
 કિન્તુ તેનો ક્લરવ સ્મૃતિથી ખસે શું કદાપિ ?

મૃત્યુ એ તો કુદરત તણા દેવની દિવ્ય જ્યોતી,
સંસારીને વિવશ કરીને સર્વ વ્યાપિ ગણાતી;
આશ્ના, તૃષ્ણા, વિભવ વિરહે જન યાત્ર્યું તણાતું,
કિન્તુ સ્વપ્નું સુખ સમયનું રોહિથી ના બૃહાતું !

ગૃહિણીને:—

અયિ દેવી ! કુળ ઉદ્ધારિણી !
પ્રિય, ઓ ! પરમ કલ્યાણિની !
રસ રેલજે !
સખી, ખેલજે !
ગૃહ કુંજમાં મૃદુ લાપિણી !

હર વેણુના સુર સાધીને, સખી ! વાઘરવ રેલાવજે !
દવી દિવ્ય અભિમય પ્રણયરસથી હૃદય મુજ છલકાવજે !
સખી, સદ્ગુણે મનસદન નિશ્ચિત પ્રેમથી અજવાળજે !
રસવાદિની ! વસુધા બધી ગુણસૌરભે મ્હેંકાવજે !

અયિ દેવી ! પ્રિય ઉરમાલિની !
અનુપમ પરમ સુખદાયિની !
હિત વાંચજે !
અભિ સિંચજે !
મુજ અંતરે દુઃખહારિણી ! !

સંપ.

અરર ! બહુ કુસંપે ફર કાળો કર્યો છે !
 સદન સદન દેખો કલેશ કેવો કર્યો છે !
 અવચય નહિ ન્યાં કેં સંપનો થાય સારો,
 જરૂર જગતમાં ત્યાં કળતો છે વધારો.

(૨)

વિષમય ઝોજ વાવી કાણુ પીયૂષ પામે ?
 કલહ કરી કહો હા ! કળતે કાણુ વામે ?
 ત્વરિત ગતિ કરીને સંપ સે'જે વધારો.
 અતુલ સુખ થશે ને આવશે દુઃખ આરો.

(૩)

તરૂવર વનમાં ને એકલું તો ન સારું,
 યુધર્થો અલગ થાતાં કળે એ પામનારું.
 જરૂર તુટી જશે હા ! એક દોરો કુસંપે,
 પણ પ્રપળ થએલું દોરડું કેમ તૂટે ?

(૪)

બહુ રજપુત રાજ્યો કલેશથી નાશ પામ્યાં;
 વર્ગી મુસલમાનોનાં રાજ્ય ક્યાં સ્થિર નામ્યાં ?
 પ્રતિદિન સુખ પામે સંપનો દોર ન્યાં છે,
 જય જય જગમાં ને આજ અંધોજનો છે.

(૫)

કુળ અતિ ક્ષય પામ્યાં કલેશથી એમ જાણો,
પતન તણી સદાજે સાક્ષી આપે પુરાણો;
સ્વજન સહ કુસંપે બાધ, ને સર્વ દુહેશો,
જરૂર જગતમાં સૌ દુઃખ-દારિદ્ર સ્હેશો.

(૬)

વિશુધ ! વધુ કહું શું ! સુખ, શાંતિ ચહો ને,
અવર નહિ ઉપાયો ઉત્તતિના અહીં કો;
ચિર સમયતણા સૌ સંપત્તી કલેશ જાશે,
સદન સદન નિત્યે મિષ્ટ આનંદ ધારો.

તકસિત્ત.

ઉપડે કદમ ના એક ખસ અતિ આકરી અહીંની મજલ !
તનહા પડ્યો બેહોશ હું રખ ! રાહખર તું છે અસલ !

સુણ એક મુજ તકસિત્ત તું,
મમખવાર ને ગાફિલ હું,
અહાં મખમથી બિસ્મિલ છું,
કર દૂર સહુ જુલમી દખલ !

નાશાન નર જાહિલ હું,
શુભરાહ ને શુભદિલ છું;

બેઝારને ફાઝિલ થું ?

અધવચ થશે બેસક અજલ !

તુજ દારમાં માયિલ બહુ,

ચાતા દીસે શામિલ સહુ,

ક્યમ નાથ, રદ પાતિલ હું ?

કર તાત, કરજીણ, ફઝલ !

દારે ન જો દાખિલ હું,

તુજ ધ્યાનની તહસિલ થું ?

ક્યમ આવડો કાતિલ તું ?

ના ખુદ બખુદ કરવી કતલ !

કર જો ન સમ આમિલ તું,

ખુદમસ્તને હાસિલ થું ?

કંઈ મહેર કર આઝિલ તું

પ્રભુ લક્ષમાં લે આ ગઝલ !

પરમ પિતાને—

અનેક જવનાં પ્રભો ! વિષમ પાપ તું કાપજો;

સદૈવ શિશુને વિભો ! વિશદ બુદ્ધિ તું આપજો.

માલન મનના સદા કઠિન કલેશ તું દાળજો;

અનંત મુજ પાપ કંઈ તુજ મહેરથી પાળજો.

હજ્જર મમ દોષની વિશુધ ! માફ તું આપજો;
 વિદ્યુત્ત દિલમાં પિતા, પરમ શાંતિ તું સ્થાપજો;
 વિવેકહત હું સદા વિપથચારી ને મૂર્ખ છું,
 દયાળુ દીનનો ધણી સગુણ સર્વનો ઇશ તું.

વિદારી વસમી મહા મનદશા પ્રભો ! હાથ લે,
 પ્રસાદી કરુણાનિધિ ! અધમ બાળને નાથ, દે;
 અનેક ભવબંધનો પલમહી કરી નાશ તું,
 નિહાળ નિજ દાસને ફરી ફરી કહું નાથ, હું.

ભામતી.

વિપ્ર વાચસ્પતિમિત્ર વેદ-શાસ્ત્રવિશારદ,
 સ્પર્શે જોતે જરાએ ના કામ, ક્રોધ મહામદ.

દીકા ફેડી શકંરબાળ્યની લખે,
 કદી ન નિવૃત્તિ જરાય એ લહે;
 રુચે નહિ લેખનકામ છોડવું,
 મમે સુશાસ્ત્રે દિલ રોજ જોડવું.

વેદાન્તના મનનમાં દિન-રાત વીતે,
 સંસારના વિષય કો વળગે ન ચિત્તે;
 એકમતતા ધરી કરે નિબંધાર્ય બાવે,
 જોતે કદી ન વચમાં કંઈ વિપ્ર આવે.

પત્ની પુણ્યવતી રૂઢી, લામતી નામતી સતી,
પતિના સુખ-દુઃખે કે' સહચારિણી એ હતી.

સ્વામીના વ્યવસાયમાં સતી સદા તદ્રુપ થાતી હતી,
શુશ્રૂષા કરવા પ્રિયા રજનીમાં એકી ટશે જાગતી;
નિદ્રા હોય શું સ્નેહિને નયનમાં સેવા સમે સ્નેહિની ?
કે શું હોય સુખાર્થિની પ્રણયિની-સહર્મસંચારિણી ?
પતિ રાતે લખે ત્યારે જાગતી લામતી સતી,
દીપાદિની વ્યવસ્થાથી અનુકુળ થતી હતી.

ગયા દિને એમ કંઈક વીતી,
ન ઓછો થાતી સતીની સુપ્રીતિ;
સદાય સેવા-રસમાં અખંડ,
વસે સતી લામતી ધન્ય ! ધન્ય ! !
રહે પતિશું સહધર્મચારે,
નવો નવો ભાવ સદા વધારે;
અપૂર્વ એ લાભિની ધૈર્ય રાખે,
ન વાસનાનો કદી શબ્દ બાખે !
પ્રિયા પ્રમુગ્ધા પણ મિત્ર ભાવે,
રહે સદા કલેશ ન લેશ ભાવે;
ગયું બધું યૌવન એમ ચાલી !
આછી બની હાય ! કપોલભાલી !

એક દી સહસા રાતે, નિદ્રામાં એ પડી ગઈ
નિસાસા ઉરના જોષ, સ્વામીને પ્રતીતિ થઈ.

“ ક્ષી મહા ! અહ, પ્રેમ શો ! ફરજ હું જાણી શક્યો ના જરી !

“ સ્ત્રી-સૌન્દર્ય વૃથા મયું ! અહહ હા ! એ જૂલ ભારે થઈ !

“ જાણ્યું ના અખળાતણું હૃદય મેં ગંભીર આવું હશે !

“ વેણી શુષ્ક બની હવે ક્યમ કરી એ પલ્લવિતા થશે ?

વિચારે જ્યાં પતિ આવું, આખ ત્યાં ઉધડી મઈ,

ઝળકી સહસા જાગી, નિર્નિમેષ પછી રહી.

વદે । રમ “ પ્રિયા મારી મધુરી શીલધારિણી !

“ તરીને તારતી નક્કો, નારી સદ્ધર્મશાલિની !

“ આશા ભગનાશ થાતાં કદી નહિ જરી તેં ચિત્ત દ્યોલિત કીધું,

“ સેવા ધર્મે સદા તેં રત રહી સખીરી, આત્મનું દાન દીધું;

“ કંપે તારાં સુગાત્રો હૃદયજવર થકી એહ મેં આજ જાણ્યું;

“ કાન્તા, બૂલ્યો ખરે, હું તુજ દિલ કદી ના લેશ મેં હા ! પિતાણ્યું.

“ ક્ષમા બહાલી ! ક્ષમા બહાલી ! શાઆબ્યાસે રહી રતિ,

“ સંવેદન થયું આજે ધન્ય ! તું દેવી ભામતી !

“ આ શું ? નાથ ! ક્ષમા મહો ! ધટિત ના, હું આપની કિકરી,

“ મારા ધર્મ સિવાય મેં અધિક શું કર્યાં કીધું જરી ?

“ સંસારે મુખરૂપ છે રમણીને સેવા—નિમજ્જા થવું,

“ આણું-રહેવું અને પતિ ચરણમાં અતે વિરામી જવું.

વદીને વચનો એવાં, સતી શાન્ત ઉભી રહી,

પતિએ કંઈ વચારીને વાણી ગંભીર ત્યાં કહી.

“ પ્રિયા ધર્મરતા તેથી આવી પુણ્યવતી મતિ !

“ પરંતુ આ દૌઢ સાથે, જોકું હું નામ ભામતી.

ત્યારથી બામતી નામે વિખ્યાતા એ ટોંકા થઇ,
પત્નીની શુદ્ધ સેવાનું મીઠું સ્મારક એ બની.

સન્નારી સ્મરણ.

(૧)

માતા ! પુરાણુ જૂમિ બારત ! તું પવિત્ર !
હું શાં કયું તુજ તનુજતણાં ચરિત્ર ?
ક્યાં એ ગઇ પુનિત પુત્રી સહુય તારી ?
જેણે જગે તુજપ્રભા અતિશે વધારી !

(૨)

ધક્ષત્વનું પરમ તત્ત્વ ગ્રહ્યું સુરીતે,
તે યાગવલ્ક્ય ઋષિને થકબ્યા વિવાહે;
જેણે કર્યું જીવન સાર્યક અત્ર આવી,
ક્યાં ગાગીં એ ગઇ પ્રશસ્તિ તને અપારી ?

(૩)

હાયાં વિવાદમહિં શંકરસ્વામી જોથી,
નારી વિદુષીં નર્મીં કા થઇ અન્ય જોથી;
પ્રત્યક્ષ આ જગતમાં હતી બારતી જે,
ક્યાં દેવીં હાલ, ગઇ આજ સરસ્વતી એ ?

(૪)

અન્યાયથી ઇતરના વચને વળુંધી,
 નાથે સગર્જ સહસા વનવાટ દીધી;
 નાથે ધરી નહિ દિલે પતિભક્તિ કાચી,
 ક્યાં એ સૌંતા ગમ ? સતી હતી અત્ર સાચી !

(૫)

સ્વામીતણા વચનકાળ ન જે વિરામી,
 દાસત્વ હાય, પરનું કરો દુઃખ પામી !
 કિન્તુ નહિ સત તજ્યુ હરિચંદ્રદારા,
 ક્યાં એ ગમ પરમ ભાગ્યવતી સુ-તારા ?

(૬)

મૂલાવતાં તનુજને શુભ યાન આપ્યું,
 શુદ્ધોડસિ ફૂલી તિમિર અંતરમાંથી કાપ્યું !
 રાખી રહેતો પરબલની ત્રાસસા જે,
 રે ! ક્યાં ગમ જનનો આજ મદાલસા એ ?

(૭)

સ્વામી સહિત વનનાં દુઃખ સૌ સહીને,
 સંતોષથી સમયને સમજી રહીને;
 કાપી કદી ન ઉર ખેદ જરાય ધારી,
 ક્યાં દ્રોષદી ગમ અહીં યજ્ઞ એ વધારી ! !

(૮)

ખોષ અરે, છુત રમી સખળી સમૃદ્ધિ !
 ને ત્યાગતાં નિજ સતી ન સૂઝી સુશુદ્ધિ ।

એવા નળે આધક દુઃખ દીધું; છતાં હા !
લીધો અભાવ ન વિદલ્લસિતા મ્હ ક્યાં !

(૬)

સ્વામી તણી કૃતિ હતી અતિશે અનિષ્ટ,
તોયે મહું સતત અંતરથી અભિષ્ટ;
રાખ્યું સતીત્વ પરમેશ પતિગણીને,
મદાદરી સતી શિરોમણિ ક્યાં મ્હ એ ?

(૧૦)

સ્વામી તણા જીવનને યમથી ખચાવ્યું,
ભાગ્યે લખેલ વિધિલેખન ફેરવાવ્યું;
સંસારમાં સતી-પ્રભાવતી છાપ છાપી,
સાવિત્રી ક્યાં મ્હ અહીં યથા ખૂબ રાખી !

(૧૧)

અંધત્વ જોઇ ઋષિનું અતિ દુઃખકારી,
સેવા કરી સરસ ભાવ ઉરે વધારી;
ધાર્યા પતિ; ફૂજનથીજ ગણાઇ ધન્યા,
ક્યાં એ મ્હ પરમ શીલવતી સુકન્યા ?

(૧૨)

રાણે દોષાં દુઃખ અપાર છતાં ડરી ના,
ઠાણે મુંઘ્યા ગુણુ વળી સખળા હરિના;
ભાવે વરી હતી ગિરિધરલાલને જે,
રે, ક્યાં મ્હ પરમ ભાગ્યવતી મીશં એ !

(૧૩)

મુઢે પડ્યો નિજ પતિ, પણ ધૈર્ય રાખ્યું;

જે પુત્રનાં શિર ગયાં ! દુઃખ એહ સાખ્યું !!

અંતે બળી ગઇ ડરી સિદ્ધરાજથી હા !

અસ્તિત્વ આજ અહીં રાણકેવીનું ક્યાં ?

(૧૪)

શાં શાં કરેં સ્મરણુ ભારત માત ! હાવાં,

આરિ સર્વ યજ્ઞ-અંકિત છે જ આવાં,

કિન્તુ થયો વિધિવડેજ પ્રભાવ હીન !

તેથી જણાય જનની ! તુજ રૂપ હીન !!

।પયુની વૂનમાં.

પ્રાણુ ક્યાં કુરખાન !

સખી, મેં તો પ્રાણુ ક્યાં કુરખાન !

જો મુજ જીવન-લ્હાણુ !

સખી મેં તો પ્રાણુ ક્યાં કુરખાન !

(૨)

જો મનમોહન હું રસ રાધા;

રોહ વિષે મસ્તાન !

પ્રેમ-મુરલીએ લીન ગઇ છું,

જો મુજ સુખની ખાણુ !

—સખી.

(૩)

જગદરીયે એ અનખ સુકાની !

પિયુ હાથે મુજ પ્રાણ !

હું કળા ફૂલની એ અલિ ભોગી !

નિશ્ચિન ધરં પિયુ ધ્યાન !

—સખી.

(૪)

પિયુવિરહે હું ઘડી નવ ગમતું,

એ મુજ જીવન જાણ.

તન-મન સોખ્યાં નાચ-ચરણમાં,

બૂલી ગઇ નિજ જાન !

—સખી.

કાળમળ.

(૧)

સર્વ સ્થાન સહી અનેક દુઃખ ને સંતોષ માટે ફર્યો,

વસ્તુ મેળવવા અતિપ્રિય સદા મેં યતન બારે કર્યો;

કિન્તુ સર્વ કિઝામિયે પલકમાં આપી જરા હા ! હર્યું;

એવા કાળ ! જરા રહિત તુજને રે, રે, નમું હું નમું !

(૨)

સેવીને રસ યતનથી વળી સદા પથ્યે રહે વૈશ જ,

આયુર્વેદ બણેલ હોય તદ્દપિ રોગી થઇ તે મરે !

લીલાથી ત્રણ લોકનો ધરી જતો રે ! ફાળીઓ કાળ, તું,

યત્નો વ્યર્થ બનાવતો ! તુજ પટે હું આજ વંદું—નમું !!

એકરાર !

કરે વાંકનો એકરાર પણુ પ્રભુ, શબ્દ કે' જડતા નથી !
લીધી કલમ કરે તોય અરર ! અક્ષરો પડતા નથી !

બહુ નીચ તે નાદાન છું,
વળી મૂર્ખ-ગુન્હેગાર છું,
અકલ હોજો શયતાન છું-
તુજ નામ કદી જપતો નથી !

તેં ગર્જમાં રક્ષણાકોધું,
વળી જન્મ આપી જે દીધું,
ઉપયોગમાં અવળું લીધું,
પ્રભુ, શાંત હું બનતો નથી !

દિલમાં પડ્યા ધા આકરા,
મરહમ મળ્યો ના કે' જરા,
રખડ્યો બધી બસ આધરા,
પણુ કલેશ કે' શમતો નથી !

મારા ગુન્હા કહું કેટલા ?
લખતાં લખાય ન એટલા !
ટાળું પ્રભો, ક્યમ આપલા ?
રસ્તો મને સૂઝતો નથી !

ધન્નાદ્ય શું માગું અરે !

હક એક ના મારો ખરે !

જે દઈ દિલનું સૌ હરે—

એ ખ્યાન તુજ ધરતો નથી !

એકરાર શું કરું વાકનો ?

પતો ન લાગે લાખનો !

અપરાધ બહુ મુજ રાકનો—

કર માફ વધુ વદતો નથી !

સ્વભાવ વૈચિત્ર્ય.

કદી નેવનાં જળ મોઝપર ચડતાં ન દીઠાં દૃષ્ટિએ !

પત્થર કદી પીગળે નહિ પરજન્મની અતિ શ્રદ્ધિએ !

મધ મિષ્ટ સૌચો મૂળમાં પણ લીમડો કડવો રહે.

‘ ટળે પ્રાણ સાથે પ્રકૃતિ’ બસ, એમ સનજન સૌ કહે.

શુકસમ ગણી અતિ હેતથી કદી કાગ પૂરો પાંજરે;

પણ માંસ દેખી દુષ્ટ એ રસના ન વશ રાખી શકે !

અતિ ભાવતાં બોજન જમાડો ભુંડને કદી સ્નેહથી,

પણ જોઈ વિષ્ણુ ત્વરિત પગલે જાય છે ત્યાં નેહથી !

દૂધથી ધુઓ પણ કાચલો નિજ સ્યામતા તજતો નથી,

અભિપાન કરી અહિ વિષ તજી હૃદયે સુધા ભરતો નથી;

અતર વિષે પણ રે, પસાકુ ગંધ નિજ રાખી રહે,
મધુ વાપરે સાથુ તથાપિ શ્વેતતા ગળી નવ લહે.

કુસુમિત જળે મળમૂત્રનો સંપર્ક શું જાનો રહે ?
હય સાથ ગદબ બાંધીએ પણ ખાકનું લેપન ચહે;
ગિરિપર ભલે વાયસ વસે નવ હંસની ઉપમા લહે,
જન પિશુન આ જગમાં સદા સજ્જનતણા દિલને દહે.

કસ્તૂરી સહ રહે હાંગ પણ નિજ પ્રકૃતિ નહિ છોડશે,
અતિ વેગવાળું પૂર જળનું બંધને પણ તોડશે;
અમથી ભણે વિદ્યા ભલે સાંજન્ય વળી પામે મથી,
બળી જામ પણ વળ સોદરી સમ પ્રકૃતિ ફરતી નથી !

પ્રભુને પેગામ.

ફિરસ્તા ! મુસ્તફા ! આકિલ, લફઝ બે સાબળા લેન્ને !
“ ઠગાયો છુઃ ફસાયો છુ. ” પ્રભુને એટલું કહેન્ને !
વળી કહેન્ને “ અખીરશની બધી તૈયારી કીધી છે,
“ જસમમાં હમ નથી ખાલેક ! તખીબી ત્યાગી દીધી છે !
“ કને મુસ્શીક નથી કાપ અરે, અફસોસ ! હું બેહોશ !
“ હકીમ, કાદિર, નઝર કરવી તને લાજિમ સબે, દિલકશ !

- “ અહીં અંબુમને મારે વિના હકની વતનદારી,
 “ ખુદા, ન્યામત કરી હરદમ, શરણુ રાખો કરે મારી.
 “ બન્યો છું બાપ ! આજરી, નથી કૌવત ! રહમ કર તું !
 “ મરે બેમોત રે ! મુશ્કિલ ! ચઢું તારા દિદારો હું !
 “ નમાલી નોકરી મારી, ન દૌલત કે ઝમીંદારી !
 “ જીગર ભડકે બળે ભારી, મગર કાની નહિ મારી !
 “ દગાખોરી બધે દેખું, વફાદારી નહિ પેખું !
 “ ફરેખીમાં ફસાયો છું, મિલાવટ માલ ના પરખું.
 “ મુસાફરી બ્યથાં મેં ગાળી, નફામાં મોતનું લ્હાણું,
 “ ગરિબપરવર ! સિલકમાં છે, ખરાખીનું ખરું નાણું.
 “ પ્રભો ! દિલકશ ! દિવાનાને કહે કયમ દાદ ના દે તું !
 “ ગુનાહ કર દરગુઝર મારા, ભવે બૂલો પડ્યો છું હુ
 “ અરે કાસદ વળી કહેજો. ફના થાવું મને લાઝીમ !
 “ પરરતીની હવે પ્યારા, પ્રભો, તું આપજો તાલિમ !

ભાવિ.

(૧)

બ્રહ્માંડે વિધિને કર્યા સતત હા ! કુંભાર જેણે સદા !
 વિષ્ણુને અવતારના દુઃખ વિષે જેણે પ્રયોજ્યા અક્ષા -
 શંભુને વળી ખોપરી લાઇ સદા જેણે કર્યું યાચવું !
 ભાનુનેય લમાવતું ગગનમાં એ કર્મને હું નમું ! !

(૨)

માથે ટાલ પડેલ ને રાવતણા તાપે તપેલો અતિ,
ખાયાની કરી લાલસા જન ગયો જ્યાં તાડ છાયા હતી;
તાડેછું પડ્યું તાડથી તરત ત્યાં રે ! શિષ્ય ફૂટી ગયું !
જ્યાં જ્યાં જાય અભાગી ત્યાં દુઃખ સહુ સંગી અને એહનું

(૩)

અખિલ વાડવ ખીકથી તજી, વશ્યો અંબુશીરે ચંદ્રમા,
ત્યાં તો વાસુકી નાગના વિષતણી જ્વાળા અતિ દુઃખદા,
તેથી સ્વર્ગ વિષે વશ્યો ! પણ તહીં રાહુ પીડે સર્વદા,
જ્યાં જ્યાં જાય અભાગી ત્યાં દુઃખ સહુ રે, જાય સાથે સદા.

(૪)

શું છે દોષ વસંતનો નવ ઉગે પત્રો કદી ફરડે ?
શું છે દોષ રવિતણો ધ્રુવડ ના દેખે કદી દિવસે ?
શું છે દોષ સુવૃષ્ટિનો નવપડે ધારા ખપેયા મુખે ?
જે પૂર્વે વિધિએ અખ્યું નસીબમાં તે કાણુ રે, ફરવે !

‘ કલાપી ’ ને—

નમું મુશ્કિંદ, ખિરાદર ઓ ! નમું સુર ! રનેહના સ્વામી !
નમું ઓ ઇશ્કના ખંદા ! નમું સાધુ, અજળ યોગી !
કલાપી ! ઓલીઆ અવધૂત ! મીઠી કેકા ટકુકીને;
વહાવી તેં અજળ ધારા, ‘ ફકિરી હાલ ’ વેઠીને.

અનલહકનો કરી દાવો બણાવી ઇસ્કની ચોથી;
સહન કરવું શીખાવ્યું તેં, ગમીની અંજલિ પીધી.

સખે ! નેગી ! સ્મશાનોમાં લગારી ખાક તું ધુમ્પે;
જહાના ઝખ્ખીને મરહમ પ્રણયનો તેં અજમ દીવો.

ધરી કફની ફફારી તેં લીધી ઉસ્તાદ એ સાધુ !
મુસાફીર ઇસ્કના તારું ' જહાં ખાઈં મધ ચૂક્યું ' !

મીરાં, મજનુ અને લખલા, શીરીં, ફરહાદને મન્સુર;
સફુની રાહદારી તેં લીધી જહાલા, વિયોગી સુર !

શરાબો પી, પીવાડ્યા તેં સીસા મોંઘા અરે, સાફી !
સીના ચીરી શીખાવ્યું કેં અજમ જાદુ સખે ખાફી !

પ્રણયવેદી વિષે પ્રેમી ! જીગરની આહુતી આપી;
શરાબોમાં મઝા માની, ખુદાની ખોળ તેં કીધી.

સદા પ્રીતિ જગતની તેં અરે, જુલજુલ, જૂડી જાણી;
ગુલોના ખારમાં ખાફી ! અજમ ખુશખો સદા માની.

જહાંની તેં હણી પરવા, બિમારી ઇસ્કની લીધી.
વળી દરકશ ! ખુવારીમાં ખુમારીની મઝા લીધી.

સહી ઝહેમત કરી ચારી, ભરી રહેમત દિલે બારી,
' ખૂતી ઉત્સવ ' જગાવ્યા તેં સખે ! શીખવી વધાદારી.

સખે ! મગરૂર મસ્તાના ! અજમ મસ્તી વધારીને,
ખતાવ્યો ' રાહ ન્યારો ' તેં ગઝલ મીઠી ઉચારીને.

હિતુરી તેં હણી બહાલા ! વહાવી આંધુની ધારા;
ફજારીમાં અમીરી તેં ગણી મુશ્કિલ સદા મારા.

સખે ! સ્નેહિ, વિકટ પંથે, નિહર થઇ ભેખ તેં લીધો;
કબર પર ચુલ ચડાવાનો અનલ મહાજૂળ તેં દીધો.

અહીં ઇસ્કે રીખાવાનું, સનમ ઝુલ્ફે ધુપાવાનું;
નિમર દોર પીડાવાનું, ગુરો ! શીખવ્યું ચઢાવાનું.

ખૂબી માની કબ્રમ ખાઇ, પીધું તેં મોતનું પ્યાલું;
મુશી, ખાપુ ! શીખાવ્યું એ હતું જે જે તને આપું.

ફિરસ્તા ! ઇસ્કના તારી, ખુદાના વક્સમાં ચારી;
મુખારક એ મજેદારી ! મૃદુલ કેકા મને પ્યારી.

અહીં ગુજરાત ગુલઝારે કલામો તેં ઉચારી જે;
અમીઝરથા હદયપટને કલાપી ! આજ રહે છે.

ત્યાગ.

“ ધન્ય ! ક્ષણ અમુલી છે, તજ સૌ વનમાં પળું;

“ પ્રકૃતિ પ્રેરતી આને, તો હું કેમ હવે ચળું ?

“ ફોલા જનને તારું, ધરીને પ્રત આકર્ષ;

“ તીવ્ર ત્યાગ સ્વીકારીને સુખ સૌ અજાણું કરું.

જગત સર્વ પડ્યું પન નિંદરે,
 તિમિર ઝાઢ કંઈ નભમાં તરે;
 ઉલ્લુકના સ્વરથી બધ પામતી,
 પરબતા તરમાંહી છુપી જતી.
 રજની વ્યાપિ રહી સહુ સ્થાનમાં,
 પ્રસરી શાંતિ વળી સહુ ધામમાં;
 પશુ નહિ મુખ સિદ્ધ અનુભવે,
 હૃદયતાપ ચક્રી વળી કે' લવે.

“ દુઃખિત જગ ઉદ્ધારવું,
 તબવો દુસ્ત્યજ સંગ !
 સત્યાન્વેષણ કાળ હા !
 ધરવો અચળ ઉમંગ ! !

વટે છે જ્યાં આવું સુદૃઢ બની સિદ્ધાર્થ મનમાં,
 છુટયો ત્યાં કંપારો નન દયિતના સુખ તનમાં;
 વિલોકી એ ભ્રો વિવિધ કે' ભાવો અનુભવી,
 અને ત્યાં તો મીઠુંરમણી લવી અબ્યક્ત સ્વરથી.
 “ પિયુ ! બહા ! પિયુ ! બહા જશે ના મુજને તજ ! ”
 રૂમે દેવે બરાવાથી, બીજું બોલી ચક્રી નહિં.

હવું હેયું એનું અધિક અનુતાપે ધનકવું,
 અને સ્વપ્ના કેરા દુઃખદ પરિતાપે ચડકવું;
 હતાં જેતાં અશ્રુ સતત ગતિ ધારી નયનથી,
 હી ત્યાં ઓચિંતી વિકળ બની રાણી સ્થનથી.

પ્રિયાને દુઃખમાં જોઈ, વાણી સિદ્ધાર્થ ત્યાં વહે:-

“ જ્ઞાત થા ! જ્ઞાત થા ! બહાલી ! શું છે દુઃખ તને કહે. ”

બોલી રાણી યશોધરા “ પ્રભુ ! મને સ્વપ્નું જૂરું લાગીયું,
કે જાણે અમને તજી વન જતાં ના આપને કેં થયું !

બહાલા ! મેં વિનંતિ કરી ધણી ધણી કિન્તુ ન પાછા વળ્યા,
સ્વમાનો પ્રભુ ! સાર શું સમજવો ? મેં તકે ભારી કર્યા.

કહે સિદ્ધાર્થ “ ઓ બહાલી ! મિથ્યા છે ભમણા બધી,
ચિંતા સર્વ તજીને તું સ્વસ્થ થા મધુરી સખી !

“ બહાલી ! પ્રાણુ ! યશોધરા, તજી તને ના દૂર થાઉં અરે,

“ જ્ઞાને વ્યર્થ વિષાદ આ ઉર ધરી નિઃશ્વાસ નાખ્યા કરે ?

“ જ્ઞાન્તિ ધારી પ્રિયા, સદા હૃદયમાં આનંદ રાખી રહે.

“ ને તું સ્વસ્થ થઈ હવે શયનમાં જ બહાલી ! નિદ્રા ભહે.

પતિના સમજાવ્યાથી, બોળી વામા સુષ ગઈ,
સ્વમાનું દુઃખ જૂલીને નિદ્રામાં એ પડી ગઈ.

સુતી છે શય્યામાં પ્રણયી મૃદુહાસે મલકતી,

પ્રભાબીના ભાવે વદનપર કાન્તિ સુહવતી;

અમોલા સૌન્દર્યે ત્રિભુવ-ઉરને એ ડગવતી,

મહાત્માને હૈયે ચલિત કંઈ ભાવો પ્રભવતી.

વિદ્યાસી અંગથી રામા, પતિને ખાંધતી હતી;

પ્રીતીના પૂરમાં એના ઉરને ખેંચતી હતી.

ત્યાગ ને મોહની વચ્ચે તપસ્વી તપતો હતો,

સહસા શબ્દ કે ઉડો અંતરીક્ષથી આવતો.

મોહની મદિરા છોડી, શોધ નિર્વાણ શાન્તિને,
બુદ્ધ થા ! બોધકર્તા થા ! તજ દે સર્વ ભ્રાતિને.

આદેશ એ અનુપ સાંભળી બુદ્ધ ચેલ્યો,
ને એક આત્મબળથી વોર એજ છૂટ્યો;
અજ્ઞાનબંધ હણી એ હૃદયેસરંતા,
ધાર્યા પછી અટલ ભાવ નવા સ્ફુરંતા.

દેખુ છું હું જગત સખળું પાપ માંહી રમંતું,
નહાના કલેશે દુઃખાત થઇને આધા ઉપાધી રહેતું;
વીતાડે છે પશુસમ સહુ જિંદગી માનવીઓ,
ને અજ્ઞાને અધમ થઇ સૌ આદરે દુષ્કૃતિઓ.

શોધીને સત્ય હું આપું, કાપું સૌ પરિતાપ આ;
નિશ્ચય એ કરી ઉઠ્યો; મહાત્મા ઝટ વાર ત્યાં,
મોહની વૃત્તિને વીરે સહસા ત્યાં તજ દીધી;
પછી આત્મબળે એણે વૃત્તિ પુણ્યવતી કીધી.

અન્તઃક્ષોભ સમાવીને છૂટ્યો એ જુજપાશથી,
ડગ્યો ના વીર એ કાંઇ પાત્નનાય નિસાસથી !

ચાલ્યો ચાલ્યો દ્રઢ થઇ ખરે સત્ય એ ત્યાગધારી !
વૃત્તિ એણે ત્વરિત સખળી મોહધેલી નિવારી !
છોડી દીધું જગત સખળું ! સત્યપથે પડ્યો એ !
માપે ક્યાંથી મનુજ જગમાં યોગ પ્રારબ્ધના ને ?

દંપતી પ્રબોધ.

(૧)

સુશુદ્ધિ રાખી દંપતી ! વીચારી વેણુ ખોલજો,
કુપાત્ર સંગ ત્યાગીને સદૈવ સત્ય ખોળજો;
દયા, ક્ષમા, ઉરે ધરી અનીતિને વિદારજો,
સદા સ્વહિત વિશ્વમાં સુરીતથી વિચારજો.

(૨)

હરી કુઠમંથી તમે સ્વધર્મ સાર શોધજો,
અણુધ લોકને સદા સ્વચ્છાનથી પ્રબોધજો;
કુટીલ ઠામ ક્રોધ લોભ મોહ સર્વ ત્યાગજો,
હિદારતાથી દીનનાં સદૈવ દુઃખ કાપજો.

(૩)

ઉપેડી બહેમનાં મુળા સુધારણા પ્રસારજો,
શમાવી ગર્વ, માન ને કુસંપ સૌ વદારજો;
અભેદ પ્રેમમાં ધરી ઉપાધિ અન્ય ટાળજો,
અહંપણું તણ તમે સદૈવ શીત રાખજો.

(૪)

વિવેકથી અસાર સાર શોધી સબ્યતા સજો,
જરૂર ઐક્ય સાધીને કુચાલ સર્વદા તજો;
અભિત ચિત્તને નિરોધ શાસ્ત્રાનથી સજો,
વિશુદ્ધ બાવથી સદા સુખી થવા પ્રભુ ભજો.

(૫)

ગૃહે સભાહ સંપત્તી અનેરી શાંતિ સ્થાપને,
 શ્રુતિ સ્મૃતિ તાણું સુગાન પામી, કષ્ટ વામને;
 સમસ્ત વિશ્વ બન્ધુભાવથી સદા નિહાળને,
 શુચિ થઇ સ્વધર્મ સર્વ દંપતિ ! નિભાવને.

પત્ની.

નિત્ય નવી જેને દિલ સ્ફૂર્તિ,
 પ્રેમતણી જે ચિન્મય માત,
 કુળ ખેની પ્રસરાવે કીર્તિ,
 પતિ એજ ખરી !

નિર્મળ અંતર નિત્ય વિરક્તિ,
 સુખ દુઃખમાં પણ સાથ વસંતી,
 પતિને પૂજે જે કુળવંતી,
 પત્ની એજ ખરી !

(૨)

દુઃખમાં પણ રંજન કરી રાએ,
 પ્રજા પાસે પતિનું શુભ માએ,
 સુખ સમજે જગતું જે સાએ,
 પત્ની એજ ખરી !

તરીને વળી જગથી જે તારે,
ભાવ નવો પતિપર જે ધારે,
નિષ્પાપી થઇ કુળ ઉદ્ધારે,
પત્ની એજ ખરી !

રાખડી.

મજા, સાંભળો મુજ દિલની કહું એક જાની વાતડો;
ખુશી કરે બસ આજ મારી નાથ, બળતી જાતડી.

ઠાલાં બધાં વૈરી હયાં,
સહુનાં હૃદય એરે બયાં,
મુખ સ્વપ્નનાં પથ હા, હયાં,
દુઃખમાં વીતાડું રાતડી.

અસ્તર કર્યું મેં ખાકપર,
ગર્દન કપાવી નામવર,
પથ ના કરી તેં કેં નઝર,
તોફાનમાં હોડી ચડી.

ઇતખાર છે ખુદ તુજ ઊપર,
ધાયલ બન્યો તારા વગર,
ખફગી ન ઠાલા લેશ ધર,
આસુ બરે મુજ આખડી.

બધીએ બસા અળગી કરી,
 વિકસાવ મુજ દિલની કળી,
 આક્રિન થઇ હરહમ હરી,
 બસ બાંધ મુજ કર રાખડો.

મહુનો રાહ.

મહુ ! એક તું આધાર, બીજું કાષ્ટ અહીં માંડે નહિ !
 છતબાર બસ તારી ઉપર જગથી જરી હાંડે નહિ !

રૂઢ રિન્દ છે તુજ પ્રેમમાં,
 પ્રતીતિ સદા તુજ રહેમમાં,
 વહેમાઉં જો જગ વહેમમાં
 લાગીમ મને જરીએ નહિ !

મેં આદરી મોટી મઝલ,
 છા માર્ગમાં નડતી દખલ,
 કદી રાહમાં આવે અજલ,
 પશુ તોય હું વિરમું નહિ !

શિર પર પડે દુઃખ સૌ બલે,
 પશુ જિગર તુજ રાહે પળે,
 સંકટ શકટથી ના ચળે,
 આસ્યા પછી પરવા નહિ !

કુંકાં કદમઃ કુંકી નગર,
પણુ તોય કરવી આ સદર,
દિલ છે સદાનું તરખતર
જગ રંજથી અટકું નહિ !

આ સંસ્રતિમાં નામવર,
બસ એક તું મુજ રાહગર !
મિસ્કીન પર પ્રભુ, મહેર કર !
બૂલો પડી બટકું નહિ !

તાલીબ મુસાહિર છું પ્રભો !
શાગીર્દ થા તું ઓ વિભો !
ગુજ રાહમાં હું તો ઉભો—
ખીળું કથું સમજું નહિ !

પાઠપૂર્તિ.

જાલે ટેકવી હસ્ત વામ રડતો નિઃશ્વાસ ઉંડા મૂકી.

(૧)

ચિત્તે કૌરવકૂળ નાશ કરવા ઉત્સાહ જોને ધણો;
એવો આ અભિમન્યુ આજ જપતો થું મંત્ર 'કાકા' તણો !
ઢાઢો છેવટનો ધણો કડિન છે, એ ખેદ વ્યાપ્યા થકી;
જાલે ટેકવી હસ્ત વામ રડતો નિઃશ્વાસ ઉંડા મૂકી.

(૨)

કૃષ્ણા, મન્ન વિધી વર્ગો; વળી રણે શત્રુ હણ્યા શૌર્યથી,
આબ્યા દુઃખ અપાર તોય સવળાં જોણે સત્તા ધૈર્યથી;
એવો પાર્થ-સુવીર આજ પળમાં હુલાઇ કાળા થકી;
ગાલે ટેકવી હસ્ત વામ રડતો નિઃશ્વાસ ઉડા મૂકી.

(૩)

શ્લાષા હંસમુખે સુણી વરો હતી; તે નાર જોણે તજી !
ખોયું રાજ્ય કુશુદ્ધિથી છુત રમી ! સેવા ઝાંઝની સજી !
પરતાઇ નળ એહ આજ સહસા હૈયું ભરાયા થકી;
ગાલે ટેકવી હસ્ત વામ રડતો નિઃશ્વાસ ઉડા મૂકી.

(૪)

જોણે શૈશવ સર્વ ખેલ કરતાં એજે ગુમાવ્યું હતું !
તાડણે વ્યભિચારમાં લાંન થતાં જેને ન કાંઈ થતું !
એવો આજ અરે, અળમિલ જુગો મૃત્યુતણા હતથી;
ગાલે ટેકવી હસ્ત વામ રડતો નિઃશ્વાસ ઉડા મૂકી.

(૫)

મીરનિ દુઃખ આપતાં દોલ જરી વાળ્યું ન જોણે અરે !
રાણો એજ વિનમ્ર આજ થઇયું પરતાય પૂરો ખરે !
ભક્તિહીન જીવ્યું વૃથા જગતમાં એ તર્ક આવ્યા થકી;
ગાલે ટેકવી હસ્ત વામ રડતો નિઃશ્વાસ ઉડા મૂકી.

સ્નેહ ફિક્સુદી.

ગિરિનાં ઝરણાં નદીમાં જઈને,
અતિ ઐક્ય રચે પ્રણયી થઈને;
વર્ણો સિન્ધુ વિષે સરિતા વસતી,
વૌચ્યો વાયુતણી સમજે ભળતી.

આહ ! એકલું અત્ર ન કોઈ હોસે,
પ્રણયી નિજ વ્યક્તિ થકી વિસસે;
જવ કાનુન એ ધસતો નિરખું,
તવ હું કયમ તુંજ વિષ ન ભળું !

ગિરિઃઉન્નત વ્યોમ ચુમે હરખી,
વસુધા હરખે રવિને નિરખી;
વર્ણા સાગર ચંદ્રકળાથી છુમે,
પણ વ્યર્થ ! મને પ્રિય, તું ન ચુમે !

પ્રાર્થના.

પ્રભો ! તું રામ ને લક્ષ્મણ, પ્રભો ! તું કૃષ્ણ, પપમમ્પર,
પ્રભો ! તું પીર ને મહંમદ, ઇસુ, અરિહંત તું દિશ્વર !

પ્રભો ! તું બુદ્ધ ને દેવી, બુદ્ધ, જરથુસ્ત ને શંકર,
પ્રભો ! તું ક્રાઇસ્ટ ને રહીમાન, દિગંબર તું ગરિઅપરવર !

મસીહ કે દેવળે જઈને જપે આલમ બુદ્ધાં નામે,
પરંતુ ઇશ ઓ વહાલા ! વશ્યો વિશ્વે સકળ ઠામે.

હજારો નામથી તારી પરસ્તી ઓલિયા કરતા,
વિશ્વ, કિન્તુ વિભૂતિને વિલોપી નાજરી શકતા.

ગરીબને પાળનારો તું, અધમ ઊગારનારો તું,
દુઃખીને તારનારો તું, ખલકમાં ખેલનારો તું,

રક્ષીકને આપનારો તું, રક્ષીબને મારનારો તું,
શિક્ષામત સજ્જનારો તું, દરદને ટાળનારો તું,

બધે ખલ્લાડમાં છે તું, સ્તવન લાઝિમ શ્રવણ કરવું;
પિતા ! કીસ્તી બચાવીને મુસાદ્દિરતું દરદ હરવું.

અગર કર ! મહેર કસ્મત પર ! શીદા ચા રખ ! મહોબતપર !
નિગાહ કર ! નાથ, ઓ હલબર ! દીવાનો તારી સુરતપર !

મનપંખીને:-

ન લાઝિમ છે અરે ! પંખી, થવું આશક અહિં ગુલપર !
પરીક્ષા પ્રેમની ભ્યાં ના, શીદા સાને થવું બુલબુલ ! ?

ઇજન વિષુ આવવું શાને ? ખબુચક, આજ ગુલઝારે;
 સજુર કર ! માર, મસ્તાની ! નફે ના ઇશકખાઝારે.
 હમાખોરી કલાલોની અહિં અંજુમને બારી !
 ફરેખીમાં ફસાતીને મિત્રાવે રંગમાં વારી !
 સુમંધીના ખજનામાં વફાઈ ના જરા જોઈ !
 ખિરાદર, જોલ ઝંખોતે મરે શીદ આમ હોઝરાઈ !
 ગમે ના ગાન માથુકને ગળું ખેસી જશે તારું;
 પરત ફર ! અય, બલા ગાફલ ! વચન માની જરા મારું.
 પરિન્દા ! ઇશક જુઝારે, પડે પાસા હિંધા જ્યારે,
 મુનાસીબ છે કદમ બરવાં, રહી સંતોષમાં ત્યારે.
 ઠીવાના લોક ખેરંગી ! વફાદારી મળે ક્યાંથી ?
 મહતની મહોખતે બાઈ, કહે કયમ રાખવી યારી ?
 અરે ! અમગીન મનપંખી ! પરાધીન પાક ક્યાં શીખ્યું !
 બધાં ગુલ ખેકદર છે ત્યાં હૃદય તુજ આમ શું ફેંક્યું ?

સુકાનીને-

હોએ છે તરણી સુકાની ! કરવું સજે ન કાંઈ હવે,
 અધારે બટકું જુલી પથ બલા હું એકલો આ બવે,
 તોફાને ચડી હોડી ને ગગનથી વૃષ્ટિ વળી ચામ છે,
 વાયુના મુસવાટથી શઢ તુટી ઊડી જળે જાય છે.

નાકામાં ન ખસારીકા અણુધ હું એકાકી આવે સમે,
 મોટા મચ્છ જળે ફરી તરણીને હા, કોષ કોષ દમે.
 હિંચી નીચી અનેક વીચી જળમાં જોતો અને કંપતો;
 ભાવીમાં વિશુ, શું હજુ દુઃખ હશે ? એ તર્કમાં ફૂથતો.

દીવાદાંડી જણાય ના ઉદયિમાં નિઃશ્વાસ નાંખું ધણા,
 ભારે આ ભવસાગરે ભટકતાં રાખી ન કાંઈ મણા;
 વારંવાર ભરાય પાણી નયંતે આશા ન કો સંગની,
 હ્રસ્વં છું જનધિ મહિં પ્રિયસખા ! પ્રીતિ તથા અંગની !

પ્રેમધેત્રી બહેનડી.

બહાસપ વધારનારી,
 અંતર ઉગ્મજનારી,
 ફૂળ ખેચ તારનારી,
 પ્રેમધેત્રી બહેનડી !

પ્રભુ પરખાવનારી,
 બહાન વરસાવનારી,
 કલેશ કુડા તાળનારી,
 પ્રેમધેત્રી બહેનડી !

અવગુણ ઢાંકનારી,
 આત્મરૂ ફેલાવનારી,
 દેશને દીપાવનારી,
 પ્રેમધેત્રી બહેનડી !

ગૃહને શોભાવનારી,
સ્નેહમાં લોભાવનારી,
અતિથિને પૂજનારી,
પ્રેમધેલી બહેનડી !

શિયળ સંભાળનારી,
મીઠા ખેલ ખેલનારી,
દેશ દાઝ જાણનારી,
પ્રેમધેલી બહેનડી !

‘ચ્છાતું-રહેતું’ શીખનારી,
દેવી સમ દીપનારી,
પ્રણયને પોષનારી,
પ્રેમધેલી બહેનડી !

કુટુંબ વાસલતા.

જાણું કુટુંબ મને વિશ્વમારે લોભ;
જાણમાં વિભુનેા સદા વાસજો.

જાણું.

સસરા મારા તે દેવતુલ્ય છેરે લોભ;
સાસુજી જાણે જીજી માતજો.

જાણું.

જેઠજી મારા તે સુરજ ચળકતારે લોભ;
જેઠાણી જાણે ઉપા નાર જો.

જાણું.

દીયર કોડીલા મારા કુળમાયે લોલ;	
હૈંશિ હસાવી ખુશી થાઉં ને.	જાણું.
દેરાણી રૂડી ગૃહે આંદનીરે લોલ;	
દીપાવે સ્વર્ગશાં આવાસ ને.	જાણું.
નણુદી ન્હાની શી જાણે ફૂલકળીરે લોલ;	
નણુદોષ નસીબદાર ભુંગ ને.	જાણું.
ખન્ધુ આશાનો મારો દીવડોરે લોલ;	
અજવાળે તાતનું એ કુળ ને.	જાણું.
ખહેની સમાનશીલ સહચરીરે લોલ;	
ગીલકું ઠારીને કરં વાત ને.	જાણું.
ખાહુડો મારો જીવન તાંતણોરે લોલ;	
ખાળકા દીપાવે મારી કુખ ને.	જાણું.
દાહી હું દીન મારા નાથનીરે લોલ;	
દૈયામાં હેત ને હુલ્લાસ ને.	જાણું.
પ્રીતિની વાડી બધી ખીલતીરે લોલ;	
સીંચી હું સ્નેહ સુખી થાઉં ને.	જાણું.
અહા ! કુટુંબ પ્રેમનાવકુંરે લોલ;	
નાવડે સુકાની ગૃહનાર ને.	જાણું.

અનાદિને અરજી.

પ્રભો ! તું ખ્યાનમાં લે કે અરજ આ એક મખંમુરની !
ખફા થા ના ! સ્તવન કર તું ગજલ આ એક રંજુરની !

જહાં આ દુઃખ દેનારી,
 ખરેખર મોતની બારી,
 પ્રભો ! હું તો ગયો હારી,
 પીડા આ છે નિરંતરની !
 જનો જૂડા અને પાછા,
 ફરેખી સૌ રચે ઝાઝી,
 અરેરે, જ્યાં દગાબાજ,
 કૃપા નહિ ત્યાં વિભૂવરની !
 મિલાવટ માલથી બારી,
 બરી બાજાર છે સારી,
 કરું શું કોઈની ચારી,
 પ્રપંચી રીત તાબિરની !
 હૃદય ખોળે ધરું જેને,
 દયા ઉરમાં નહિ તેને,
 પ્રભો, હું એ કહું કોને ?
 પીડા મારા મુકદ્દરની !
 અહીં ખોરી સગાઈ છે,
 પ્રણયમાં બે વફાઈ છે,
 જનોમાં બે હયાઈ છે,
 બધે સત્તા સિતમગરની !
 કુલુહિ કોઈ ના ટાળે,
 અહંતા કોઈ ના બાળે,
 નકામી ઝીંદગી ગાળે
 ફિકર જેને ન આખરની !

પ્રભો ! જલિમ જમાનો આ,
 દયાની કંઈ અદાલત ના,
 હવે તું નાથ, બહારે ધા,
 અરજ બસ એ નિરક્ષરની !

નવું વર્ષ.

શુભ મંગળ આજ ઉષા પ્રકટે,
 ‘ નવું વર્ષ થયું ’ જન એમ રટે;
 સવિતા પણ પુણ્યપ્રભા ભરતો,
 મન મોદ ધરી નભમાં ઉગતો,

નવ વર્ષતણું સુપ્રભાત હસે,
 શુચિતા સધળે મધુરી વિલસે;
 ગયું વર્ષ જૂનું ! બસ આયુ ધટ્યું !
 નવ વર્ષ થયું; પણ એ ન વધ્યું !

પ્રભુ ! શું નવું કાળપ્રવાહ વિષે ?
 નવું-જૂનું બધો ભ્રમ છેક દોસે !
 જૂનું વર્ષ વીત્યું ત્યમ આ વોતશે !
 બસ કાળ સદૈવ છૂપો હસશે ! !

ગતિ કાળની નાથ ! અનંત દોસે !
કંઠ વર્ષે ગયા-કંઠ વર્ષે જશે !
રસ ચેતન તું અહિં મૂક્ય પ્રભો !
અમ અંતર લવ્ય બનાવ વિભો !

પ્રસરાવ પ્રભો ! અમિતું ઝરણું,
વિકસાવ મનોબળ લોકતાણું,
ઇશ્વર, રાખ મુખારક રોજ સહુ,
અવિદ્યત નથી વધુ શું વધવું ?

જગનો તું નિયામક નાથ ! સદા,
જન પામર શું સમજે પ્રભુતા ?
કરુણા કરી ઇશ્વર, નવું બળ દે;
નવ વર્ષ વિષે વિનંતિ બસ એ !

નવલ પ્રભાતે પ્રભુ ચરણે !

પ્રભો ! તુજ આશરે ઊભો નવું બળ આપ એ સ્વામી !
નવા બહાણે, નવા ટાણે, નવું દે નાથ ! બહુનામી !

પ્રભો, ધું છેક અગાની !

ધણી તકસીર દીવાનાની !

ક્ષમા કર બેકદરદાની !

જીવું તુજ આશરે પામી !

નવું હું એટલું યાચું,
 પિતા તુજ પ્રેમમાં નાચું,
 અનંતાદૈતમાં રાચું,
 પૂરી કર આશ જગસ્વામી !

નવી તું નાથ દે શક્તિ;
 નવામાં થાય આસક્તિ;
 નવા બળથી કરે ભક્તિ,
 જહાનાં દુઃખ સૌ વામી !

પિતા, દે તું નવી દષ્ટિ,
 અમીની કર અહીં વૃષ્ટિ,
 અમર ભૂમિ સમી સૃષ્ટિ,
 સદા કર ! રાખ ના ખામી !

નવી તુજ મહેર કર જ્ઞાતા !
 નવી મતિ આપ મતવાતા !
 નવો વત્સર ! નવાં સ્થાણાં !
 મુખારક રાખ સૌ સ્વામી !

સવિતા આ ઉગે હૃષે,
 નવા ભર્ગે, નવા વર્ષે,
 મને ખસ પ્રીત અધમર્ષે,
 ખરેખર ખૂબ છે જામી

સિતમગરને !

સિતમગર, તું સજુર કર ના, નઝર કર શિર ખૂકાવું છું !
ઉછળતી ઉર્મિથી આજે, દિલે ખંજર ખૂકાવું છું !

શીખ્યો છું હું સહન કરવું, નથી કર મોતનો કાંઈ !
કતલ કર ! અય, ખૂતી ઝલિમ ! ઉગામી શું ઉભો બાપ !

ખિજાને ખૂન મૂક્યું છે ! ખીસામાં સૌ ખુવારી છે !
નથી આરામની ઇચ્છા ! અરે, છેલ્લી ખિમારી છે !

કસમ છે જો રહમ કર તો, મને લાજિમ ઝખહ થાવું;
ખરો માયિલ મરણનો હું, મરણમાં છે ખપી જાવું.

ધસી લે ધાર છરીની, સિતમ કર તું શિતાખીથી;
બસા ખૂંટી ! હું હાર્યો છું, બધી અહીંની ખિલાશીથી.

હૃદયની વૃત્તિઓ મારી, ફનાફિસ્લાહ થવું ચાહે;
જહાની શું પછી પરવા ? જિગર ચાલે જુદા રાહે !

મજા છે પાયમાલીમાં ! અનુભવ હોય તે જાણે;
મીરાના ઝેરના પ્યાલા ખિજાન્યા ના કુંબારાણે !

કહમ ખોસી પ્રજુજની કરી છે શું પછી પરવા !
ગુલામી નોકરી છોડી ઉભો મયદાનમાં મરવા !

નથી ખ્વાહિશ મને કાંઈ ! સલામો કેદખાનાને;
રક્ષા બક્ષી અયે દુશ્મન ! કતલ કર આ દીવાનાને.

નથી કેં ઝખ્મની પરવાં ! ખુદાની મહેરબાની છે !
નસેનસમાં પરસ્તીની, સિતમગર, શહેનશાહી છે !

હવે જો એક ધા કર તો ઉપાધિ ખટકની વામું;
જિગરના દૂકડા થાતાં અગમતો આશરો પામું.

અત્રખતે આશરે ભાષ, મઝા હરદમ રહેલી છે !
જગતને જ્ઞાન ના એવું ! પરાભક્તિ ન રહેલી છે !

અગે, બહાદૂર તસ્વારી ! ચલાતી તેગજી કર પૂરો !
ધનજત છે છતાં તું ના કરે કયમ જીસ્મનો ચૂરો !!

સિતમગર, શું કહું જાણું ? વિયોગે વેદના ભારી !
હજો જો પાક દિલને તું, કૃપા તો હું ગણું તારી ! !

મહફિલ !

મસ્તાન સહુ આવો તમે મહફિલ દીવાનાની મળા !
મયખાનું છે ખુદલું અહીં મયખવાર છે સૌ મંડળા !

જિયાદત ખરાબીની અહીં !

જરીએ કદી રાહત નહિ !

પણ સૌ પરેશાની દહી-

જો બોલ ક્યો આ સાબિળા !

અમને તલખ ખસ એક છે !

અમારી અમારી નેક છે !

સાંચળ અનેરો ટેક છે ।

જગ છે જતું સખળું જળી !

દરકાર ના આ ખલકની !

કદી સાલખી હો ખલખની !

ધમ્મી મીનોષ મુલકની !

ત્યાં તો ખીલે દિલની કળી !

અતિ મસ્તી છે જેને દિલે !

લોભાય ના તે તહસિલે !

શામિલ થયા જે મહફિલે,

તે સર્વની પીડા ટળી !

અહીં તો ખુદના નૂર પર !

આશક અમારાં છે જિગર ।

‘ અલ્લાસ્મીતી ’ શબ્દો વગર—

મહફિલ રહે ના ઝળહળી !

તજ દો બધી આ ઘડમયલ !

દૂર સૌ કરો જગની દખલ !

ખુદમસ્ત થઇ ગાઓ ગઝલ !

ઝંકાર ઉચ્ચારો વળી !

તજ આલ જે ખિરિમલ થયા !

અદૈતમા રમી જે રલા !

ખુદીને હણી ખુદને વર્ગા—

તે મસ્તને મહફિલ ફળી !

ગયા તે શું સદા માટે ?

અમૂલ્યાં રત્ન બારતનાં ગયાં તે શું સદા માટે ?
અટળ શ્રદ્ધા અને સુરખી ગયાં તે શું સદા માટે !

ધરા ધ્રુજવનારાઓ, જગતને જીતનારાઓ;
ગયા છે રાવ-રાણાઓ, ગયા તે શું સદા માટે ?

દુવાઇ ઇચ્છનારાઓ, પ્રણયમાં મ્હાત્તનારાઓ;
બલાઇ રાખનારાઓ, ગયા તે શું સદા માટે ?

ખલકમાં ખેલનારાઓ, ફકીરી બેઠારનારાઓ;
પુદાને ખોળનારાઓ, ગયા તે શું સદા માટે ?

ફિકરને ફેંકનારાઓ, દખલના ટાળનારાઓ;
સદા મથુર થનારાઓ, ગયા તે શું સદા માટે ?

કરણ સમ દાન કરનારા, પ્રજાનું કષ્ટ હરનારા;
જહાંમાં કીર્તી વરનારા, ગયા તે શું સદા માટે ?

કીધાં રણમાં અજળ કામો, અને જગમાં અમર નામો;
અરે, એ શાહ-સુલ્તાનો; ગયા તે શું સદા માટે ?

સીતા સમ છે સતી નારી, શિયળમાં ઘેર્યે ધરનારી;
ધનંજય સમ ધનુર્ધારી, ગયા તે શું સદા માટે ?

અડગ આબિદ હનુમંતા, રણાંગણમાં વિજયવંતા;
તળી નર કંઇક ધનવંતા ગયા તે શું સદા માટે ?

અભેદે જે વિચરનારા, અલખની ધુન જગવનારા;
ઋષિવર મહેર કરનારા, ગયા તે શું સદા માટે ?

ધરીને ધર્મની ધુરા, મહા મુર્શિદ હતા શુરા;
અરે, એ હિન્દના હીરા, ગયા તે શું સદા માટે ?

એક મહાત્માનું સ્મરણ.

સદા સૌમ્યા મોઘા અમિરસ અહીં શાંતિ ભરતા,
પ્રકાશો વેર્યાં કેં જિવનતિમિરે પ્વાન્ત હરતા;
અતિ બેઠાં ગાઠાં હૃદય-દુઃખ જ્ઞાને ભૌતિભર્યા,
અને સૌજન્યેથી સઠન સૂરભૂમિ સમ કર્યા.

પ્રભુતા પ્રેરીને મલિન મન ભક્તિમય કોંધાં,
વળી આશાવાયુ વહવી અહીં પ્રોત્સાહન દોંધાં,
સહીને આઘાતો પ્રભુ-પ્રણયથી અંતર રશ્યું,
હતું જેને હૈયે પરહિત સદા મુંદર વશ્યું.

ધરી'તી સંસારે અડગ થઈ કર્તવ્યની ધુરા,
અને ધર્મે-કર્મે પ્રતિપળ હતા જે બહુ શુરા;
તણ આશા-તૃષ્ણા પ્રતિદિન વિરાગે મન ધર્યું,
હણી માયા ભુંડી શિથિલ જગનું બંધન કર્યું.

વસી સંતોષે સૌ સુખ અનુભવ્યાં પુણ્યમતિનાં,
કરે શાં શાં આજે કથન અહીં એ દિવ્ય કૃતિનાં ?
અનંતે યોગ્યું જીવનતણું એ દિવ્ય ઝરણું;
અમોલું સોહનું અમિમય બન્યું પુણ્યસ્મરણું.

રહું હાવાં બાકી પૂજન સ્મૃતિથી રોજ કરવું,
પ્રભાભીના બાવો સ્મરોસ્મરી મનોઘૈયં ધરવું;
હતું મોધું દૈવી જિવન જગમાં એઃ ઋષિતાણું,
સ્તુતિગાને રીઝું સ્મરણ કરી એ સ્મરસ્મરણું.

અમોલી ગુંથીતી મધુર ઉરવદલી સુચરિતે.
રહી આજે સ્થાયી કુસુમદળની વાસસમ તે;
મહાત્માનો કો'દી વિલય નયો પાર્થિવમરણે,
રહે છે એ સ્થાયી મનુજ દિલમાં રોજ સ્મરણે.

કંર માળીને-

અહ્યા, માળી શાને સુમન અતિચાર સુંદો લીંએ ?
તને ધર્મ્યા શાની ? હૃદયરસ મીઠો લુંટી લીંએ
બજેલા હૈયાનું અમિમય મીઠું દિવ્ય ઝરણું;
ખિલ્યું છે ઉદ્યાને રજતમયઃએ શ્વેતવરણું.

મને માયા એની શિશુ વય વિષે સુદૃઢ યથા,
અને એના કાંટા જિગર મુજ ચીરે નહિ કહી !

રસીલા હૈયામાં અજબ અતિ પૂરે મધુરતા;
 અરે, એને લેતાં વિરુપ બનશે ને રસલતા ।
 અકાળે શાને તું, દુસુમ સમ લે આમ ઝડપી ?
 ખિદ્યું છે હાવાં એ સદય ઘટતી મહેર કરતી,
 હજુ આશા લાંબી મુહૂર્તનને એ સુમનતી,
 અરે, આકાંક્ષાઓ અવિરત થશે હુમ મનતી !
 મીઠું માંડે બાઈ, જિવિત અતિ ખાંડે થઈ જશે,
 અરે, કિન્તુ તેનું મધુરરૂપ સ્વર્ગે વહી જશે;
 અતિ વહાલો તેનો મધુકર પછી ક્યાં વિવ્રસશે ?
 ઉગારે ને તેને હૃદય મુજ હૃદયે છલકશે.
 અમારી વાડીમાં સુમન ખસ છે એજ ખીલતું !
 સદા મારો મોંઘો પ્રણયરસ ઝીલી વિકસતું !
 પિશાચી હસ્તે ને જિવન કદુ માંડે થઈ જશે !
 ખરે, બાઈ, બાવી સુમન સમ તારું પણ થશે !
 તને રોનારાંની અસર નવ થાએ કંઈ જરા,
 કૃતિ તારી દેખી રસદિન થશે આ રસધરા;
 તને સોંપ્યું હૈયું કર કતલ કાળા કરથકી,
 અમારી સત્તા તો રૂદનસમ બીજી કંઈ નથી.
 અહો, સંહારી તું, અટક પણ આ કાર્ય કરતાં
 સખાને આર્તિંગી વડીક જગની સહિં સફળતા;
 અમારો એ દેવી પ્રણયરસ ખૂટે નહિ કદા !
 ન બેદાશે દાંથી અમરરસ એ આ જગતમાં ! !

કરમાએલુ પુષ્પ.

કેવું તારં કુસુમ, રૂપ આ બાગમાં ખીતતું'તું !
 કેવું વેલી મૃદુલ ઉપરે સ્નેહથી હિંચતું'તું !
 કેવી તારી સુમન, સખળી પાંખડી શોભતી'તી !
 ને કેવી હા, સુખદ સુરમિ વિશ્વમાં બાપતી'તી !

કેવું બાગે અનિત્ય સહ તું પ્રેમથી નાયતું'તું,
 કેવું નિત્યે હૃદય રીઝવી વિશ્વમાં રાયતું'તું;
 કેવી તારી વિશદ સુરખી સર્વથી બાપતી'તી,
 ને કેવી હા, પ્રણયઝરણી કુંજની રેલતી'તી !

કાબ્યો મીઠાં કવિવર તને જોષ ઉચારતા'તા,
 ને ભૂંગો કે'ં તુજ નિકટ સા સ્નેહથી આવતા'તા;
 ખીલી અંજે મધુપગણને તું મધુ મિષ્ટ પાતું,
 ને સ્નેહથી પ્રણય ધરતા ભોગીને બાધતું'તું !

અંગો કેવાં રજતસમ સૌ અત્ર આનંદકારી,
 યોગી-ભોગી સુભગ ! સખળાં રીઝતાં કંઠધારી;
 નિઃસ્વાર્થે કે'ં મનુજ દિલને પુષ્પ, આનંદ દેતું,
 શંભુઃશિષો'ં વિલસી જગમાં મિત્ર, તું લ્હાણુ લેતું !

જેવી તારી જિવા સરણી પૂર્ણ સૌન્દર્યવાળી,
 એની તુલ્યે નહિ જગતમાં જિંદગી મેં નિહાળી;

કિન્તુ તારે મરણુ વિધિએ અદ્વકાળે કર્યું હા !
આપે શિક્ષા જનસકળની આખરે એ અવસ્થા !

સંસારીને સુખ દુઃખ લઈ મૃત્યુમાં છે સુવાનું,
રે, રે, કિન્તુ સકળજનને શું સૂઝે રાચવાનું ?
સૌન્દર્યોનો વિભવ સધળો મૃત્યુથી નષ્ટ થાતો !
ને તેથી હા ! મરણુપથ કેં શ્રેષ્ઠ સૌથી ગણાતો !!

સખીઓનું સંમેલન.

આવો આવોને સાહેલીઓ આજ રમીએ રાસ સહુ
વળી જગત બધું યશ ગાય, એવી એક વાત કહું:

અવસર આજ મળ્યો અતિ મોંઘો, મોંઘો જાણી ન જોબોરે,
ફાકટ ફેરો થાય ન એવો માર્ગ સરસ ઝટ જોવો;

પછી એ પંથ જવું—આવો.

વિશ્વવિષે વનિતા, વશ કરવાં જ્ઞાતાં જ્ઞાત વધારીરે,
સ્વજન સહા શુભ સ્નેહે રીઝે 'સ્નેહ' મોક્ષની ખારી;

ઠહે છે શાસ્ત્ર સહુ—આવો.

પાડોશીશું પ્રેમ વધારી, કલહ કદી નહિ કરબોરે,
નાવ નીતિનું હાથ ધરીને ભવસાગર આ તરવો;

જીવતર એજ ખરું—આવો.

ધર અજવાળે ધરની રાણી, શાણી સુવ્રઠ ગણાશેરે,
સત્ય, સદાયરણે સખીઓ સૌ મનનો મેત્ર હણાશે;

મળશે માન બહુ—આવો.

હીલ હયા દીનની ધરી બહેની, દુઃખ સહુ કરવાં દૂરે,
સદગુણની શુભ વાસ પ્રસારો, જગ મહેકે ભરપૂર;

જય જય થાય બહુ—આવો.

તન, મન, ધનથી સેવો સખીઓ, ભાવ ધરી નિજ કાન્તરે,
નાથ નિના નર કોઇની સાથે, કરવી નહિ એકાન્ત;

અસ પતિ એજ પ્રભુ—આવો.

વિનય વિના વનિતા, નહિ:શોભે વસ્ત્ર, ધરેણું સારારે,
મહિલા! માન જશે જગમાંથી મર્યાદા તજનારાં;

ફટ ફટ થાય બહુ—આવો.

શમ, હમ શિયળ સદા ધરવાથી, ભામિની ભલી વખણાશેરે,
મ્હાવા-રહેવાના મહામંત્રે રમણી રત્ન ગણાશે;

અસ શિખ એજ હઉં—આવો.

પ્રારબ્ધ.

(૧)

દેવે નામત જોટલું નસીબમાં મોડું વહેલું મળે,
ઓછો કે અઢો કરો અમ છર્તા ના કાંઈ તેથી વળે;

આશા પૂર્ણ થવા સદા મનુજની અમો સુદૃષ્ટિ કરે,
કિન્તુ ચાતકના મુખે જળતણાં બે ચાર ખિન્દુ પડે !

(૨)

ખઠાએ ધન લાલમાં અધિક કે ઓછું લખ્યું હોય જે,
નક્કી તે મરુસ્થાનમાં પણ મળે ના મેરમાં કે' વધે;
માટે ધીરજ રાખ તે ધનિકની પાસે ન લાચાર થા,
કૂવે કે દરિયે ભરે જળ છતાં કુંભે વધુ માય ના !

જનની ગીત.

જય ! માત, મંગલકારિણી, સુખદા સકળ દુઃખહારિણી,
વિમળા, ભવાખ્ષિતારિણી, નમું માત કલેશનિવારિણી.
જય ! આર્યભૂ મુદ્ધકારિણી, જય ! દિવ્ય કરુણાધારિણી,
સુખલા, સકળ સુખકારિણી, નમું માત અધસંહારિણી.

જય ! દેવી, પતિતોદ્ધારિણી, નિજ જ્ઞાન-દાનપ્રચારિણી,
તું માત, વહેમ વિદ્ધારિણી, નમું આર્યસંસ્કૃતિધારિણી.
જય ! સ્વર્ગભૂ રસ પોષિણી, સુદલા સ્વજન-પરિતોષિણી,
તું દેવી, પ્રુષ્પ્રસારિણી, નમું માત ધીરજધારિણી.

હિન્દદેવીને—

દેવી, તું માતૃભૂમિ, ભારત, દિવ્ય મૂર્તિ,
 રૂડી અનંતવિભવોદ્ભવ પુણ્યકીર્તિ,
 તારી પુરાણ-ઇતિહાસ વિષે પ્રતિષ્ઠા,
 તું આર્યની જનની આ જગમાં વરિષ્ઠા.

પ્રાચીન આર્યકુળ તેં કંઇ નીપજાવ્યા,
 ને સ્વર્ગશાં સદન સંસ્કૃતિથી સજાવ્યા;
 દિવ્ય પ્રભા થકી હતી અતિશે સમૃદ્ધ,
 સૌન્દર્ય તારું જનની ભુવનપ્રસિદ્ધ.

છે ઉત્તરે પરમશ્રેષ્ઠ નગાધિરાજ,
 જે શત્રુ રોધ કરવા અતિશે સુસજ્જ.
 સંરક્ષણાર્થ ત્રણ દિશ વિષે રહ્યો જે,
 કારોદધિ સતત સુંદર ધૂધવે છે.

કલ્યાણ સાધન તણ્યાં સહુ તીર્થ તારાં,
 રાષ્ટ્રીય પ્રેમ દીલમાંથી વધારનારાં;
 ગંગાદિ પુણ્યસરિતા હૃદયે ત્વદીય,
 કીડા કરે વિવિધ એ તુજ ભાગ્ય ધન્ય !

ધર્માનુસારિણી હતી અહીં રાજશક્તિ,
 લોકે વ્યવસ્થિત હતી નય નીતિ ભક્તિ,

અન્યાયવૃત્તિ-રિપુનો હણી દેતી ગર્વે,
એવી પ્રજા તુજ હતી રણશૂર સર્વ.

રાજ્યાધિકાર વિષયે નિજ કર્તૃતાનું,
સુગ્રાન સર્વ હતું અહીં સધળી પ્રજાનું;
ન્યાયપ્રિયા રીતો હતી નૃપની મગ્નની,
વૃત્તિ સ્વસંયમી હતી સધળી પ્રજાની,

રાજ્યો પ્રચંડ રચી રાષ્ટ્ર બધાં સુધાર્યાં;
વિદ્યા, કળા, સુખ, સમૃદ્ધિ સદા વધાર્યાં;
છે એ સુવર્ણમય અક્ષરથી લખેલું,
વિશ્વાન માન કદી થાય શું મેળવેલું ?

x

x

x

દુર્દૈવથી ગદ્ય સ્થિતિ બધી શ્લાઘનીયા,
આવી પરાક્રિત દશા અતિ શોચનીયા;
વિદ્યા, કલા, પ્રગતિનો પ્રાતરોધ ઠીધો,
તારો રૂડો વિભવ સર્વ હુંડીજ લીધો.

અન્તર્ગૃહે કલહ સર્વ સ્થળે સ્થપાયો,
ત્રીજાતિ હાસ, વળી ધર્મ સહુ ભૂલાયો;
માતા ! સુસંસ્કૃતિ રાચ પશુ નાશ પામી,
અજ્ઞાનતા અરર, આ ભૂમિમાં શું જામી !

બૂલાયું ગૌરવ અધું તુજ મધ્યકાળે,
રાષ્ટ્રીય-ચેતન ગયું સધળું અકાળે;
વહ્નિ પ્રદીપ કરીને સ્વહિતમ્પતાના,
સર્વે તપ્યા તુજ તનુજ થઇ દીવાના !

x

x

x

જોઇ પુરાણ યશ એ તવ આંગ્લદેવી,
ઉત્કર્ષ કાજ થઇ મૈત્રિણી શુદ્ધ કેવી !
સ્વાતંત્ર્યનો પરમ પાઠ તને રમરાગ્યો,
વિશ્વાસથી હૃદય જોડ અધો દરાગ્યો.

આતિથ્ય એ સખી તણું જનની ! કરીને,
રાગ્યી શુચિવ્રતરતી અતિ તું ધરીને;
દેખાડીને સતત સુંદર શુદ્ધ ભક્તિ,
તેં વાપરી સખી હિતાર્થ સુ-રાષ્ટ્ર શક્તિ.

કાપ્યું અરાજકપણું પાંખી આંગ્લમાત !
સ્થાપ્યું વિશ્વાદ હણીને સખ સુપ્રમાત !
ટાળ્યા વિધાતક કુસંપ અનેક ત્યાગ્ય,
દેશે હવે જરૂર ઉત્તમ એ દેવરાજ્ય.

ગોવાલણી.

આઠાશથી ઉડુગણો સહુ અસ્ત થાતાં,
ગોવાલણી તરત ગીત મધુર ગાતાં;
ઉડી હટે પ્રભુતણું શુભ ધ્યાન ધારી,
ખાંતે સવારમહોં છાશ ખનાવી સારી.

સૌ બાળને પછી દોંધું નવનીત પ્રીતે,
તાવ્યું બીજું સરમ માંખણ શુદ્ધ રીતે;
તીર્થ વળી કુમળું કેં તૃણ વાછડાંને,
હોંશે કરાવ્યું સ્તનપાન સુખાલુડાંને.

છોડ્યાં પછી નવલ વાછરૂં રનેહધેલાં,
દોડ્યાં ત્વારત ભૂખથી અધીરાં ચએલાં;
ધાવ્યાં જઈ દુધલડાં નિજમાતને બ્યાં,
ગોપી ધસી બલી લઈ કર તામડી ત્યાં.

દોહી બધી પુનિત ઘેનુ નિપૂણતાથી,
છોડી પછી ધણુ વિષે સહુ ગાય સારી;
વાસીદું સાફ કરીને સખી સાથ રનેહે,
બેઠાં લઈ શિરપરે જળઘાટ જાયે.

પાણી ભરી પલકમાં સહુ પાછી આવી,
રહ્યું રહું જમણ ત્યાં અતિભાવ બાવી;

ગોવાળને રસિક ગોપી જમાડી પ્રીતે,
ઉચ્છિષ્ટ જે પતિતણું પછી ખાધું પોતે.

આટોપી કાર્ય સધળાં પવ વેચવાને,
ચાલી સખી સહ અતિ મન હોંશ જેને;
સાંજે બલી ગૃહિણી ગોરસ વેચી આવી.
ચુમ્યાં વિયોગી નિજ ખાળક બહાલ લાવી.

ગોવાળીઆ ધણુ લઇ સીમથી ફર્યા ને,
સત્તારીએ જમણુ રાતતણું કર્યું ત્યાં;
વાળુ કર્યું સહુ મળી અતિ હર્ષ પામી,
આનંદ હેલો ખરી ત્યાં ખસ ખૂબ જામી.

દોહી વળી દુધલડાં સહુ ધેનુઓનાં,
પાછ બર્યાં ઉદર દો લધુ વાછરનાં;
ધૂણી ધખાવી પછી મચ્છરનાશ સાડે,
ગોવાળ કાજ વળી સેજ ખીજાવી ચાડે.

ઉંઘાડવા તરિત ખાળક બહાલધેલાં,
માયાં પછી પ્રુનિત હાલરડાં રૂપાળાં;
કીધી વળી શ્રમિત નાચની પાદસેવા,
સૂતી પછી ગુણુ સહુ રમરીને પ્રભુના.

x

x

x

ન્યાં નાર છે સુધડ ને અનુરાગવાળી,
ત્યાં સ્વર્ગશાં સુખ વસે દુઃખ જામ આલી;

સંસારમાં સતી સદા કુળ જોય તારે !
નારી વિના પુરુષ જીવન શુષ્ક ધારે.

સનું જરૂર ગૃહ છે ગૃહિણી વિનાનું,
અમાલીને ગહન જ્ઞાન ન એ ખીનાનું;
કર્તવ્યશીલ ખમ જ્યાં નર-નારી આજે
દાપત્યમાં અનુપ પ્રેમ-પિથૂષ ત્યાં છે.

સાધ્ય કરનારા.

હજારો આફતો વેડી, સનમને સાધ્ય કરનારા;
અમે મસ્તાન મુશીયી, અજખ એ પાકઃ બાણનારા.
અમારા દરકના મજહૂબ, હૃદયને ખાખ કરનારા;
પરંતુ પ્રાણુની પરવા, તજીને સાધ્ય કરનારા.
સળગતી જ્યોતપર સોહે, તજી નિજ પ્રાણુની પરવા;
કરીને જીરમના ટુકડા, પતંગો પ્રાણુ કરનારા.
હજારો કંટકો વેડી, પડે મોટી મુસીબતમાં;
જતાં જુંગો બમિત થઇને, ગુલોપર રાત રહેનારા.
પ્રલોભનમાં ફસાવીને, અખમ આપે દિલે બારી;
મુંઝાઇને મરે કિન્તુ, અમર ત્યાં વાસ કરનારા.

સમુદ્રે મૌકિતિકા મેંઘાં, ખતાના બહુ ખરાબા ત્યાં,
પરંતુ નાખુદા તેને, શ્રમિત થઇ સાધ્ય કરનારા;
અમારી ધારણા એવી, અગે ના લેશ ડરનારા;
મણી લેવા મણીધરને, દિવાના થઇ પકડનારા.
ખુવારીમાં ખુમારી ને, મુસીબતમાં મઝેદારી;
યમન કે બેયમનમાં પણ સનમને સાધ્ય કરનારા.

ઉપા.

ઝરે અવરિત શાંતિની સેરરે, રૂડી રમ્ય ઉપામાં;
માણે જગત બધું રસ લહેરરે, કુંળી રમ્ય ઉપામાં.
સંખ્યારૂપે સુતી'તી રમણી જે, જાગી ધર્યું ઉપા નામ,
જ્ઞાનંદ-કુસુમની લલાણી કરી, કયું મુદિત બધું જગધામરે;
શીળી રમ્ય ઉપામાં.

તિમિરગણે વિભૂતિ તણને, ઉકુગણ પામ્યા અસ્ત,
નભતારક નિદ્રા હવે લેશે, જાગ્યું જ્યાં વિશ્વ સમસ્તરે;
રૂડી રમ્ય ઉપામાં,

પક્ષી ઉઠ્યાં તરમાળથી ને, વિહરે સૌ ચોપાસ;
નભકુહરે તમ ફૂળી ગયું, ધરી રાત્રીની ગરવી આંસરે;
મીઠી રમ્ય ઉપામાં.

અનિલ ધુમે મલકાઈને રે, રેલી શાંતિની રેલ,
પ્રાચીમાં ઘૌ-ઘૂતિ દીપી રહી, જાણે સ્વસ્તિક હોય કરેલ રે;
રૂડી રમ્ય ઉપામાં.

મહન હણી ધનરાજ રવિએ, પૂર્વમાં કીયો આવાસ,
સોનેરી સાળુ ધર્યો અક્ષમેલીએ, જગમાં વધ્યો સમુલ્લાસરે;
શુચિ રમ્ય ઉપામાં.

સ્વામી સહે વિદ્યસે વયુધામાં, અક્ષમેલી ઉપા નાર,
દિનમણિ સંચારી થાય ગિરિનો ત્યાં કરતી સખી સહચાર રે;
પેલી શાંત નિશામાં.

લગ્ન મંડપ.

કૌમારનો સુભગ પાર પમાડવાને
સંસારમાં સુખદ સ્વર્ગ રચાવવાને,
કર્તવ્યમાર્ગ ઉરનો અવલોકવાને,
ગાર્હસ્થ્યધર્મ વિધિથી વળી સાધવાને.

ગાહાં જગત્કુઃખ-તમિસ્ર નિવારવાને,
ને માનવી-જીવનકાર્ય સુધારવાને,
હે આ રચ્યો સરસ મંડપ લગ્નઘણે,
મુંગે રહી પ્રણયના વિધિને નિહાળે.

આકર્ષાનિ વરવધૂદિલ મૌનભાવે,
સ્વમાં મીઠાં પ્રણયનાં ઉરમાં રચાવે,
આનંદસ્રોત સધળે છવરાવી એ તો,
કેં કેં કુતૂહલ ભરી મીઠી લ્હાણુ દેતો.

હિસાહ લગ્ય ઉરમાં ભરી રમ્ય રાગે,
ન્યાં ગીત ગાય રમણી; વળો વાદ્ય વાગે.
આભૂષણો ધરી ઉભી રહી ન્યાં કુમારી,
નેતો બધું સુખમ મંડપ સાક્ષીવારી.

નાચી રહેલ હૃદયે અમીધાર રેડે,
તે આંટીએ ઉરતણી ક્ષણમાં ઉકેલે;
સૌભાગ્યનું અભિનવત્વ રચાવનારો,
છાયા કરી વિષમ તાપ નિવારનારો.

ન્યાં લે નવાં વરવધૂ અધરી પ્રતિષ્ઠા,
ન્યાં ઉદ્ભવે હૃદયમાં વિણુચત્ન પ્રગ્ઠા;
લે ન્યાં અકર્ય ઉર બે મળી રનેહદીક્ષા,
તે ન્યાં મળે ઉમળકે નિજ ધર્મશિક્ષા.

સંબંધીને અતિ વધે ઉરમાં ઉમંગ,
આશ્વાભર્યા હૃદયનો નવલો પ્રસંગ;
લગ્નોત્સવે દિલ વિશ્વાદ ખમિત ટાળે,
મીઠી મુખા નવલ યુગ્મપરે નિહાળે.

લગ્નેચ્છુનાં સરસ પૂજન ઝીલી લેતો,
દાંપત્યનો નવલ ન્યાં અધિકાર દેતો;
આપી બલો સુખદ સન્નાધયોગ રાજે,
જેનું રૂડું યુવન છે પરશ્રેય કાજે.

ગૃહિણી.

રમ્ય, સુખદ, નિર્મળ, મનહરણી,
વહન કરે ન્યાં બહાલપઞ્જરણી,
રસખસ ત્યાં ક્યમ થાય ન ધરણી ?
કલેશ કૂડા બાળી.

ગૃહિણી રાજ રહે નવી આશે,
હૃદયભરે પરિપૂર્ણ ઉલ્લાસે,
પ્રજ્ઞયજ્ઞયોતિના વિશદ પ્રકાશે;
તિમિર બધું ટાળી.

(૨)

સુંદરતા સુખકાજ સગ્ગવે,
સદનવિષે સુરગાન ગગ્ગવે,
આશ્વજ્યુ અંતર ભીંજવે,
ભાવ બલો લાવી.

પ્રેમપિયૂષનું પાન કરીને,
રગરમમાં રસભાવ ભરીને,
અંતરનો સહુ મેલ હરીને,
રહે છે સુખ માણી.

(૩)

હિમળયે અભિપાન કરાવે,
 પળમાં દિલનું દુઃખ હરાવે,
 અંતરના નવનવલા ભાવે,
 નિત્ય કરે કેલી.

(૪)

એક ખીજનાં હૃદય મિલાવી,
 અસૂયાદિ અવગેજી ભૂલાવી,
 પ્રભુપદમાં મન નિત્ય ચલાવી,
 રહે એ રસરેલી.

વર્ષાની એક રાત.

અંધારું ગગને થયું ઉકુગણે જ્યોત્સ્ના છુપાવી દીધી,
 વંદારૂ શશિએ વિકાર્ણ કિરણો સંકેલી નિદ્રા લીધી;
 રાત્રીના ઉદરે થઈ વિલિન સૌ અંધારવઓ ધરે,
 ને સર્વત્ર મધુસ્વરા અનિલની લહેરી નભે વિસ્તરે.

હસ્તીયુથ યથા જળે વિઘસવા ઉન્મત્ત થઈને ધસે,
 બોમે વાદળી વિસ્તરે ત્યમ બધી મંજુલ-મીઠા સ્વરે;
 દિક્પ્રાંતે અપળાદિતિ ધડો ધડી અંબાર જુદા ધરે,
 વિદ્યુતના અમકારશાં જિવનમાં શું મોહ સર્વે કરે ?

આકાશે રણવાદશા બિપણુ કા શબ્દો પ્રચીતિ હરે,
જાણે નોખત કામની ગડગડી કેં કર્ણયુગમે હરે.
નાની વાદળી મન્દ કા ટપકતી ને ગર્જતી સંચરે,
ત્યાં તો મેઘ સમિરને હય ચડી વૃષ્ટિ પ્રહારો કરે.

અવ્યક્ત સ્વરથી બધું જગ ભરે ઢાઢૂર ગવીં બની,
આટોપે અવનીવિષે સતત શું કા માન પામે જરી ?
ધારાઓ ધરણી પડી રસદની આનંદ હેલી કરે,
રંગો અંબુદયાપના અવનવા કેં નૂતનશ્રી ભરે.

વર્ષામાં પરજન્યની ગર્જીયરી શોભા અનેરી સદા,
જોતો જોમ અટારીએ ત્યમ ચડી બેઠો હતો એકદા;
વીતી રાત પહોર કે ગગનથી દેવી બતાં ઉતર્યા,
હયું આસ્થ કરી મીઠી-મૃદુલ કેં વાણી પછી ઉતર્યા.

“ હું છું કિંકરી પ્રેમની જગતમાં માધુર્ય રેણુ સદા,
“ ધારા રૂપ ધરું વિનિદ્રિત જગે પ્રાવૃષમાં સર્વદા;
“ સંસારી જીવમાત્રને વિરક્ત કેં આનંદ સ્થાણી કરે.
“ રનેહાદૈત સુંવરા મહીં રચી સ્વચ્છંદયા વિચરે.

કહી એવું ગયા દેવી, રસેન્દુ પ્રકટ્યો નભે,
ધનરાજ વિખેરાઇ, કૌમુદિ પ્રસરી જગે.

સનમ શાને સતાવે છે ?

પુષ્ટું ઘેલો હવે દિલખર ! સનમ શાને સતાવે છે ?
અરે, સાકી ! સિતમગર થઈ કહે શાને રીખાવે છે ?

અખીરશ સોડ તાણીને, સુતેલો છું સ્મશાને હું,
જીસમમાં દમ નથી, પણ તું સનમ શાને સતાવે છે ?

જગત દરિયાવમાં કીરતી, ઝૂકાવી હું ફરે ઉલ્કત,
અરે, શાણી, સુકાની થઈ કહે શાને ડૂબાવે છે ?

વિરહના ઝખ્મથી બહાલી, સખખવિણ તું સજા આપી,
મને ચક્ષમે ઉન્હાં આંસુ સનમ શાને ભરાવે છે ?

વળી દિલખર, જહાંમાં કેં બધી બાજી હતી સીધી,
છતાં અવળા કરી પાસા કહે શાને હરાવે છે ?

અનલહકને જપી દિલકશ, સમાધીયોગ સાધું હું,
પરંતુ તું દિદારોને કહે શાને છૂપાવે છે ?

બિમારીમાં શરાબોની દવા લાંબી, પરંતુ તું,
અડેલું હોઠપર પ્યાલું, કહે શાને ઝૂંટાવે છે ?

ઝખ્મ ઉડો કલેજમાં કયો ખંજર ધરી કાતિલ,
જીગર ચીર્યું છતાં કહે તું સનમ શાને સતાવે છે ?

મોહાન્ધ મૃગને.

અભ્યા, રાગી, તારં ક્ષણિક સુખ આ સંગીતવિષે,
 ઉન્હી વાલુકામાં મૃગજળ યથા સાગર દોસે;
 નિઃશંકે આનંદે નિહર થઇ જ્ઞાને પરવરે ?
 શિકારી ત્યાં તારં અરર, શર ફેંકી તન હરે !

સખે ! એ વીણાના દુઃખદ સ્વરમાં બંધન થશે !
 મનોવૃત્તિ તારી રસમય છતાં અસ્પર્શ દોસે;
 હણે છે જ્યોત્સ્ના જે દીપકતણી બોળા શલબને,
 અને સંહારે છે કમળ પણ પ્રેમી બ્રમરને !

વૌણાએ સંહાર્યાં અવનીતલ પાડ્યા બહુ મૃગો,
 કર્યાં એ સંગીતે રૂધિરમય કો'ના અવયવો;
 મણે છે તું ભાષ, સુરસરિતમાં પિયૂષ નકી,
 પરંતુ એ વીણા વિષમય અભિષેક કરતી.

જકે શું ના રોકી હૃદયરસકેરી મધુરતા ?
 સ્વરો દૈવી કિન્તુ વિષમય બની હા, પ્રસરતા !
 રસેન્દ્રિયામાં રાત્રી રગિદ, પરિણામે દુઃખી થશે !
 અને આ સંસારે પ્રણયી, તનું તારં રખડશે !

અથા વીણાની તો શરસમ સતાવે હૃદયને,
હણી શંગો તારાં મૃદુલતર ચીરે જિગરને;
કરે કો'નું ખાઈ જીવન ગમ એ ધૂર્ત અખળા !
જો બાઇ, રાગી તુજ સમ સહુ જીવ નખળા !

અરેરે, દુઢેવે મલિન મતિ આપી ક્યમ તને ?
અને મોઢો દૈવી પ્રણય પણ આપ્યો ક્યમ હશે ?
કુણું આશ્ચર્યે હું પ્રતિપળ વિધિદૃત્ય નિરખી,
હો પ્રેમાને તો પ્રણયી અહ, એ રીત વસમી !

અણ્યો ક્યાં તું આવી પ્રણયતાણી આ નિષ્કુર દશા ?
દીસે છે સંચારે પ્રણયપથમાં હા, નિષમતા !
પ્રતીક્ષા મનુની મૃગવર કરે તું ક્યમ અરે !
ત્યજ બ્રાંતિ બાઇ વિરતિ ગમ લે તું મૃગ, હવે.

મૃગોનાં ટોળામાં ઉપવન રિપે જો ભટકજો,
તૂણો તાજાં ખાઇ યુવતીમહ સ્નેહ વિલસજો;
પ્રીતિના જીવસાને સ્વજનસદ હૃદીમ કરજો,
પરંતુ વીણાના દુઃખ સુરમાં હુમ્મ ન થજો.

શિશુ સંગે બાઇ, નવીન વળી કેં ગેલ કરજો,
રમાડી આનંદે અધિક પ્રિય, વાતસલ્ય ધરજો;
પ્રીતિના કેં બીજા અનુભવ નવા નિત્ય કરજો,
પરંતુ સંગીતે ક્ષણ પણ તખા છુલ્લ ન થજો.

પ્રિયા તારી કેવી સજ્જનનયને નો નિરખતી,
 વિલોપી બહાલેથી વદન તુજ એ હર્ષિત થતી;
 ધરી હૈયે તેને મધુર વદન ચુંબન કરી,
 મળે, આ સંસારે વિચર બસ વીણા પરહરી.

જુદાઇનો ઝખમ.

રહેવાય નહિ વિભુ આપણી જુદાઇનો આવો ઝખમ !
 કહેવાય નહિ પ્રભુ કાઇને અંતરતણો ઉંડો ઝખમ !
 છૂટો કરી તેં છેલ દીધો, તે દિવસથી આ ઝખમ !
 અય નાથ, નો નજરે જરી કેવો પડ્યો કારી ઝખમ !
 બાંધ્યો પ્રભુ તેં પ્રેમથી તો કેમ આવો દે ઝખમ ! ?
 મુજ મીથુનું દિલ કેમ રહેજે જૂદમી આ તારો ઝખમ !
 ઓ ઇશ્વ સ્રઝયું થું તને, આવો કીધો કારી ઝખમ !
 તું છે હકીમ હુશીઆર તો બતલાવ કયમ રહે ઝખમ !
 પાપી પુરો પણ નાથ, તારો છું ઘટે ના આ ઝખમ !
 સહુ વૈઘ આવી રહ્યો, પણ ના રહે દિલનો ઝખમ !
 મુજ દગ્ધ દિલમાં નાથ, બીજા કંઈ પડ્યા લાખો ઝખમ !
 પણ આપણી જુદાઇનો જખરો અને જૂદમી ઝખમ !

દિલદાર, દહને દિલદગો છૂટો કરી કાઢો જખમ !
 મરહમ પ્રભુ, તુજ વસલનો, તેથી રૂઝે મારો જખમ !
 હું તું થયું જ્યાં એકઠા તત્કાળ મટશે ત્યાં જખમ !
 પ્રભુ, દરગુઝર કર વાંક ને રૂઝાવ આ વસમો જખમ !

મનને.

કરી મેલી બુદ્ધિ ચપળ મન, કામે લીંત ખની,
 વિપત્તિ બ્હોરી તેં ભવરાણુ વિષે ખૂબ બટકી;
 હજી ના જાણે તું અહિત-હિત કોર્મો પણ અરે,
 હજી દુઃખો એવા પરમ પ્રભુનં તું ભજ હવે.

(૨)

લઘું ધ્રુવે લીધી ત્રિભુવન વિષે શ્રેષ્ઠ પદવી,
 સદા સેવી પામ્યા પરમરૂપ ને નિશ્ચલ સ્થિતિ;
 વળી પ્રલ્હાદે દે પરમપદ જેને ભઈ લોધું,
 પ્રભુના ભક્તોનું દુઃખ કયું પ્રભુએ નથી હર્યું ?

(૩)

શ્રાણું નાણું પામી ધનપતિ થવામાં મન ધરે,
 ખની દાતા સારો સ્વર્ગન સુખ દેવા દિલ ચહે;
 પરંતુ એ આશા પલમહિં અહીં હાય, અટકે !
 અચિત્તું મત્યુનું અરર, દુઃખ તેને શિર પડે !

(૪)

અરે, થાક્યો, થાક્યો, વિષમપથમાં હું રખડીને,
 ધનાશાથી જોયાં કુટુંબમુખ મેં હા, બટકોને;
 હવે જે તે ખાઇ ઉદર ખસ આ નિત્ય ભરવું,
 અને ઇચ્છું એવું વન જામ મન સ્થિર કરવું.

સાંતવન.

શાને પ્રિયે, રડ અરે નિજ ઘૈયં મૂકી !
 આશાભર્યા હૃદયનો કયમ માર્ગ ચૂકી ?
 પુત્રીતથાં નિધન એ વિધિની કૃતિ છે,
 સૌન યથાસમય આખર એ ગતિ છે !

આ વેણડીપર લયે કળીઓ મધુરી,
 કેં જન્મતા ખરી પડે, વળી કેં અધુરી;
 કિન્તુ ન આશ ઉરથી ક્ષણ એ તજે છે,
 અંગે કળી નવલ એ સહસા સજે છે.

સંતાપ વેલોં કરી ના કદી આંસુ સારે,
 કેં નબ્બ આશ ઉરમાં ગણી ધર્મ ધારે;
 આ વિશ્વના વિવિધ ખેલ રહે નિહાળી,
 તે દૈવની કૃતિ સહે થઇ ઘૈયં શાલી.

સંસારની વિવિધ આ ઘટમાળ માહે,
આવી સદા સુખ-દુઃખો મનને મુંઝાવે;
પ્રિન્તુ સહિષ્ણુ ઉર લે શુભ જ્ઞાનશિક્ષા,
ને કેં ધરે પ્રભુ પ્રસાદ તણી પ્રતાક્ષા.

જે જન્મ્યું તે જરૂર આ જગમાંથી જાશે,
ના વિશ્વનો ક્રમવિપર્યય કાદી યાશે.
જ્ઞાને પછી હૃદયખેદ ધરી રહેવું ?
કર્મે લખેલ વિધિપ્રેરિત દુઃખ રહેવું.

ના દૈવ નિર્દય, વળી નહિ પક્ષપાતી,
ના એ વિચિત્ર, નહિ ભુદ્ધિ ગણાય કાચી;
પ્રિન્તુ લઘુ ઉર કદી સમજે ન આંહી,
કર્તા અકારણ કરે નવ કાર્ય કાંઈ.

આવી મળે સ્વજન સર્વ ઋણાનુબંધે,
જ્યાં પૂર્ણ થાય ઋણ કે પળી જાય પંથે;
શે શોક ત્યાં સહચરી, કરવો ઘટે હા ! ?
ના, ના, કદી વિરહખિન્ન થવું ઘટે ના.

માયાજનિત જગના મહુ રંગ જૂઠા,
ના કોઈએ ખચિત શાશ્વત કે દી દીકા;
તું લે કરી હૃદયમાં લણ એ સમીક્ષા,
ને લે સખી સમયની વિણમત્ત શિક્ષા.

સંસારનું પરમ તત્ત્વ ‘ચાલી રહેવું,’
 આધાતથી રડી કદી નહિ વ્યથ થાવું;
 વાતસહ્યથી મૃતકને રસ-અર્ધ્ય દેવો,
 ને એ રીતે સતત માનસદ્ધાવ લેવો.

રાણજીતરામભાઈ.

ક્ષિતિજપટમાં હોયો ન્હાનો પ્રભાકર ખેલતો,
 લક્ષિતકરના રૂડા તેજે તમિસ હડાવતો;
 ધુમ્સરજથી હંકાર્યો ના, ન એ અટકી પડ્યો,
 હૃદયખળથી ન્હાનો તો એ સહર્ષ નભે ચડ્યો.

કદી કંકિનતા એને હોયે ન એ ક્ષણ ધારતો,
 કંઠિન પથ ને વિધ્નો ભુંડા, છતાં વધતો જતો;
 હિર ઉજળતું નગ્નાનંદે, ન એ ભય પામતો,
 તિમિર ધસતું વિંટી લેવા, છતાં છટકી જતો.

પુલકિત ખની આશાધેલો પ્રવાસ વધારતો,
 અધિક શ્રમથી કર્તવ્યે એ નહિ પણ હારતો;
 નિજકર વડે ન્હાના-મોટા ગૃહો ચમકાવતો,
 તમ વરસતાં અબ્રો વેરી પ્રકાશ પ્રસારતો.

વિમળ હિરમાં સાચા રંગો સદૈવ રસાવતો,
 મગન સધળું જાણી તેજે અત્યાક્રિક રાજતો;
 લઘુવય છતાં લોકો એને સદા નમતા અહીં,
 ગુણ બસ બને પૂજરચાને નાહ વય કે કંઈ.

મલિન જમના સંતાપોથી ન એ નબળો પડ્યો,
 અધવય કહી થાકીને ત્યાં નહિ રવિ એ રડ્યો;
 અધિક વસમા માર્ગે એની ગતિ અટકી નહિ,
 ભવભય છુડી જાયા એને મહી શકી ના અહીં.

પથ વિચિત્રે હા ! આચિંતો લઘુ રવિ એ હયો,
 અરર, કથનું શું સંસારે ? દયાહીન એ હયો !
 સતત ગતિનાં ઉડીને સૌ અહીં અટકી પડ્યા,
 સમય પલટ્યો કે શું કર્યો અરે, સહસા નડ્યા ?

x x x x

ક્ષણ ક્ષણ જતાં વીત્યાં વર્ષો, છતાં રવિતેજ એ,
 રમરણપથમાં આવીને કેં પ્રકાશ નવો કરે;
 વિવશ હિરમાં ઉડે ઉડે અભેદ જગાવતું,
 મમરપથનાં મોંઘાં સ્વપ્ને સદૈવ રચાવતું.

વિશાસું તેજ એ દૈવી રે, પ્રકાશ પ્રસારતું;
 અમોલ્ય રમરણું એનું, આજે હિર રડાવતું.

વિરહવાણી.

વિષ્ણુ ! વેદના વિરહે વધી કયમ દિલદરદ દહતો નથી !
 આપણુ હતા બે એકઠા એ કેમ તું સ્મરતો નથી !
 વિષ્ણુટો કર્યો જે દિવસથી દિલદાર ! કંઈ મમતું નથી !
 ખાવું, પીવું કે ખેલવું, અશ્વસોસ ! કંઈ રચતું નથી !
 શામાલ દીધો છોડ એ પરિપૂર્ણ સમગ્રતું નથી !
 ક્યારે થશે સંયોગ એ પણ કોઈ અહિં કહેતું નથી !
 ફુનિયાં અઠારી થઈ વિષ્ણુ, દિલથી કથું ચઢાતો નથી !
 અંતર વધી પ્રણવેદના મરહમ મને મળતો નથી !
 મુજ સખ સીનાને ચીરે, આલમ દિને રહેમત નથી !
 બેઝાર બેમોતે મરે વલભાર મુજ કિમ્મત નથી !
 નાદાન છું, હેવાન છું, તુજ ધ્યાન આવડતું નથી !
 મુજ દુઃખનું વિશ્રામસ્થળ વિષ્ણુ, કોઈ અહિં જડતું નથી !
 બૂલું બમું કે રોડું, પણ શાન્તિ જરી મળતી નથી !
 અશ્વસોસ ! ત્યાગું તોય રે ! જંગળ આ ટળતી નથી !
 ત્યાગી ફિકર ફકીરી ધરે, તેનેય તું મળતો નથી !
 કર દરગુઝર સહુ વાંક વિનતિ કેમ સાંભળતો નથી !
 કર હથ કંઈ મુજપર કૃપા, બુદાઈ આ લાઝિમ નથી !
 તું હું સદા બે એકઠા વિષ્ણુ, કેમ કંઈ માલમ નથી !

તુજ મહેર જો મુજપર સદા તો કોઇની પરવા નથી !
 ब्रह्मास्मीति સમજ્યા વિના તરણી ખીજી તરવા નથી !

વિભુને વિશ્વમિ.

નગાહ કર નાથ ! હું દિદિ દિલે દુઃખ આજ છું રહેતો,
 હકીમ ! હિકમત ચલાવી તું પ્રભો ! કાં મહેર ના કરતો ?
 ખિરાદર ! બહુ ભવે ભટક્યો, ખૂમી આ ખલકની જોઇ,
 સકળ વિશ્વે વફાઇના ખખના હોય શું કોઇ ?
 ખીચાં બોળાયું પંખી થતું આશક અહિં ગુલપર;
 કદર તેની ન ગુલ કરતું અને મરતું અરે, બુલબુલ !
 સર્મા સંખંધીઓ સર્વે સવાડે મોહની બળે,
 ફરેખોમાં ફસાવીને જિગર આળું સદા બાળે !
 અહિં ઔદાર્યના પાઠો શીખે ના શીખવે કોઇ;
 જખાનોના તિરસ્કારે મરું બેમોત હીઝરાઇ.
 બણી તકસીર કાઢી મેં નથી માઠાશ હવિતમાં;
 હવે હારી કરું દાવો પ્રભો ! તારી અદાલતમાં.
 અરે, દિલકશ, પિતા ! તારો સદા છે આશરો મારે;
 મુનાસિબ છે નજર કરવી અરિયપરવર ! પ્રભો ! તારે.
 બધી આ બેકદર જહાંમાં જીવું તુજ વરલની આશે;
 અરે, દતખારથી શું આ બધા અળગી નહિ થાશે

પિતા ! હિલખર, રહેમત કર ! નઝર બક્ષી સખાવત કર !
મહર કર ! દીન હાલત પર, શીદા તારી કરામત પર !

અનુવાદ પચ્ચીસી.

જે સંતોષ વિષે ગણે સુખ સદા ના ખિન્ન તે તો બને !
જે લોભે વળગેલ છે જગતમાં તેની ન તૃષ્ણા ટળે !
સંતોષી સુખ માની લે મન થકી, લોભી ન રીઝે જરે;
ત્યારે કેમ રચ્યો હશે કનકનો મેરૂ ત્રિવિધે અરે ! ?

x

x

x

x

દેશોદેશ ક્યો સહી દુઃખ અતિ ના લાભ કાંઈ થયો,
સેવા માન મૂકી કરી કૃપણની ના અર્થ તેથી સર્યો;
શંકા કાગ સમી ધરી પરગૃહ રે, માન મૂકી જમ્યો !
તૃષ્ણા ! પાપિણી તોય તું હજી નહિ સંતોષ પામી અહો !

x

x

x

x

છે આ નિત્ય, અનિત્ય એમ મનમાં હંમેશ જે ચિંતવે,
આહારે મિતતા, દયા દોનજને, તે પ્રીતિ સાધુ પરે;
બોલે બોલ મીઠા સદા વર્ણો તજે મિથ્યા અભિમાન જે,
તે સહભાગી તપસ્વી છે, અહ, સદા પ્રીતે પ્રજુને બજે.

x

x

x

x

આકાશે ભટકે રવિ, વળી પાંડા તેને સદા રાહુની,
દેખું ચંદ્રશીરે ઉપાધિ પણ્ય કે જે છે કળાનો નિધિ;

દેવોની ભૂમિ નાશ ને ઉદયના ચક્રેય આવી જતી,
 પ્રાણીને દુઃખ થાય લેશ પણ ના; એ સ્થાન ક્યાંએ નથી !

x x x x
 ત્યાગી સ્વાર્થ પ્રીતિ કરે પરહિતે એ શ્રેષ્ઠ લોકો ગણો,
 સ્વાર્થે હાની ન થાય ને હિત કરે, સામાન્ય એતે બણો;
 સ્વાર્થે નિત્ય કરે અહિત પરનું એ રાક્ષસો છે અરે !
 બીજના હિતને હણે જન વૃથા, ના ઓળખું કાણુ એ ? !

x x x x
 સાધુને જીવ એક, બે જુજંગને, બહાજીને ચાર છે,
 સ્વામીકાર્તિકને મુખે છ જીવ છે, અગ્નિમુખે સાત છે,
 રાવણુને દશ, શેષને કમ સદા રે, બે હાનરેકનો,
 કિન્તુ દુર્જનને મુખે નિયમ ના લાખો-કરોડો તણો !

x x x x
 બક્ષમીથી થઇ અંધ ઉદ્ધત બન્યા મિથ્યાભિમાને અરે,
 મારું તારું મમત્વ એમ કરીને કેદી બન્યા આખરે;
 બિહુ બાહણુ દેવ કે ગરીબને સ્વપ્ને ન આપ્યું કદા,
 રે, રે, મૂર્ખાં જીવો ! વૃથા ધન જગે સંચ્યું ગર્હું સર્વદા !

x x x x
 શાબે હાથી મદે, જળો કમળથી, ને રાત્રી પૂર્ણેન્દુથી,
 શીલે સુંદરી, વેગથી તુરગ ને મંદિર આનંદથી,
 ચાણી વ્યાકરણે, સલા સુજનથી, હંસેજ દીપે નદી,
 સ્તપુત્રે કુળ, પૃથ્વી સૌ નૃપવડે, ત્રિલોક વિજયકી.

x

x

x

x

પુણ્યે મૂર્ખાં બને અહીં ધનપતિ, સેવે ભણેલા જનો,
 વિશ્વે એ ઉપકારી થાય વળી કેં ધર્મી બને એ ખરે :
 ફેલાવે ગુણ ઉજળા કપુરશા અન્દિજનો આ જગે,
 નારીને મન ભાવશે, ઉદય સૌ પુણ્યે ન કોનો બને ? !

x

x

x

x

બાળ્યું ખાંદવ અર્જુને અતિરૂડાં જ્યાં દિવ્ય વૃક્ષો હતાં,
 ભંકા રાવણુની પ્રજાળી સખળી વાયુસુતે એકલા;
 શંભુએ રતિનો પતિ પત્નકમાં બાળ્યો; તથાપિ અરે !
 લોકોનું દુઃખ કોઈએ નવ હર્યું દારિદ્ર્ય બાળી જગે ! !

x

x

x

x

વસો યમતણા, ધરેણું શબના માથાનું ને ભરમનું,
 રાખે આખલું એક કે હળવિષે જે ના કશા કામનું;
 સંપત્તિ સહુ જોઈ શંકરતણી ગંગા ગયાં સાગરે !
 રે, રે, નિર્ધનને પ્રિયા પણુ તજે ! છે કષ્ટ એવું ખરે : !

x

o

x

x

ભાંખા તીક્ષ્ણ નખો તથા વદનમાં ઢાઢો હોંસે ભાલ ને
 આયુધો અતિશે પ્રયંડ ધરતા અત્યંત વિકાળ જે,
 હે લોભી ! ચમદન એ અરર, ના ખેંચે તને ત્યાં સુખી.
 દેજે દાન રૂડે દિને હિત થવા રે, ભાઈ ! તું ત્યાં સુખી.

x

x

x

x

જાણ્યું કેમ ન હોય છે પરત્નીને લેવાથી એ રાવણે ?
 જાણ્યું કેમ ન હેમતો મૃગ કદી ના હોય એ રાવણે ?
 જાણ્યું કેમ ન છુતથી અહિત સૌ છે એમ યુધિષ્ઠિરે ?
 જેનું દુઃખથી મૂઠ છે મન અરે, સદ્બુદ્ધિ તેની ટળે ! !

x

x

x

x

દેવોના મુકુટે વસે, અખિલને જે પ્રાણથી પ્રિય છે;
 એવા કૃષ્ણ પ્રભુ અનુગ્રહ કરી જે શબ્દમાં બોધ દે,
 " માયાના સહુ કલેશનું મૂળ અહિં કામાદિ ત્રણે અહો !
 " ઇચ્છા જે પુરુષાર્થની પરમ તો ઉદ્યોગથી તે તળે ! !

x

x

x

x

કાઠે પાચન અન્નનું નથી થતું રે ! પુત્ર, હાવાં મને,
 શક્તિ ક્ષીણ બની જરાથી, ગુણ ના દેખાય કેં ઔષધે;
 આહું તો ગરણે નથી બળ કશું, નેત્રે ન જોવાય, રે !
 સંસારી ધનલોભમાં લોન થઈ હા ! હાય ખૂરી મરે ! !

x

x

x

x

ચિત્તે કલેશ અનેક હોય તદપિ સાહિત્યથી તે સમે,
 બીજા પાસથી સાંભળ્યું યદિ જરા ઇચ્છા ફરી થાય છે;
 જ્ઞાની, મૂર્ખ બધાયને વશ કરે એ એક શક્તિ અહા !
 મારે સંચય સર્વ કાષ્ટ કરજો સાહિત્યનો સર્વદા.

+

+

+

કામે વ્યાકુળ ને થયો સુજન તો કર્તવ્ય તે બૂલશે,
વારે સ્નેહ ધરી સદા સ્વજન તો ચિત્તે ન તે ધારશે;
નિષ્કામી દિશ્વ વિક્રિયા નવ ધરે કામાદિ પીડે છતાં,
જાણ્યું મૂળ અનર્થનું મદન છે રે ! ભાષ, નક્કી સદા.

+

+

+

+

છે નિવારણ અગ્નિનું જળવડે, છત્રીવડે તાપનું,
દંડે મર્દબ-ગાયનું, વળી ઝાંણા અંકુશથી હસ્તીનું;
વ્યાધિ ઔષધથી ટળે, વિષ વળી મંત્રાવડે હુતરે,
શાસ્ત્રોમાં સફુના ઉપાય; પણ ના મૂર્ખોતણા કેં જડે !

+

+

+

સેવા ના ગુરુતી કરી વિધિવડે, દેવો નપૂજ્યા કદી,
સંબંધી જન્મી વળી નહિ અરે, સ્નેહે કરી ચાકરી;
તાઈ ધ્યાન ધર્યું સરસ્વતી ! સદા મેં માત્ર સર્વે ત્યજી,
તેથી ત્યાગ કરે સપત્ની તવ જે લક્ષ્મીજીં ઇર્ષ્યા ધરી !

+

+

+

+

ખાવા દે કહી ખાળકો ટળવળે, ને બૂખથી દુઃખળી,
પૂર્ણ વસ્ત્ર વિના સતી શરમથી વાળી શકે ના ફળી;
આહા, દુઃખ ભરેલ આ જીવનમાં દારિદ્ર્યનો વાસ છે !
કિન્તુ થાય વિરાગના જગતથી આશ્વર્યની વાત છે ! !

+

+

+

+

અભિનન્દન.

વિષ્ણુ, વાસવ ને ।વરંચી સુર સૌ કલ્યાણુ કાઢી કરો,
દેવી શારદ શાન્તિદા હૃદયમાં માનાબ્ધિ ભાવે ભરો;
વાધો રિક્કિ અનેક સિક્કિ યશ ને સંપત્તિ આ વર્ષમાં,
ચાહું આપ મુખારકી નવદિને બહાલો અતિ હર્ષમાં.

આયુઃ વત્સર સો વિપત્તિ હણીને ગાળો પ્રશાંતિવિષે,
જામો પુત્ર, સુપૌત્ર ને નવનિધિ, ભક્તિ જમાવીશરે.
મિત્રોના સહવાસમાં સુખદ કેં શાન્તિ અનેરી લહો;
સેવાધર્મ ધરી સદા ધૌર થઈ દેશોન્નતિને થહો.

પ્રાતઃસ્તવન.

હવે ના છોડશો સ્વામી ! તમારો દાસ ધારીને;
ન રજજી કાપશો બહાલા ! જાડે ફૂલે ઉતારીને.

સિતમ કીધો વિકારોએ, અને માઠા વિચારોએ;
ભગાવ્યો હા ! હનરોએ, ભમ્મો મઝહળ તિસારીને.

વિપવના ઘેનમાં ભૂલ્યો, વૃથા સહુ વાદમાં ફૂલ્યો;
હવે એ બેઠ સહુ ખુલ્યો; અલખ જ્યોતિ વિચારીને.

વિષમ વ્યાધી જહાંના જે, જિગરને કેં ઝખમ દે છે;
હકીમ હુશિયાર પ્યારા, તે હણે કાતિલ બિમારીને.
અધમ થઇ મેં ગુન્હા કીધા, વિપથ ખસ હા, બધા લીધા;
ખતાવો રાહ કંઇ સીધા; અરજ મારી સ્વીકારીને.

શારદા સ્તવન.

જય દેવી, ભારતતારિણી, જયદેવી પુસ્તકધારિણી !
વંદન કરું, ચરણે ધરું મુજ શિર્ષ, જગસંચારિણી !
તુજ મહેર અમપર સ્થાપજે, નવી આશ અમને આપજે !
કરુણા કરી, દુઃખ સૌ હરી, ખસ મેલ મનનો કાપજે !
ત્રિમ માત અધસંહારિણી, વાગીશ્વરી, ભવતારિણી !
જય શારદે, સુખકારિણી, નિજ ભક્તજનપરિતોષિણી !
મંબુલ વીણાસૂર સાંધજે, રસરસ અહીં રેલાવજે;
કસ્થાશિની, ઉદ્ધારિણી સર્વત્ર જય ઉચરાવજે !

પ્રભો ! હું બાળ તારો છું.

પ્રભો ! જેવો મણે તેવો, તથાપિ બાળ તારો છું;
તને તો લાખ હું જેવા; પરંતુ એક મારો વૃ.
નથી શક્તિ નીરખવાની,

નથી શક્તિ પરખવાની,
 નથી મતિ ધ્યાન ધરવાની,
 તથાપિ આજ તારો છું.

નથી જપ જપ મેં કીધા,
 નથી કંઈ દાન પણ દીધા,
 અધમ રસ્તા સદા લીધા,
 તથાપિ આજ તારો છું.

નથી મેં ગ્રંથ કો જોયો,
 નથી મનમેલ મેં ઘોયો,
 જૂઠી જહાંમાં અરે, મોહ્યો;
 તથાપિ આજ તારો છું.

કરી ના સંતની ચારી,
 પરસ્તી ના કરી તારી,
 ઉરે સંતાપ છે ભારી,
 તથાપિ આજ તારો છું.

ત્રિદાત્મા ઇશ્વરો આશ્રય,
 ગુન્હા કર માફ સૌ મારા,
 ભૂલ્યો ઉપકાર હું તારા,
 તથાપિ આજ તારો છું.

દયા કર દુઃખ સૌ કાપી,
 અભય દે શાંતિ પદ આપી,
 પ્રભો, હું છું પૂરો પાપી,
 તથાપિ આજ તારો છું.

કૃપા કર હું મુંઝાઉં છું,
સદા હિજો રિખાઉં છું;
પિતા, તુજ ખ્યાન ચાહું છું.

પ્રભે ! હું બાળ તારા છું.

ખીલતી કળીને.

અયિ, ઓ કલિકે ! ખીલતી તું રખે !
તુજ સૌરભ કાષ નહિ પરખે !
મધુપો ચુમશે, દિલકું દમશે !
તુજ દેહ કળી સખી, બ્રષ્ટ થશે !

મુઘી સૌરભ કાષ તને તજશે !
કચરા મહી આર્ધાન દેહ થશે !
વધુ અંતરમાં વસમા પડશે !
સુરખી તવ એમ વિનષ્ટ થશે !

ખીલવું ન અરે, જગ પ્રેમ પરે !
કયમ અંધ કને અરીસો તું ધરે !
સ્વર કાકિલનો, અતિ હોય તોણો;
વદ કિમત કાષ કરે બધીરો !

કરવા શક્તા શક્તી સમીપે,
અથવા ખોલવું જઈ ઇશ પદે;
તુજ દિમત ત્યાં વધશે બખણી,
શોખ લે પ્રિય, ઓ દક્ષિણ ખોલતી !!

અમે !

સ્વદેશીની સદા સેવા અમે સહુ માગનારાઓ,
ગરિબોની દુવા હરદમ અમે સહુ માગનારાઓ.

ખસકના ખેલની બાજી, દીવાનાને કરે રાજી;
છાત્રી એ ચક્રી મરજી અમે મગરૂર ચનારાઓ.

અલખની ધુન જગાવીને, લગન પ્રભુમાં લગાવીને;
વિષયથી દિલ ડગાવીને, જહામાં મહાલનારાઓ.

અગમની આશ ધારીને, અલખ મસ્તી વધારીને;
ફિકર છોડી ફકીરીને, સદા સહુ બહેરનારાઓ.

મસીહ કે મંદીરે દોડી, કિતાબો ધર્મની તોડી;
હખલના એ હવે છોડી ખુદાને ખોળનારાઓ.

ૐ કાર હું રટનાર છું.

માલેક હું મિસ્કીન તારી અંદગી કરનાર છું.
કરવા કદમખોસી પ્રભો ! તુજ પાયમાં પડનાર છું.

માફિલ છું, જાહિલ છું. ગુમદિલ ને લાચાર છું.
હેવાન છું, નાદાન છું, બેઇમાન ગુન્હેગાર છું.

નાપાક, નાફરમાન પણ તુજ મહેરનો હકદાર છું.
આફ્રિન થા હરદમ હાર ! તુજ વસ્લનો આદનાર છું.

જૂઠી જહાંની સહુ બચાવી દાસ હું બેઝાર છું.
કરવા અગમ જાંખી સદા બેસત્ર ઇન્તેઝાર છું.

ઇન્સાફ ના માગી શકું; કિન્તુ અરજ કરનાર છું.
ખૂરાઈમાં ખૂડેલ, પણ તુજ મહેરપર જીવનાર છું.

પ્રભુ શું કહું વધુ આજ? અવળા પંથમાં પળનાર છું,
અફસોસ ! અંતરમાં સદા પરતાઈને બળનાર છું.

બેગિન્તી ગલતી માફ કર, પ્રભુ, છેક હું ગમખવાર છું.
સંસારથી હાર્યો હવે મળવા તને તૈયાર છું.

તુજ રોષ ને પરમેશ, તો દિલગીર પારાવાર છું.
હુંડો બલો પણ નાથ, હું અતિદીન તાબેદાર છું.

તારી કૃપા ને પ્રેમપર છતબાર હું ધરનાર છું.
ઇકબાલના સૌ અવનવા પછી બેલ બસ જોનાર છું.

આ ખલ્લના સૌ! ખેલમાં ભટકેલ ચંદ્ર ભમનાર છું.
 રસખમ્મ બની રતીરંગમાં રખડેલ ચંદ્ર રમનાર છું.
 ભટક્યો ભવે, પણ હરિ હવે તુજ આશરે કરનાર છું.
 તુજ હિજ્જતા મર્જે પ્રભુ, મુજ જિંદગી હણનાર છું.
 સહુ ખેતમાં ગુણ્ય રોજ તારા હું હવે ગાનાર છું.
 તજ સહુ ખિલાશી ખલ્લની ઝંઝાર હું રટનાર છું.

પતંગને.

ભોળા પ્રેમી જીવન સમ્રાટ આમ જ્ઞાને ગુમાવે ?
 રે, નાચંતી દ્રોપદ્યુતિ તને હિય તાપે તપાવે !
 મોઘું તારું જીવન અધુના મોહથી નષ્ટ થાશે !
 આ સંસારે પ્રણય મુખકું શું પછી ભોગવાશે ?

આશા લાંબી સહુ જગતને હોય છે જીવવાની,
 કિન્તુ ઇચ્છા ક્યમ દષ્ટ તને દેહને હોમવાની ?
 જ્યોત્સ્ના એની બહિર્વિભવે માનજે તું મઢેલી;
 હંયામાં તો તમસ-સરિતા કાળજે છે ભરેલી !

બદુગારાં ચપળ નયને રે ! બલા શું ફસાવું ?
 લ્હાવો લેવા પ્રિય, રસિક, શું વાસ ત્યાં જ રહેવું ?
 તું ચાહે છે પ્રણયો દિલને, ચ્હાય ના તેટલું એ;
 કિન્તુ બાઈ, તુજ જિગરને ખાળવાને ચહે એ !

હું તો તારા મૃદુ હૃદયને ચેતવું છું હજીએ;
 અદાળુ થૈ હિતવચનમાં ઉડ તું ક્યાંક ખીજે.
 તારા જેવો ભ્રમર પણ છે મૂર્ખતાનો ખજનો !
 ક્યાંથી શિખ્યા ઉભય જય આ પાઠ આધિનતાનો ?

મેઢાન્ધોનાં સુખદ સમયોં દીર્ઘ શું હોય ભાષ ?
 તૃપ્તિ તેમાં સતત ઉરને શું મળે લશ કાંઈ ?
 શોષે છે શું મૃગજળ વિષે મેઘનું શીત વારી ?
 ને ઇચ્છે તું દહન કરતી મોતની શું પથારી ?

ખેંચી લેવા તુજ હૃદયને નૃત્ય કેવું કરે છે ?
 પીવા તારું હૃદયઝરણું ખેલ કેવા રચે છે ?
 સ્વાર્થી વૃત્તિ કઠિન દિલની શું તને ના જણાયે ?
 રે, રે, બોળા, તુજ હૃદય એ તેજમાં શું તણાયે ?

ઠીપે છે જે મણિમય શીખા ધુન્ન છે અંત તેનો !
 આ સંસારે સુખસમયનો અંત દુઃખે ભરેલો ! !
 એ અંગારો તુજ જિગરને ખાદમાં દાખશે ને
 ત્યાગી તારું સ્મરણ મધુરું હર્ષમાં મહાક્ષશે એ !

તારી પ્રીતિ તુજ હૃદયને માર્ગ આવો બતાવે ?
 કે શું પેસો પ્રણય પથ કેં આજ આવું નસાવે ?
 નાચી નિત્યે પરવશપણે શું ગમે આ અવસ્થા ?
 કે શું શીખ્યું હૃદય પ્રણયે દાઝવા જન્મથી હા ! ?

પશ્ચાત્તાપ.

ઓ ઇશ, આવી અવતીર્મા તપ તીવ્ર કંઈ કીધું નહિ !
 દુઃખ જામ એવું દીનને કહી દાન પણ દીધું નહિ !
 માદ્રિલ હું ઓ ગુણનિધિ, તુજ ગુણ કહી સમજ્યો નહિ !
 પરિતાપ અંતરનો પિતા, લવનેશ પણ વિરમ્યો નાહ !
 કહોળી વળ્યો દુનિયા બધી; પણ સાર મેં દોડો નહિ !
 ખાધું, પીધું ખાતે છતાં એ સ્વાદ કંઈ મીડો નહિ !
 આલમ તણી અજ્ઞાનતા અદ્વિસોસ, કંઈ રહેવાય નહિ !
 અન્તર્દશા એવી બની કે ડાઘને કહેવાય નહિ !
 તારી કૃપા ને પ્રેમનો હિપયોગ કંઈ કીધો નહિ !
 ઓ નાથ ! આ અવતારનો સ્થાવો કહી લીધો નહિ !
 ઇન્સાફ શું માયું અરે, હઠ એક પણ મારો નહિ !
 કિન્તુ નમી વિનતી કરે વિભુ, કાંઈ કંઈ ધારો નહિ !
 હું મૂર્ખ છું પણ નાથ ! તુજ રહેમત વિના રહેવાય નહિ !
 ઇતખાર ખુદ તુજપર પિતા, દુઃખ લેશ આ રહેવાય નહિ !
 પ્રભુ, માફ કર; પ્રભુ માફ કર; દરકાર શું જરીએ નહિ ?
 હું રનેહીણો તોય તારો, રાપ કેં ધરશો નહિ !
 મહી ખાલ બન્દાની વિભુ, પળવાર પણ મુકશો નહિ !
 વાઢી વરત ભવકૃપમાં અધવચ કહી મુકશો નહિ !
 આ લોકના પ્રભુ ! મોહમાં કહી હોશથી રાયું નહિ !
 તારી કૃપાવિશ્વ વિશ્વમાં વિભુ ! અન્ય કેં માયું નહિ !

ગુજરાતીઓ.

ગુજરાતીઓ, ગુજરાતીઓ, ખસ વીર અમે ગુજરાતીઓ !
અમ માત એ ગુજરાત ! એના પુત્ર સૌ ગુજરાતીઓ !
ધ્રાવણ, વણિક, રજપૂત, શુદ્રો સર્વ ખસ ગુજરાતીઓ !
નહિ નીચ કે નહિ ઉચ્ચ કેા સરખા અમે ગુજરાતીઓ !

ગુજરાતમાં જન્મ્યા, વદ્યા ' ગુજરાતી ' તે ગુજરાતીઓ !
બાણે મુસલમાન, પારસી એ પણ નફા ગુજરાતીઓ !
નિજ કર્મ-ધર્મે પૂર્ણ રહીએ વીર સૌ ગુજરાતીઓ !
દૂધ માતનું દીપારીએ ધરી દાઝ દિલ ગુજરાતીઓ !

સજી પ્રેમ, તજીને વહેમ, બહુ ઉન્નત બની ગુજરાતીઓ !
ઉચ્ચારીએ યશ માતનો સર્વત્ર સૌ ગુજરાતીઓ !
જડવાદ, મિથ્યાગર્વ, ઇર્ષ્યા સર્વ તજી ગુજરાતીઓ !
નવજીવન સંપાદન કરી સુખ માણીએ ગુજરાતીઓ !

વળી કલેશ ફૂડા ટાળી લઈ રસ લદાવ સૌ ગુજરાતીઓ !
માતા તણા મંજુલ રવે ગીત ગાઈએ ગુજરાતીઓ !
ખજ ઐક્યનો લઈ ધુમીએ સર્વત્ર સૌ ગુજરાતીઓ !
જય જય સદા પ્રસરાવીએ જગમાં અમે ગુજરાતીઓ !

ઠાઠીઆવાડ,

પ્રિય, દિવ્યભૂમિ ! ઠાઠીઆવાડ ! તને વંદન ઠાટી કરું;
જય, હર્મ્ભૂમિ ! તુજ તનુજે દુઃખ તુંથી મૈા કરતા પરું.

શો મહિમા શ્રેષ્ઠ અહો ! માતા, જગમાં ખસ તું અતિ વિખ્યાતા,
સહુ લોક સદા તુજ ગુણ ગાતા.— પ્રિય.

અતિ રમ્ય, મનોહર તે વરદા, રસકસથી પણ બરપૂર સદા;
વળી સ્વર્ગસદન જેવી સુખદા.— પ્રિય.

શી ઝાડી વિશાળ રહી જામી, નહિ ફળ-ફૂલની પણ જ્યાં ખામી;
જગમાં તું સ્થાન ઉચું પામી.— પ્રિય.

કંકરમય રમ્ય રૂડી ધરણી, વહેતી કંઈ મિષ્ટ જળે ઝરણી;
સુરખી તુજ સુંદર મનહરણી.— પ્રિય.

હસરવ કરતાં વિહંગો વિચરે, પશુઓ પણ રોજ પ્રમોદ ધરે;
નદીઓ મનરંજન ખૂબ કરે.— પ્રિય.

અતિ પુનિત ગિરિ ગિરનાર અને, શેત્રુંજય, ખરડો સર્વ તને;
કમનીય કરી કમનીય બને.— પ્રિય.

તુજ રક્ષણ સાગર રોજ કરે, ત્રણ દિશ ઉમંગ ધરી વિચરે;
ધ્રુવવાટ સુણી અરિ બહીક ધરે.— પ્રિય.

અખળા પણ જ્યાં બગવાન દીસે, નીતિથી નવ જે તલબાર ખસે;
ફળદ્રુપતા વળી જ્યાં ખૂબ હસે.— પ્રિય.

નરસિંહ અને દક્ષપત વળી, કવિ સુર તણી પણ માત ભણી;
ખરી સાક્ષરતા રહી જ્યાં સધળી.— પ્રિય.

ખડુ બહાદુર જ્યાં નરવીર થયા, ઇતિહાસ વિષે સહુ દીપી રહ્યા;
હજુએ મથ્ય ચારણુ ગાઇ રહ્યા — પ્રિય.

અતિ ખેતર-વાડી કડોળ તણ્યા, વળી શેરડીસ્વાદ વિષે ન મથ્યા;
વખણાય ભણા ઘઉં ભાક્ષતણ્યા.— પ્રિય.

નીપજે અહીં અથ ખડુ ખળીઆ, જન નિધન તોય દયાથી ભર્યા;
વળી કૃષ્ણ પ્રભુ અહીં સ્થિર ઠર્યા.— પ્રિય.

અતિ પુનિત સ્થાન પ્રભાસ ભયું, જહોં યાદવ જોર પડયું નખળું;
પણ તીર્થ મનાય જગે વિરહું.— પ્રિય.

ખડુ દીન તું ભૂમિ ગણ્યાય અરે, પણ પુત્ર નહિ ગુણ કા વિસરે!
સમયે સહુ સ્થિત સદાય ફરે.— પ્રિય.

પ્રિય, દિવ્ય, પૂરાણુભૂમિ ! પ્રણમું, ચરણે પડી ઢેલી, સદાય નમું;
ખરી પ્રેમ ખની મદમરત ધ્રુમું.— પ્રિય.

પ્રભુને પ્રશ્ન.

પ્રભો ! અન્યાય આ કેવો ? સતાવે સાચને શાને ?

જૂઠો જમમાં સદા ફાવે; રીતી એવી કરી શાને ?

કૃપણને દ્રવ્ય દે કોડે, પીડા પામે ઉદારાત્મા !

ગુણીજન ગુપ્ત રાખીને, અધમને માન દે શાને ?

રીખાવે સાધુઓ શાણા, અસાધુ મોજ બહુ માણે !
ભીરુને ભવ્યતા આપી, શરારને દુઃખ દે શાને ?

મળે ના દુકડો ખાવા, ઘણાં ત્યાં બાળકો આપી;
ધનીને ઘેર ક્યમ રાખે જરા મારી તણી ખામી ?

દીધું જો રનેહનું હૈયું, કયો શું વહેમ રનેહીમાં ?
વિરહ તેં જો સૃજ્યો બહાલા ! રચી પ્રીતિ પછી શાને ?

વૃથા દહ ફૂલ આવળને, ખરી શોભા સદા દીધી !
રચું ના પુષ્પ સહકારે ! પ્રમો, એ બૂલ ક્યમ કીધી ?

સતીને દુઃખ આપીને, સુખે શું શંખણી રાખે ?
અણુધને અમણી કરીને, જગે જગનાથ ! શું સ્થાપે ?

બૂલો ભગવાન, શું કહેવી ? શ્રવણ કર આટલું કાને !
પીડા દહ પુણ્યશાળીને, પતિતને લાલ દે શાને ?

પંચ-શલ્ય.

સદા ભરતખંડ આ સદનશો ગણું હું મને,
સદા સ્વબન-જન્મભૂ મમ હૃદે અતિશે ગમે;
છતાં સદન-ઐક્ય તો જવ નહિ કદી ભાસવું !
કુટુંબ-કલિ-દુઃખ એ મમ દિલે ખુંચે શલ્યશું !—૧

ફળો મધુર, મિષ્ટ ને સુરપ પ્રાપ્ત થાં થાય છે,
પરંતુ જન માંસ લે સુરુચિ પ્રેમથી ખાય છે !
નિવૃત્તવય ના અરે ! અદ્ય લોક કો માનવું,
અસંખ્ય પશુધાત એ મમ દિલે ખુંચે શલ્યશું !—૨

ઉદાત્ત બહુ ધર્મ છે જગવિષે સદા હિન્દનો,
વિમુગ્ધ થઇને ગ્રહે સુરોતથી ।વદેશો જનો;
સ્વધર્મરતિવર્ધને પણ ન કો અહીં રાયવું,
સ્વધર્મલય દુઃખ એ મમ દિલે ખુંચે શલ્યશું !—૩

સુવર્ણભૂમિ હિન્દ છે; ' કથન અન્યરાષ્ટ્રો કથે,
સદૈવ વિપુલા જહીં સકળ શાસ્ત્રવિદ્યા વસે;
છતાં ઉદરપોષણે દુઃખ જનોતણું છે વસ્યું !
સ્વકીય જનદૈન્ય એ મમ દિલે ખુંચે શલ્યશું !—૩

નિરાશ્રિત શિશુ-સ્ત્રીઓ-પુરુષ છે સહસ્રાવધિ,
અનાથ વળી અન્ન કે વસન ન્યાં મળે ના કદી;
સદાશ્રય વિના કહો દુઃખ શું દૂર થાયે કશું ?
અનાથજન-દુઃખ એ મમ દિલે ખુંચે શલ્યશું !—૪

વર્ષાની વાદળીને.

અમિ, વાદળી, જળધોધ તારો ધરણીતલમાં રેલજે,
નલગંગ, તું અમ જીવનમાં અમિમય વિમળ જળ ઢાંગજે;
તુજ મૃદુલ, સુખદા, શીત લહરી રસભરી પ્રસરાવજે,
રસખસ કરી નવી આશ અંતરમાં પછી અંકાવજે.

સંતમ વસુધા ઠારજે, ખળ ગ્રિખનું અટકાવજે.
 નદી, નિર્જરો છત્રકાવજે, સર, સિન્ધુ પણ ઉછળાવજે;
 કોકિલકુળન સમ મધુરરવથી વિશ્વ આ હરખાવજે,
 ધનતિમિરપટમાં ધવલ નવસી દામિની ચળકાવજે.

જગમંડપે દ્રવિ અબ્રથી નરનાર સહુ હરખાવજે,
 અતિગગ્ગિન આ જગપંકને તુજ ંહેનમાં ધસડાવજે;
 પય મિષ્ટ અહીં ટપકાવજે, ઝખમી હૃદય આશ્વાસજે,
 રનેકાકુરે અમી સીંચજે, જય જય પછી ઉચરાવજે.
 મૃદુ સમિરતુરગારૂઠ થઇ રસદા ત્વરિત અહીં આવજે,
 અમ શુબ્ધ-રસહીન કવનમાં ફરી હેલી અમી વરસાવજે;
 વળી દન્દ્રધનુ સમ જીવિત કંઈ અયિ વાદળી રંગાવજે,
 પળવાર દવિવર વિરલ વિદનો મુદિત થઇ મલકાવજે.

દેશ પ્રેમ.

જે રવગં છે સંસારનું, કીડાનિકેતન પ્રશનું,
 પ્રિયધામ પ્રકૃતિનું, વળી અવતાર રથળ પરમેશનું,
 જે સબ્યતા, શુભ જ્ઞાન, વિદ્યા, શાંતિસુખનું ધામ છે,
 તે દેશ મારો હિન્દ; મારું એજ ઠરવા ઠામ છે.

દાતાર જે સહુ સિદ્ધિનો, વળી રિદ્ધિનો ભંડાર જે,
 શિર શાન્તિપ્રિય, અનુપમ, વળી અતિ માનધનવિરતાર છે,
 પ્રખ્યાત અવનીતલવિષે, આદર્શ આદરણીય જે,
 તે દેશ મારો હિન્દ; એનું નામ શુભ રમરણીય છે.

ન્યાં પુષ્પદલદા, આત્મવિદ્યાના સદા ઉત્કર્ષ છે,
જીવાસુ ન્યાં ટોળે મળે એ દેશ ભારતવર્ષ છે,
અધ્યાત્મના આદેશથી જેને જગત્પુરુષદ મળ્યું,
તે દેશ મારો હિન્દ; એને નિત્ય હું વંદન કરે.

કરમાઈ જતા કુસુમને.

સુરખી હમણાં પ્રસરી રહી છે,
તુજ પાંખડીએ હજી તો વિકસે,
તવ રિનમ્બ પરાગ હજી ઉરના,
અલિ અંતરને રીઝવે ન જરા.

દૂર પ્રાર્થાવિષે રવિચેય હજી,
નજ બાળપણું નવ લેશ તનયું,
અહ, શૈશવમાં મરવુંજ મમ્યું !
દૂલ ! શું જગમાં વિષપાન કર્યું ?

ન વિકાર કરો ઉપજ્યો હૃદયે,
હજી બાલીશતા વદને ઝળકે,
અતિ સુંદર આ તુજ અંતર જે,
અહ, કાળમુખે પ્રિય કાં પટકે ?

કુમળું તનકું કરમાઈ જશે !
દીન ભુંગ વિભાસણમાં પડશે !

તુજ કંટકમાં શયનો કરશે !
પ્રણી વિરહે વપુને તજશે !

અભિનું ઝરણું તવ સ્થર થશે,
દૌન વલ્લરી હાય વિરૂપ થશે,
શિથિલાં નિજ ગાત્ર કરી રડશે,
સહકારથી એ અલગી ખનશે !

અનિલો સુરભી વિણ આથડશે,
વીચિત્રો દુગંધ તણી વહશે,
મૃદુતા જવ માલિક સંહરશે,
રસીલાં હૃદયો પછી ક્યાં ઠરશે ?

મધુરી નમતી તુજ પાંખલડી,
નવ જોષ શ્રદ્ધે અમ આંખલડી,
અહ, કાળ અતિ ફૂર શું ખનશે ?
જન્મમાં તુજ જન્મ શું વ્યર્થ જશે ?

વસતું ન અમ્યું તુજને અહીં શું ?
જપ સ્વર્ગ વિષે ફૂલ શું તું વસ્યું ?
વસજે પ્રિય, વિશ્વપતિ સદને,
રમરશું તુજ ગુણ સદાય અમે.

ફૂલડાં કરમાય મદિ કુમળાં,
પણ વાસ ભરે જનના ઉરમાં,
અહીં નષ્ટ થયું તુજ રૂપ છતાં,
રમૃતિ વાસ કરે અમ અંતરમાં.

બાળકોને વંદીએ !

કાલું-થેલું ખેલનારાં,
ખેલ રૂઢા ખેલનારાં,
ગૃહને શોભાવનારાં,
બાળકોને વંદીએ !

મુનિસમ મ્હાલનારાં,
દુઃખને ભૂલાવનારાં,
હસીને હસાવનારાં,
બાળકોને વંદીએ !

કપટ ન જાણનારાં,
મીઠી મોજ માણનારાં,
ઉમળકા આણનારાં,
બાળકોને વંદીએ !

પ્રીતિ રસે રાચનારાં,
પ્રેમદાન યાચનારાં,
જ્ઞાન નવું સંચનારાં,
બાળકોને વંદીએ !

મેલું તન રાખનારાં,
મનમેલ કઠનનારાં,
નીતિપથે ચાલનારાં,
બાળકોને વંદીએ

કામ ક્રોધ બાળનારાં,
હઠયોગ પાળનારાં,
રાગદ્વેષ ટાળનારાં,
બાળકોને વંદીએ !

હૂકમ હિંસાનારાં,
બેદભાવ બૂલનારાં,
રમીને રીઝાવનારાં,
બાળકોને વંદીએ !

દેખે તેવું શીખનારાં,
આનંદમાં નાચનારાં,
પ્રેમને પીછાણનારાં,
બાળકોને વંદીએ !

પ્રાસ્તાવિક, દશાનુવાદ.

નિહા કરે સુજન સૌ અથવા વખાણે,
આપે યથેચ્છ ધન કે કદી જાય સર્વે,
આજે મળે મરણ કે બહુ યુગ વીતે,
ધીરા જતો ન પડે ન્યાયપથેથી થૂકે.

ચૈતન્યરૂપ મણિ છે બહુ તેજવાળા,
અગ્નિથી શરીર-અંધકૂપે પડેલો,
કાઠે બહાર બસ એજ કૃતાર્થિ બાણ,
તે ધસતી પરમભક્તિ કરી હું મનું.

* * * *

કાપે ચદ્દિ વિધિ અતિશય હંસશીરે,
નક્કી હણે કમળનું વન સર્વે તો એ;
કીર્તિ અરે, પયથો પાણી જુદું કર્યાની,
બ્રહ્મના ના હણી શકે ! કરે વાત કોની ?

* * * *

હે કાકિલા, અધિર લોકની ભૂમિમાં આ,
શું છે પ્રયોજન મોઢા તવ ગાનનું હા ! ?
જે છે અભાગો નહિ કિંમત બાણનારા,
રંગે જુદો ન જરો કાગજ માનનારા.

* * * *

રાખે ગુણે ખુશી પિતા, બસ એજ પુત્ર,
જે સંગી છે સુખદુઃખે, બસ એજ મિત્ર;
સ્વામીતણું હિત ચહે, બસ એજ પત્ની,
પામે ત્રણેય જગમાં જન પુણ્યશાળી

* * * *

સકળ જન નમે છે બીજના ચંદ્રમાને,
પુનમનણી કળાને કાષ્ઠ લોદા ન માને,

અતિપારચય થાતાં માન કો'નું ન જાયે,
નવિન નવિન આહુનું લોકની પ્રકૃતિ એ.

* * * *

પુનિત કરતી ગંગાપેટે સતી જગતે સદા,
નમન કરવું તેને, નિંદા નહિ કરવી કદા;
કુળદોષક ને પૃથ્વીપાજો, ગુણી ગરવા અહા,
સર્તી પ્રસવતી પુત્રો એવા અનેક અહીં સદા.

* * *

મૃત્યુ પાસે જીવ સકળને આજ કે કાલ જવું,
જન્મ્યું એનું મરણવિણુ રે હોય ના કાંઈ થાવું;
કિન્તુ લોભી ધનતણી પ્રીતિ સર્વથા ત્યાગીને હા!
શ્રેષ્ઠ સ્થાને જઈ વિક્ષસવા મત્ન કેં આદરે ના!

* * * *

થયા ન રાજી બહુ રતન પામી, ડર્યા ન દેવો વિષ આબ્યું તેથી;
વિરામ પામ્યા ન સુખા વિના તે, ન નિશ્ચયે સતપુરુષો કરે છે.

* * * *

નહરાને માચી જરાક ધન સંપ્રાદન કર્યું,
હુંટાવાની બહીકે અવતીતલ ખાડો કરીં ધર્યું;
પરંતુ પેશી ત્યાં ધન લઈ ગયો હંદર હંદે,
ફરે જ્યાં બાવિ ત્યાં અરર, સહુ સંચ્યું પશુ દળે.

બોધપાઠ.

સરસ માનવજન્મ આ જગે મળ્યો,
તદપિ અંતર મેલ નહિ ટળ્યો;
ન કદિ ધર્મરૂપિ ધનને રળ્યો,
ત્રિવિધ તાપમહી અમથો બળ્યો.

થઈ અમાર અધર્મ વિષે પળ્યો,
નહિ કદી નીતિપંથ જરા વળ્યો;
મદત લોટ દગેલ જગે દળ્યો,
અરર, અમૃતકુંભ વૃથા ઢળ્યો.

વિષ પીંધું રસ ત્યાગી રૂડો ગળ્યો,
વિષયના પરિતાપ વિષે જળ્યો;
સમય જાય વૃથા નવ તેં કળ્યો,
કયમ ધરે શીખ તું શીંગનો સળ્યો !

અરર, લપટ, પાપ વિષે હળ્યો,
થઈ ચતુર સદા વિષયે અળ્યો;
નહિ કદી મુનિવંદ મહી બળ્યો,
પ્રભુ બજી કર જન્મ જગે ફળ્યો.

x

x

x

પ્રજ્વલપાલ પ્રભુપદને વરો,
મનતણી સહુ મેલ તમે હરો

સુજનમાં વસી સદ્ગુણ સૌ ધરો,
નર, ક્ષાપી ગમાર નહિ દરો.

હૃદયથી પરશ્રેય ક્યાં કરો,
જગતમાં નીતિનાં પગલાં બરો;
મનતણા પરિતાપ અધા દરો,
વિપદ સાગરને સહસા તરો.

દુઃખદ દુર્ગુણને કીને પરો,
શમદ માદિક સેવન આદરો;
પ્રભુકૃપા ગણી અમૃતનો ઝરો,
ભવદુઃખે નર, ના જરીએ ડરો.

અબુધ માર્ગ લહે કદી ના ખરો,
થઈ અબુધ ન દુર્ગતિમાં મરો;
પરમ પુણ્યતણું ધન સંચરો,
સદ્ગુણ જન્મ કરી જગમાં ફરો.

મન ભ્રમરને.

ઓ માનસભૂમ, પરિમલ લેવા ભજ તું પૂર્ણાનંદને,
સંસાર વિષે મેળવ તું એ દુર્લભ મધુ મકરંદને.

શી ખીલી રહી પ્રભુની વાડી, કુસુમિત અતિ આકતણી ઝાડી;
તનતાપ શુભાવી વિચરં દા'ડી —ઓ.

હવે એ વનમાં નવ હોય કદી, આંત્ર, સંયમ પાત્રન થાય મદિ;
બહુ સિદ્ધ ગયા બસ એમ વદી. —ઓ.

આત્ર મિષ્ટ પરાગ પ્રભુચરણે, સુખ સત્ય વસે વમુને શરણે;
નવ ભીતિ પછી કદીયે મરણે. —ઓ.

વિષયી કુસુમે કદી જોતું જશે, પરિકાસ અનિશય ત્યાંજ થશે
નવ વીંચીત સુખ તને મળશે. —ઓ.

અરવિન્દ વિષે મદિ તું કરશે, ગજ કાષ્ઠ તરી પૂલકું કરશે;
વિશ્વમેાત વિષે પ્રિય, તું મરશે. —ઓ.

ક્ષણભંડુર આ તનકું તારું, વિષયાદિકમાં નિત્ય રમનારું;
ક્ષોર ત્યાગી અહે નીર એ ખારું. —ઓ.

અહીં પંકજમાં બહુ સ્વાર્થ ભર્યો, કયમ અંધ થઈ અનુરાગ કર્યો ?
તજી શીત હતાશનમાં શું કર્યો ? —ઓ.

ફૂલડે ફૂલડે ફરતોજ ફર્યો, પશુ ઉત્તમ એક ન સર્યો !
મધુકર, તેં જન્મ ત્યાજ કર્યો. —ઓ.

પુણ્યભૂમિ.

જય જન્મભૂમિ પુણ્યભૂમિ, સકલ જગ ઓગસ્વિતી;
તું શૌર્યભૂમિ, કર્મભૂમિ, માત્ર, જન્મતેજસ્વિતી.

વિદ્યા, વિનય, વહુ, નમતા, તે દિવ્ય સંસ્કૃતિધારિણી;
 તું સ્નેહભૂમિ, પૃથ્વી પદમાં જોઈ છે દુઃખધારિણી.
 તું સમતાની જન્મદાતા માત, ભવભયતારિણી,
 તું પુણ્ય વૈભવશાલિની, સંઘવ સઘન સંહારિણી,
 તું વીરપ્રમુતા, નિર્મળા, વળી માત, અલસંહારિણી,
 તું રત્નવર્ષા, યુગિણી, નમું પતિતનન ઉદારિણી.

વિહાય.

હોમી હોવા જીવનની કંઈ ભાવ રૂપી,
 તે કામ્યદેવીકરથી રસમંત્ર પૂર્વા;
 દેવે ખનિ વિવિધ ઉદ્ભવી ભાવભીના,
 વીણા રચાઈ; સુર આ મળ્યાજ તેના.

તંત્રી બધું, સુર સુકોમળ છેક નીણા,
 આઘાની હું મળવવી નવ જાણું વીણા;
 તોયે કર્યું મથન આ નિજતુલિ કાળે,
 ફરે ન વાચક, સુરો; પણ માફ દેજે.

દરેક જાતના તાવનો કોરો રાત્રી

એકી અવાજે વામણાઓ

ડૉ. ભરત એન્ડ કું. છં

“તાવહરણ.”

(રજીસ્ટર)

દરેક જાતના તાવમાં જેવા કે રોજા, આંતરીઆ, ચોથીઆ, ટાઢીઆ, દિપ્તીઆ, મેલેરીઆ, ઇન્ફ્યુએન્ઝા, પ્લેગ વિગેરે તમામ તંદુરસ્ત બનાવે છે. શરીરને કળતર, માથાનો દુખાવો, અર્ધ ઉપર અર્ધી, ઊલટી, બરોળનું વધવું, ખંકરોગ, ઝાડાનો બંધકોશ વિગેરે દુઃખદાયક દર્દોનો નાશ કરી શરીરને શક્તિ આપે છે. કોમત શીશી એકનો રૂ. ૧-૦-૦ પેસ્ટેલ તથા વી. પી. ખર્ચ જુદું.

વડોદરાના એજન્ટ:—એસ. ભટ્ટ એન્ડ કો.

ઠે. મોદીખાના રોડ-સંતોકલેન

દરેક ગામ માટે એજન્ટો જોઈએ છીએ.

ખનાવનાર:—ડૉક્ટર ભગત એન્ડ કું.

અમદાવાદવાળા.

મુ. મીયાગામ—કમળજી

બી. બી. એન્ડ સી. આંધ. રેલ્વે.

નામદાર મુખ્યમંત્રી સરકારની અવરજે-ટ લેખોરેઠરીના કેમીકલ.

એનાલાઇઝર સાહેબે અમારી દવાઓની પરિક્ષા કરી સર્ટીફિકેટ આપ્યું છે કે તેમાં કોઇ ઝેરી પદાર્થ દવા કે રસાયન વિગેરે નુકસાનકારક ચીજ નથી શહેનશાહી અમ્બર પિલ્સ-સોનાના વર્કવાળા, અમ્બર અને પૌષ્ટિક કીમતી યુનાની દવાઓની બનાવેલ છે તેથી મજબૂતિ તથા રોગ તંતુઓની કમજોરી દુર થઇ શારીરિક બળમાં વધારા સાથે ધાતુ થઇ શકે છે. વૃદ્ધાવસ્થાના લોકોને નવી જુવાનીની પુરજેશ તથા આવે છે અને તે કારણથી તાકાત બોધ બેઠેલા નિરાશ જાણેલા આ શ્રીમારી દુર કરી તાકાત વધારવામાં આ દવા અકસીર અને અમૃત છે, ફક્ત ત્રણ દીવસ બાજે જોણી ખાધાથી જ ચાકસ ખાત્રા થાય છે અને વીસ દીવસ ખાધાથી લાંબી મુદત સુધી તાકાત કાયમ રહે છે. ધનામ રૂ. ૫૦૧ આ અમ્બર પિલ્સ માં ઝેરી પદાર્થ કે અશીષુ ગળે લાગે ધતુરો એવી કોઇ કશી વસ્તુ છે એમ સાબીત કરનારને રૂ. ૫૦૧ નું ધનામ આપીશું. કીમત જોણી ૭ ના રૂ. ૨. જોણી ૪૦ ના રૂ. ૧૦.

૨ શહેનશાહી તિલ્લા-મણીજ કીમતી દવાઓનો બનાવેલ છે તે ગંગા-કાથી વગર ધન્ય એક અઠવાડીયામાં હંદ્રીયની રંગો-નસોના કમતાકાત દુર થઇ તેમાં સખ્તાઇ અને પુરજેશ તાકાત પેદા થાય છે. કીમત શીશી ૧ ના રૂ. ૫. આ સિવાય બાળ દર્દોની દવાઓ માટે અમારું પ્રાઇસ લીસ્ટ વાંચો. લાંબી મુદતના હઠીલા અને બચકર દર્દોવાળા ધતુરો દર્દો જે અનેક દવાઓ વાપર્યા છતાં નિરાશ થએલ તેઓને સંપૂર્ણ આરામ થયો. દર્દોએ દર્દની હકીકત જુલાસાવાર લખવાથી નેક સલાહ તથા ઝડપથી લાગુ થાય તેવી જ્ઞા તથા વાપરવાની પુરી વિગત અહીંથી મલશે. મલવાનું ઠેકાણું-

હકીમ નુરમહમદ ખાં. એચ. ખાલવી એ-૩ કાજી અખાસી
હવાખાના, જોતપુર - કાઠિયાવાડ.

ગુમાવ્યું છે

ખોવાયું છે.

ને તમે તમારું પુરૂષત્વ ગમે તે કારણથી ગુમાવ્યું
હોય ને તમે તમારા ચહેરાનું નૂર ગમ્મે
તેવી કુટેવોથી ખોયું હોય તો જરૂર
વિના વિલંબે

વિગોરા વાપરો

વિગોરા ખાસ ચુંટી કાઢેલા ઔષધોની બનાવટ છે. તમારા શરીરમાં ધર કરી બેસેલ આળ, અજીર્ણ, માથાનો દુઃખાવો, કમરનો દુઃખાવો, હાંફ, ક્ષય, ઉધરસ, દમ, ધાતુ-આવ, સ્વપ્નામાં ધાતુનું જવું બિંધ ન આવવી. વિગેરે ધાતુ વિકારનાં તમામ દરદો દુર કરી દસ્તની કમજોશી દુર કરી, તમારા શરીરને તન્દુરસ્ત બનાવી ચહેરાની શોકાસને દુર કરી ચહેરાની લાલાશને વધારે છે એક ડબ્બી ખારાથીજ બહુ અસર માણુમ પડશે અને વિગોરા એજ તમારું અમૃત મધ પડશે. સ્ત્રીબાળાની ઋતુમાં ખાસ વાપરવા ભલામણ છે. ડબ્બીની કિંમત માત્ર રૂપીયો દોઢ પોસ્ટ ખર્ચ માફ. એન્ટો બેઝએ હીએ.

ઇન્ડિયન મેડિકલ-પ્રિયો

ભાવનગર (કાઠીયાવાડ.)

જાનારાઓ.

વાપરો ઇમ્પીરીયલ બ્રોધર્સ ઇમ્પુર્વીંગ પીલ્સ.

અતિશય જાણવાથી, અતિ લાવણ કરવાથી, મોટી જાણવાથી તેમજ શરીરના બીજા વિકારોને લીધે માથાસોનો કંઠ બેસી જાય છે અથવા પુષ્કળ જાવાથી ફાટી જાય છે; જાણવાની ઈચ્છા છતાં જાણતું નથી. આવી વખતે અમારી ઇમ્પીરીયલ બ્રોધર્સ ઇમ્પુર્વીંગ પીલ્સ લીધાથી એક જ દિવસમાં અવાજ ખુલે છે. વળી આ ગોળીનો રસ ચુસ્કા પછી જાવાનું અથવા જાણવાનું આજ રાખવા છતાં રાજ ખગડતો નથી કંઠ ફાયલ જેવો સુરસિક મધુર, અને કષ્ઠ પ્રિય યાય છે, તેમજ જાણનારને અને સાંભળનારને હર્ષ ઉત્પન્ન થાય છે. પરંતુ પાળવી પડતી નથી, પણ બીડી ન પીવામાં આવે તો જલદીથી બહુ ફાયદો માલમ પડે છે. લગન વખતે, જ્ઞાતના જમણ વખતે, ફાજાનાની ધુણીને લીધે, તેમજ રસ્તાની ધુળને લીધે માથાસોનો કંઠ બેસી જાય છે ત્યારે “ઇમ્પીરીયલ બ્રોધર્સ ઇમ્પુર્વીંગ પીલ્સ” નો રસ ચુસવાથી ધણેજ ફાયદો યાય છે.

કોમલ સો ગોળીની ડબ્બીના આના બાર પો. પે. બુદ્ધ પાંચ આના.

આહેવાળા ભગત શ્રધર્સ, કલ્યાણેવી, નં. ૧૬૩, મુંબઈ

સ્ત્રી વર્ગની ખાસ દવા.

સફેદ પ્રદર, લોહીવા, અનીયમીત રતુઆવ, પેકુ, કમ્મરનો દુઃખાવો, હીરડીરીયા, સુવારોમ, શુષ્ક જ્વર, હાથે પગે અને પેશાબમાં કળતર, જાતીમાં દાહ, ગર્ભ ન રહેવો, ગર્ભાશયનો સોજો, વીં તમામ દરદે મટાડી ગર્ભ ધારણ કરવા માટે આ એક અકસીર અને સ્વાદિષ્ટ દવા છે. ૧૮ હીવસની દવાના પેકેટ ૧ ની કોમલ રૂ. ૨-૮-૦ પો. ૦-૬-૦

હસ નામ પુરા પતા સાથે લખી મોકલનારને એક હજાર વર્ષનું હોદી ફેલેન્ડર અને બુક ખંભાત ઓદિસથી મફત મળશે. નડીઆદ માટે એજન્ટ બેપ્તએ છીએ.

હૃદય ઓદિસ—મેનેજર પ્રદરવિનાશક ઓદિસ.

ખંભાત (૧૭) ખેડા.

જીવન તત્વોનો વીકાસ કરનાર

અમુલ્ય રત્નો

પાત્રનશક્તી, લોહી તથા વીર્યને સુંધારી વધારી-ગરબે

તાકાત અને પુરુષાતન પાછા લાવનાર

મદનામૃત

અંગોને શ્લેષ્મળ બનાવી કાઢતી અને નવું જીવન આપે છે.
ડૉ. ડબ્લ્યુ. ૧ ના રૂ. ૧૦.

અજ્ઞાનપણાની કુટેવો અથવા ગમે તે કારણથી
ઢીલી પડેલી નસોને તેજ કરી

પુષ્પાયુધ લેપ.

જંઘાને આનંદમય અને ખરૂં સંસાર સુખ ભોગવવા
લાયક બનાવે છે. ડૉ. ડબ્લ્યુ. ૧ ના રૂ. ૧૦-૦-૦.

બનાવનાર—

વૈદ્યાશ્રી હરીલાલ લક્ષ્મીશંકર.

કાંદાવાડી, મુંબઈ નં ૪.

અમારી ફવાના દાદલે ક્ષમા મોકલનાર નામીયા હાલ
જાટવેલથી સાવધ રહેવું.

રૂ. ૧૦૦૦) ના ધનામવાળી આમડીના તમામ દરદોને
સમૂળ નાશ કરનાર.

કુષ્ટગજકેશરી.

(ખરજવાની ખાસ ફવા) પોસ્ટ વ્યય સાથે ક્ષી ૧ ના રૂ. ૨૫

અમે તેવા જુના જાકી અને હાલ ખરજવા દાદર
માથાનો ખોડો ઉદરી વગેરે આમડીના તમામ દરદોને માત્ર
૭ થી ૧૪ દિવસ ચોપડવાથી કાષ્ટ પશુ જાતની હરકત કે
બળતરા સિવાય સદાને માટે નાબુદ કરે છે ! જતાં કુષ્ટગજકેશરી
મો આમડીના તમામ દરદોને સમૂળ નાશ કરવાના ખાસ
ગુણ નથી એમ સાબીત કરી આપનારને રૂ. ૧૦૦૦) ધનામ
આપીશું.

ખરજવા અને કાળી દાદર જેવા કંટાળા ભરેલા કુષ્ટ
દરદ માટે કુષ્ટગજકેશરીનો ઉપયોગ કરી સુખો થવા દરદીઓને
અમારી આગ્રહપૂર્વક ખાસ ખલામણ છે.

આજેજ લખો:—

સ્વચ્છારોગના ખાસ પ્રેધ,

વનરખતિ શાસ્ત્રી મહાવીરદાસજી.

સુ.—ધોળકા—જુલો—અમવાદ.

પ્રદર્શનોમાંથી આંક તથા સરઢીફિટો મેળવીને
સુપ્રખ્યાત ચચેલી જુનામાં જુની,

હિંમ આયુર્વેદિક ફાર્મસી રીઝીરાડ-અમદાવાદ.

શાસ્ત્રોક્ત ઔષધો. બલતા નામથી ઠગાણો નહી.

સુદક્ષ ન ચૂર્ણ—તાવમાટે અકસીર તોલા દક્ષના	રૂ. ૦-૮-૦
હિંમખટક ચૂર્ણ—આકરો, અજીર્ણ, ચૂંક, તોલા દક્ષના	રૂ. ૦-૭-૦
સ્વાદીષ્ટ ચૂર્ણ—ખોરાક પચાવી બૂખલમાડનાર	રૂ. ૦-૮-૦
સીતોપલાદિ ચૂર્ણ—સસણી, ખાંચી ક્ષય, રક્તપિત્ત,	રૂ. ૧-૦-૦
શીવાક્ષાર પાચન—હસ્તસાદ્ગ્રાવી અજીર્ણમટાડનાર	રૂ. ૦-૮-૦
દ્રાક્ષાસવ—કકડની બૂખલમાડા ઉંધ લાવનાર રતલ દોઢ	રૂ. ૨-૦-૦
કુમારીઆસવ—હિરરોગ તથા ગર્ભાશયનારોગો રનલએક	રૂ. ૨-૦-૦
લોહાસવ—પાંડુ, અશક્તિ, સોજા, વજેરેમાં અકસીર	રૂ. ૨-૦-૦
વાસાસવ—દમ, ક્ષય, ખાંચી રક્તપિત્ત	રૂ. ૨-૦-૦
અશોકારિષ્ટ—પ્રદર, લોહીવા નયજાધ	રૂ. ૨-૦-૦
જીવન—ધાતુનેવધારી લોહી તથા બળ વધારનાર	રૂ. ૨-૮-૦

આ ઉપરાંત તમામજાતની બસ્મો, રસો માત્રાઓ, ઝુમળો,
ગુટીકા ચૂર્ણો, ક્વાચો આસવો અવબેઠ. ધૂત, તેલ, છુરમા, ક્ષાર,
અત્ય, પ્રવાહીક્વાચ વીજેરે તેથાર ચળકે.

સૂચીપત્ર મફત મંગાવી વાંચો.

સોડા વોટર બનાવવાના

મશીનો

એક, બે, અને ત્રણ બાટલીના હાથે ચલાવવાના સોડા વોટર મશીનો તથા તેના જુદા જુદા ભાગો તથા ગ્રાસના સીલેન્ડરો (પાવરની કોડી) તથા સોડાની ખાલી ઇંગ્લીશ બાટલીઓ તથા સોડાવોટરો બનાવવાના એસેન્સ, કલર, તથા એસીડ તથા કારખાના માટે તમામ જાતનો સામાન વ્યાજબી કીંમતે તેમજ ખાત્રી લાયક મળી શકશે.

કુંડી મુડીમાં કમાણી કરવા માટે તથા હોટેલો/વાળાને કમાણી વધારવા તથા ગૃહસ્થો તથા અમલદારોને ઘેર ચોખ્ખું પીણું પીવા માટે ઉત્તમ સાધન રૂપ છે.

વધારે ખુલાસા માટે લખો:—

વિઠ્ઠલદાસ કરસનદાસ

નં. ૭૬૪ અપરડકન રોડ બે ટાંકી.

મુંબઈ નં. ૮

તારનું સરનામું “ ડેલીકેટ

મહાત્મા ગાંધીજી કહે છે

આવા અલમસ્ત ગાંઝની ચિદ

ચદાવતા, ભાંગની દહેરમાં ધુણુતા રૂપરૂપ ૫૦૦૦
સાધુઓને ભારતવાસીઓ પાળે છે !

આવા એક સાધુને બદલે ભારતના અનાથ ૨
૨૬ ૪) બાળકોને ભોજનથી તૃપ્ત કરી
જીવાડતાં ૨૦૦૦૦૦૦૦ નિરાધાર
ભારત સંતાનને

પુનઃજીવન આપી

પાછાં ભવિષ્યના ઉપયોગી અને ઉદ્યોગી શહે
બનાવશો—આ વર્ષથી પ્રતિજ્ઞા લ્યો કે કંઈ
નહીં તો એક બાળકને જરૂર જીવત-
દાન આપશો તો લખો;—
ઓનરરી સેક્રેટરી,

હિન્દુ અનાથાશ્રમ—નડીયાદ

